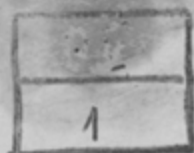

MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI ȘI AL
EPISCOPIEI ARADULUI

1961

ANUL XI. Nr. 7—12, IULIE—DECEMBRIE 1961

MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII ȘI
CARANSEBEȘULUI ȘI AL EPISCOPIEI ARADULUI

CUPRINSUL

	Pag.
EPISCOPUL NICOLAE AL ARADULUI: Soborul în- tregii creștinătăți	3

STUDII

Prof. univ. Dr. N. NEAGA: Colonialismul în epoca Ve- chiului Testament	10
Pr. ATHANASE NEGOIȚĂ: Istoria poporului Bibliei du- pă cercetările mai noi	22
Ic. Stavr. Dr. GH. COTOȘMAN: Școala gramaticască din Caransebeș, ctitorită de Episcopul Par- tenie II Cărturarul (1628—1638)	38
Prof. VICTOR BRĂTULESCU: Zugravi și biserici din Banat, biserica din Gătaja	44
Prof. univ. Dr. M. ȘESAN: Din relațiile romîno-ceho- slovace	48

INDRUMARI OMILETICE

Prot. Dr. V. VLADUCEANU: Stilpii Ortodoxiei	54
Pr. PETRU PETRILĂ: Potolirea furtunii	57
Prot. ȘT. BOGDAN: Predică la duminica înaintea Înăl- țării Sf. Cruci	60
Prot. Dr. V. VLADUCEANU: Desăvârșirea morală	63
Pr. OANA DRAGOSIN: Atitudinea Samarineanului mi- lostiv	67
Prot. Ic. Stavr. PETRU SĂLAGEANU: Cina cea mare	69
Pr. IEREMIA B. GHITA: Praznicul păcii	71

ANIVERSĂRI

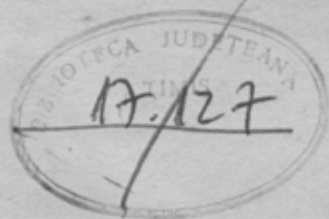
REDACȚIA: Marea sărbătoare	75
--------------------------------------	----

COMEMORĂRI BISERICEȘTI

Ic. Stavr. Dr. Z. MUNTEANU: Dr. Iosif I. Olariu	78
---	----

MITROPOLIA BANATULUI

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI TIMIȘORII
ȘI CARANSEBEȘULUI ȘI AL EPISCOPIEI ARADULUI

ANUL XI. Nr. 7-12, IULIE-DECEMBRIE 1961

P⁻19077

SOBORUL ÎNTREGII CREȘTINĂȚĂȚI

de Episcopul NICOLAE al Aradului

După veacuri lungi de neînțelegeri și dispute — care nu o dată au dus la conflicte sângeroase, — după rătăcirii penibile și alterări forțate ale mesajului evanghelic cel atât de cuprinzător și luminos, creștinii epocii pe care o trăim au înțeles că e de datoria lor să renunțe la ceea ce îi desparte și să militeze sincer și din răspuțeri pentru realizarea visului celui mai scump omenirii și a însuși idealului ce stă la baza învățăturii Mântuitorului: împăcarea lumii și buna înțelegere între oameni. O expresie grăitoare a acestui uriaș pas în spre realizarea voci Domnului „ca toți să fie una” (Ioan 17, 11) o constituie Conferința pancreștină pentru pace de la Praga (13—18 iunie 1961). Convocată și organizată de către tînăra „Mișcare creștină pentru pace de la Praga”, ea s-a transformat într-un sobor al întregii creștinătăți adunînd un număr de aproximativ 700 de delegați aparținînd tuturor bisericilor și denominațiunilor, aproape tuturor popoarelor și tuturor continentelor. Ierarhi și preoți, pastori și predicatori, profesori de Teologie și simpli credincioși, nume cunoscute, somități și modești anonimi s-au întrunit spre a discuta asupra contribuției pe care poate și trebuie s-o aducă creștinătatea la efortul supren al vremii noastre pentru o viață eliberată de coșmarul războaielor, fericită și din ce în ce mai prosperă. Întrunirea aceasta reprezintă prin componența și cadrul ce și-a fixat, așa cum spunea Dr. V. Hájek în cuvîntarea de deschidere, „un eveniment unic în istoria Bisericii”.

Timp de cinci zile, în ședințe plenare și în cele zece comisii, (Pace și dreptate, Pace și libertate, Războiul rece, Noile state (colonialismul), Pro-

blema germană, Pacea și situația în creștinătate de astăzi, Dezarmarea, Tineretul și Pacea, Pacea și mișcarea ecumenică, Mijloacele de distrugere în masă) delegații la Conferință au depus eforturi încununate de succes spre a găsi un limbaj comun în care să exprime fără ocolișuri dorința lor sinceră de mai bine. Punctul de plecare al discuțiilor l-au constituit raportul central „Pace pe pământ” al prof. Dr. J. L. Hromádka și corapoartele: „Prin pace noi urmăm lui Hristos” al Arhiepiscopului Nicodim (U.R.S.S.), „Pace și piine pentru toți” al prof. Yoshio Inoue (Japonia), „Pacea și noile state” al reverendului Jacob Stephens (Ghana), „De la războiul rece la pacea reală” al pastorului R. K. Ullmann (Anglia) și „Pacea și epoca tehnică” al președintelui luteran M. Niemöller (Germania federală). Cuprinsul acestora merită să fie cunoscut în întregime spre a putea aprecia cum trebuie bogăția ideilor vehiculate, suflul profund evanghelic, patetismul și vigoarea cu care au fost tratate cele mai importante probleme ce se pun conștiinței adevărului creștin. Rezumînd am zice că raportul central și corapoartele au insistat asupra necesității unirii tuturor celor ce mărturisesc pe Iisus Domnul în vederea apărării vieții cum și a preîntîmpinării oricăror atentate la liniștea, fericirea și demnitatea omului. „Creștinii, precum afirma Arhiepiscopul Nicodim, nu trebuie să rămînă observatori pasivi ai luptei care se poartă în lume între bine și rău, ei nu au dreptul să se comporte astfel. Ei trebuie să se așeze alături de forțele luminii, alături de apărătorii păcii și dreptății, spre a ajuta din toate puterile înstăurirea unei păci durabile și trainice pe pământ, cu credința tare că Dumnezeuul păcii este cu toți (Rom. 15, 33) ...” Din nenorocire, în trecut și chiar astăzi, se întîlesc — precum s-a arătat — unii preînși creștini care au văzut sau mai văd încă posibilă rezolvarea diferendelor între oameni prin arme. Pentru greșelile săvîrșite în trecut avem datoria să ne căim, pentru erorile de acum trebuie să luăm nestrămutata hotărîre de a le înlătura, deplîngînd pe aceia dintre noi care le-ar îm-

pătăşi şi străduindu-ne continuu a-i face să renunţe la calea întinericului şi morţii pe care au apucat. În lume, s-a afirmat, s-au produs în ultimii zeci de ani schimbări faţă de care trebuie să fim nu numai receptivi ci şi să le înţelegem dintr-o perspectivă creştină, să nu rămînem străini de ele ci să participăm integral şi activ, ca ucenici ai Domnului, la tot ce se înfăptueşte spre binele şi fericirea obştii.

Lumea este astăzi, spunea pe bună dreptate quekerul R. K. Ullmann, într-o stare de tensiune maximă, sîntem cu toţii aşa de amestecaţi în tot ce se săvîrşeşte şi avem o părtăşie atît de mare la tot ce se întîmplă înîit nu ne putem sustrage de la responsabilitatea ce decurge de aici. Avem însă datoria să ne clarificăm poziţia pînă într-atîta încît să nu fie nici un dubiu asupra aderării noastre la bine, nu la rău. Există, e adevărat, cercuri de creştini sau unii creştini singuraţii care socotesc că folosirea armelor de distrugere în masă, lupta împotriva a ceea ce ei numesc „Răsăritul”, susţinerea colonialismului, etc. . . . au o valabilitate şi justificare în acelaş timp. Dar la lumina Evangheliei putem înţelege fără nici un fel de dubiu absurditatea urei asemenea poziţii.

Din discuţiile purtate în comisii a reieşit cît de necesară şi obligatorie în acelaşi timp este pentru orice creştin atitudinea de activă aderare la eforturile omennii cinstite în spre realizarea mai binelui. N-a fost nîi unul de altă părere, ci toţi au susţinut teza apărării vieţii şi liniştitei convieţuiri a popoarelor şi înşilor în mod concret, nu numai teoretic.

În această privinţă pastorul Bolton Williams din Liberia a istorisit, în limba engleză, o întîmplare semnificativă: Un creştin foarte „iubitor de copii” chema mereu pe cei mici la el şi le făcea jucării. Aceştia îi căutau acasă şi se învîrteau împrejurul lui. Toate au mers bine pînă cînd „bunul creştin” dorind să aranjeze curtea ce-i împrejmua locuinţa, turnă un covor de ciment. Copiii care erau obişnuiţi să-l viziteze veniră călcînd peste cimentul care încă nu se întărise. „Bunul om” se înfurie şi-i alungă cu vorbe grele. Atunci

unii îl întrebară nedumeriți: cum de alungi copii? Așia îi iubești? La ceea ce el răspunse: „I like children but not in the concrete” = iubesc copii dar nu în „concrete”. În limba engleză „concrete” înseamnă atât ciment, beton, cât, și, întocmai ca în limba română, „concret”. La fel ca în această povestire, voia să arate Bolton Williams, mulți creștini teoretic se declară fervenți susținători ai bunei înțelegeri și păcii, pe când în realitate faptele îi arată adepți ai vrăjbei și războiului. Noi, s-a convenit din partea tuturor, trebuie să milităm pentru coexistență pașnică și, totodată ceea ce de fapt e unul și același lucru, „pentru existență”.

Desigur că activitatea delegaților la Conferința pancreștină nu s-a limitat la ascultarea și discutarea rapoartelor și corapoartelor. În zilele petrecerii lor la Praga, creștinii veniți din toate părțile lumii au avut puțința să se cunoască între ei, să stabilească contacte personale, să facă schimb de idei și de daruri... În pauzele ședințelor și între ședințe puteau fi văzute grupuri de delegați care nu o dată, prin varietatea culorii feței lor și prin curiozitatea îmbrăcămintei ce o purtau, atrăgeau atenția fotoreporterilor, spre a nu mai vorbi de aceea a localnicilor. S-au înnodat astfel legături trainice care își vor avea, fără îndoială, roadele lor binecuvântate. Delegații din Germania de apus și de răsărit, foarte mulți la număr, cam 160, au avut o întrunire la care au discutat, ca frați ce sînt, probleme ce interesează viața poporului lor. O masă comună au organizat apoi delegații români și maghiari, cu care prilej au rostit toasturi în cinstea prieteniei celor două popoare, conducătorul delegației române I. P. Sf. Mitropolit Justin și episcopul reformat Dr. Tii-bor Bartha.

O masă cu caracter oficial a dat și conducătorul delegației ruse, I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim, la care pe lângă ierarhii ortodocși au participat și cei mai marcanți membri ai tuturor delegațiilor. Trebuie amintită aici și recepția oferită de Dr. F. Kahuda, ministrul

Școlior și Culturii, în saloanele elegantului restaurant „Ialta”, concomitent cu care a avut loc la hotelul „Internațional” o alta dată de Mitropolitul ortodox al Pragii. Au avut loc apoi rugăciuni în comun și slujbe religioase speciale, culminând cu cele din ultima zi a Conferinței, sf. liturghie de la catedrala ortodoxă a mitropoliei pontificată de Patriarhul Gruziei Efrem al III-lea și serviciul ecumenic din capela Bethlehem, vestit monument istoric, în care a predicat oarecând nemuritorul Jan Hus.

Ar mai trebui să adăugăm apoi că pe parcursul Conferinței s-au înregistrat momente deosebit de emoționante care au făcut să vibreze puternic inimile celor ce leau trăit. Unul din acestea a fost de sigur citirea telegamei prin care premierul sovietic N. S. Hrușciov a răspuns, cu întoarcerea poștei, mesajului adresat de Conferință în chiar ședința de deschidere. Cuvintele prin care marele bărbat de stat aprecia pozitiv efortul creștinilor adunați la Praga în vederea consolidării climatului de bună înțelegere și frățietate între oameni, au fost primite cu vii aplauze.

Deosebită impresie a produs apoi apariția la tribuna Conferinței a diferitor delegați japonezi, mulți din ei martori ai tragediei de la Hiroshima. Astfel, după ce Yoshio Inoue și-a citit coraportul, Ichiro Shikana, președinte al Comitetului pentru ajutorarea victimelor bombei atomice, a atârnat de gîtul președintelui Conferinței o ghirlandă de flori artificiale spunînd: O fetiță de 13 ani din Hiroshima atinsă de radiațiile atomice, a avut credința că lucrînd astfel de ghirlande se va tămădui. Totuși ea a murit... De atunci s-a creat la Hiroshima o industrie producătoare de astfel de ghirlande. Una din aceste ghirlande e cea adusă la Praga, ca semn de cinstire a memoriei victimelor exploziilor atomice și ca un cutremător memento pentru ceea ce ar putea reprezenta în viața omenirii un război în care s-ar folosi arme de distrugere în masă.

Ceea ce se impune a sublinia este contribuția adusă de delegații ortodocși la buna desfășurare a

lucrărilor Conferinței. Dintru început încă raportul prof. J. L. Hromádka nota „cu satisfacție și recunoștință, în mod deosebit, participarea Bisericilor autocefale ortodoxe, reprezentate prin delegați oficiali... Cu Bisericile ortodoxe — zicea el — intră în adunarea noastră bogata moștenire a creștinătății răsăritene care a dus timp de secole, ba mai mult decât un mileniu, lupta spirituală dar și trupească pentru Evanghelie și Biserică, la hotarul dintre lumea creștină și cea necreștină...”

Bisericile ortodoxe au fost într-adevăr masiv reprezentate printr-un patriarh, mitropoliți, arhiepiscopi și episcopi, preoți și profesori de Teologie... Numai delegația țării noastre, spre pildă, cuprindea un mitropolit, un episcop, doi rectori de Institute teologice, cinci profesori de Institut și Seminarii teologice, directorul Sfântului Sinod, un consilier eparhial și un inspector eparhial... Același lucru îl putem spune despre delegațiile Bisericilor ortodoxe din U.R.S.S., Antiohia, Bulgaria, Polonia și alte țări.

N-a existat problemă în care delegații ortodocșii să nu-și fi spus cuvântul lor hotărât care, nu o dată a determinat sensul discuțiilor. Coraportul I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim și intervențiile celorlalți delegații ortodocși s-au bucurat de atentă și binevoitoare ascultare. Pasaje din cuvântarea ierarhului rus au fost mereu citate de majoritatea vorbitorilor în ședințele plenare și în comisii. Delegații veniți din țările occidentale au citat mai cu insistență propoziția: „dragostea de pace este mereu o chestiune de curaj”, gândindu-se de sigur la obstacolele pe care le are de înfruntat creștinul care trăind în țări în care propaganda războinică este în floare, dorește în mod profund și sincer întronarea bunei înțelegeri în raporturile dintre înși și popoare.

Ne simțim datori, în fine, să spunem și un cuvânt despre delegația noastră. Conduși de I. P. Sf. Mitropolit Justin, toți membrii delegației românești au par-

țipat activ la lucrările Conferinței și s-au impus — prin prestanța, seriozitatea și extrema lor amabilitate — celorlalți delegați. Cuvântul ierarhului moldovean rostit în ședința plenară, felul în care a condus lucrările comisiei I-a și intervențiile tuturor în comisiile din care au făcut parte, le-au atras binemeritate simpatii. Unul dintre ei, de altfel, P. C. Părinte Milan Șesan, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, este deja „veteran” al Mișcării creștine de la Praga și a făcut parte din grupul restrâns de organizatori ai Conferinței.

*

Soborul de proporții ne mai întâlnite în istoria nouă a Bisericii care a adunat în minunata capitală a Cehoslovaciei atât de mulți și feluriți creștini, va rodi bogat — sîntem ferm convinși — în ogorul sufletelor precum și în viața obștii. Ținut sub lozinca „Și pe pămînt pace” (Luca 2, 14), el a dat un imbold puternic tuturor celor ce-i urmează sincer Domnului Hristos să stăruiască și mai cu însofletire în atitudinea lor de „făcători de pace”. Printre creștini vor mai fi, poate, unii care împărtășesc și alte păreri. Numărul lor se va împuțina însă tot mai mult iar poziția lor va fi tot mai limpede vădită de potrivnică mesaiului de pace al Evangheliei. Pentru un adevărat creștin nu există altă alternativă decît a merge alături de aceia care, trecînd peste orice potrivnicii, apără din răspuțeri bunul cel mai de preț al omenirii: pacea.

Unanimitatea cu care delegații veniți la Conferința pancrестină pentru pace au adoptat rezoluția finală, adeziunea lor entuziastă la tezele exprimate aici, dorința de cooperare pe care au manifestat-o în permanență sînt indicii care iustifică optimismul nostru cu privire la viitorul care ne așteaptă. În ciuda oricăror uneltiri, pacea va fi salvată iar omenirea va avea parte de o viață senină și fericită.

STUDII

COLONIALISMUL ÎN EPOCA VECHIULUI TESTAMENT

de Prof. univ. Dr. N. NEAGA

Politica de cucerire, subjugare și exploatare a omului de către om este veche. Nouă este însă, datoria pe care și-au impus-o oamenii iubitori de progres ai zilelor noastre, de a condamna colonialismul și de a sprijini mișcarea de eliberare de sub puterea aceluia sistem monstruos.

Cuvântul colonie este de origine latină. Latinescul „colonia” este un substantiv feminin care înseamnă fermă, moșie, oraș, fondate în străinătate. Vechiul Testament nu are un termen tehnic pentru ceea ce noi numim colonialism. Obvine însă în Noul Testament grecescul *ἀποικία* (apikia) și, în unele ediții, latinizantul kolonia.

E vorba de Faptele Apostolilor 16, 12, un loc plin de semnificație pentru tema noastră. Sfântul Apostol Pavel s-a decis să vestească Evanghelia în Europa. Spre scopul acesta și-a făcut drum în Macedonia. Plecând cu corabia de la Troia a mers în Samotracia, iar a doua zi la Napoli și de acolo, în „colonia romană Filipi”.

Numele acestei cetăți este dat după Filip regele Macedoniei, tatăl lui Alexandru cel Mare care a fortificat și mărit orașul. Cetatea era situată la o încrucișare de drum, pe un platou care domina întreg ținutul. Regiunea orașului, era vestită pentru fertilitatea pământului.

Din punct de vedere strategic orașul Filipi prezenta mare importanță, de aceea era rîvnit de toți beligeranții. Din 168 a. Hr. Filipi devine cetate romană, stabilindu-se aici cartierul general al armatei. Dacă Faptele Apostolilor numesc orașul Filipi „colonia romană” nu ni se dă pur și simplu o informație politică. Se cunoștea doar extinderea puterii romane în Macedonia. Mai degrabă autorul voia să spună că orașul Filipi suporta toate urmările impuse unei cetăți cucerite, stăpînite și exploatare după rînduiala coloniilor romane.

În conformitate cu acest text, colonie înseamnă strămutarea unei părți de locuitori dintr-un pământ la altul. Substantivul kolonia, derivă de la un verb care înseamnă a trimite pe cineva să locuiască în altă parte, a popula un pământ străin cu locuitori. Această trimitere conține ideea de pradare și asuprire.

O previziune a Bibliei este că va începe o eră nouă în istoria omenirii: „Atunci fiecare va sta liniștit sub vița și sub smochinul lui și nimeni nu-l va înfricoșa... Voi aduna în ziua aceea, zice Domnul, laolaltă pe cei care o luaseră la fugă și pe cei chinuți (Mih. 4, 4).

În epoca precreștină, colonialismul și-a purtat urgia prin toate țările. Cucerind prin război popoare de peste mări și țări atotputernicia sa s-a imprimat ca o rană pe inima oamenilor. Începem excursul nostru cu Egiptul, țara care are cele mai multe tangențe cu cărțile Vechiului Testament.

Pe la 1700 asupra Egiptului s-a străbătut o formidabilă undă de străini, așa numiți hicsoși, care își întemeiază o tabără permanentă în orașul Hatvaret, pentru a supune la tribut Egiptul întreg, în cursul celor 100—200 ani în adică robie, din care numai răscoala de pe la 1580 izbutește a elibera țara (1).

După prăbușirea hicsoșilor, în Egipt, noii faraoni începură să apese cu munci grele poporul în starea de robie. Tirania a împins pe țărani pînă a ordona înecarea tuturor copiilor, ale căror familii li se păreau primejdioase. Cu atita cruzime se executa tiranizarea încît scriitorii biblici provoacă însuși pe Dumnezeu să vadă și să judece și să intervină personal în favorul celor obijduți. „Văzut-am chinurile grele, ce pătimeste în țara Egiptului poporul, de aceea m-am coborît să-l scap din acele chinuri (Exod 3, 7—8).

În scurtă vreme Palestina a fost transformată în colonie, devenind izvorul permanent de pradă al Egiptului. „Egiptenii storceau din Palestina un tribut greu și populația Palestinei nu mai putea suporta dominația egipteană. Această dominație se menține aici numai prin campaniile militare neîncetate și prin întreținerea de garnizoane militare subordonate guvernatorilor egipteni (2).

Egiptul și-a sporit rezervele de materii prime din teritoriile ocupate. Într-un singur transport faraonul Amnhotep II a adus 45,5 tone de aramă de la tributarii palestinieni și sirieni, și 600 kg. aur din Etiopia (3). Din colonia Fenicia aduceau lemn. Cît despre cantitățile de cereale și de alimente aduse sub titlul de tribut, ele erau incalculabile.

Scriitorii biblici se revoltă împotriva faraonilor și combat robirea. Plăgile de care este lovit Egiptul ei le consideră un strigăt de alarmă împotriva răului.

Ecoul acestei stări se vede în cartea Judecătorilor, unde eliberarea pare o faptă atât de neașteptată încît este considerat o adevărată minune a cerului „Eu Domnul v-am scăpat din mînia faraonilor, din mîna celor care vă apăsau (Jud. 6, 9).

Mai tîrziu, pentru a nu mai reinvia timpurile de altădată Ionatan Macabeul încheie o alianță cu Dimitrie II Nicator al Egiptului (I Mac. 11, 27—37).

Despre exploatarea din partea haldeilor vorbește atât de conchis cartea Iov. Așa citim la cap. 1, 15—17 că haldeii alcătuiau cete și apoi înconjurau turmele streinilor, le luau iar pe ciobani îi ucideau. Pe cînd vitele pășteau în tihnă și asinele odihneau în dogoarea căldurilor pustiitoare, ei năvăleau și prădau totul, jefuiau și treceau prin foc și sabie pe oricine le opurea rezistență.

Pentru a păstra independența, conducătorii evreilor au încheiat nenumărate alianțe. Astfel este cea a lui Ahaz sec. VIII) cu Tiglot-Falasar III al Asiriei (II Reg. 16, 7, 8). Ahaz fi plătea un greu tribut pentru a evita colonialismul, prin ocupația asiriană.

Colonii a întemeiat și Așurul antic. Acestea erau de natură comercială.

O astfel de colonie avea Așur lîngă orașul Kaneș (azi Kül-Tepe) de lîngă orașul Kaiseri din Turcia (4).

Coloniile acestea exploatau destul de crunt. Ei duceau produse de ale meseriilor de obicei de calitate proastă și prețineau în schimb aur, argint, aramă și plumb. În acest schimb de valori erau interesați și regii, care îl favorizau (5).

Colonii au întemeiat încă în sec. al XVI-lea fenicienii în insula Cipru, în regiunea Mării Egee, în bazinul Mării Negre, Malta, Sicilia, Sardinia, Gibraltar și în nordul Africii încă din sec. IX. Mai important centru colonial era aici Cartagina, care mai tîrziu (sec. VI—V) a grupat în jurul ei o serie de alte colonii feniciene, întemeind un puternic stat sclavagist (6). De altcun, în Cipru flota feniciană avea o puternică bază militară. Centrul coloniei feniciene din Cipru era orașul Chitim (Kition). Aici se prelucra lemnul adus în stare brută din pădurile coloniei și apoi se exporta spre Tir. Curmalele din Cipru sînt de o dulceață ca mierea, iar bananelor le prierște atât de mult încît indigenii le numesc: „poamele lui Adam” (sikatu Adam) (7).

Toate aceste avuții i-au ispitit pe fenicieni să nu se desprindă de Cipru. Mai mult pare să fi rămas fenicienii în regiunea orașului Chitim (azi Larnaka). Mormintele vechi descoperite recent acolo dovedesc aceasta (8).

Nu se știe sigur cînd a devenit Cipru colonie feniciană. Situată în Mediterana orientală, insula Cipru face legătura

cu trei continente din emisfera răsăriteană, cu Europa, Asia și Africa. Zăcămintele de metal prețios cunoscute cu mult înainte de epoca lui Plutarh (piatra de asbest, manganul, pirita, calcarul, cuprul, fierul, cromul și amiantul de diferite culori, care se extrăgeau din multe regiuni ale insulei) au ispitit pe fenicieni să facă din Cipru un „avantpost” al lor. Ei să făcură stăpîni pe porturile insulei și începură a comercializa fildes, vite, lemn de construcții și vin. Că stăruința în Cipru a fost îndelungată e dovadă faptul că de la fenicieni au luat ciprioții cultul zeului Adonis și alte obiceiuri religioase (9).

De atîtea ori evreii au căzut sub stăpînirea altor popoare, care-i stăpîniră și-i robiră. Robiile acestea au fost și numeroase și grele. Midianiții, amaleciții, amoniții, filistenii ș. a. au prădat neconținut Palestina, luînd recolta și turmele țării. Șapte ani au fost evreii sub jugul midianiților, amoniții apăsară timp de 18 ani triburile Ruben și Gad, 40 de ani stăpîniră pe evreii filistenii. În epoca lui Saul (sec. XI a. Hr.) starea lor fu atît de tristă încît cerură ocrotirea regelui amonit. Trufașul tiran le trimise vorba: „Cu acea considerație vă voi lua sub scutul meu dacă toți bărbații din orașul Iabeș-Ghilead își vor scoate ochiul drept”.

Sub regele Ahaz filistenii răpiră Iudeii o întreagă regiune cu orașe cu tot.

Începînd cu epoca profetului Isaia (sec. VIII a. Hr.) ia dezvoltare colonialismul grec. El s-a întemeiat pe tînmurile Mărilor prin golfuri pentru a avea legătură mai urgentă cu metropola și cu Grecia. Ei au înființat și colonii agricole în regiunile cu pămîntul fertil. Nici un stat n-a organizat atît de perfect colonialismul ca Elada. El a îndrumat amănunțit colonizarea.

Orașul Milet ar fi întemeiat singur peste 60 de colonii (10). Totuși au întemeiat colonii alte orașe metropole Corintul, Sparta, Malcis și Atena. Cu unele triburi grecii stabiliseră relații pașnice, cu cele mai multe au ajuns în conflict pentru că punînd stăpînire pe întinse suprafețe de pămînt a adus populația bîstinașe într-o dependență. Numai colonia Cirene a exportat, din colonie, în trei luni peste 800.000 medume (un medium = 52,53 litri) (11). Deodată cu exploatarea s-a instaurat în colonii tiranie. Istoria menționează multe răscoale împotriva ei.

Cu începerea veacului al VII-lea au fost întemeiate colonii pe litoralul Mării Negre, întemeindu-se la noi portul Histria apoi Apolonia. În anul 334 Alexandru cel Mare, năvîli în Persia, sfîrșimă imperiul. Asia Mică, Siria deveniră colonii grecești. Evreii s-au opus la început dar apoi se prosternară la picioarele lui, iar Alexandru își făcea intrarea solemnă în orașul Sf. Ierusalim.

Pentru a-și asigura coloniile din regiunea Dunării, Alexandru cel Mare a vizitat țara noastră, iar Filip a mers împotriva regelui Ateas în părțile Scitiei-Minore, în regiunea de la Marea Neagră.

Vreme de multe decenii coloniștii sirieni și-au făcut de cap pe seama popoarelor. Insufleteți de ideile libertății oamenii încep să ia atitudini. Astfel iudeii, văzând blestă-mățiile care le făceau de colonialismul sirian, s-au răsculat pînă la unul și-au strigat cu glas mare, prin gura lui Matatia Macabeul „Chiar dacă toate neamurile din cuprinsul stăpî-nirii regelui vor asculta de el și de poruncile lui eu și feciorii și frații mei nu ne lăsăm” (I Macab. 2, 19—20), pentru că printre iudei era neîncetată plingere și tînguire cu foarte mare strigare cu lacrimi și suspinuri fierbinți. Care ținut, care oraș, sau care așezare locuită de pretutindeni sau care uliți nu s-au umplut de plînsul și de vaetul lor...

Cu astfel de cruzime și inimă nemiloasă au fost ei prigonii de cîrmuitori încît în fața chinurilor cumplite și unii dintre dușmani văzînd cu ochii lor obida cea de obște și socotind necunoscutul sfîrșit al vieții, lăcrimau pentru prigoana lor, cea afară din cale de jalnică. De pildă aduceau o mulțime de bătrîni cu păr cărunț împodobiți, care din pricina picioarelor încovoiate de bătrînețe pășeau încet, fără rușine, cu sila îi sileau să meargă repede. Femeile tinere care se măritau de curînd, schimbau bucuria lor în vaiete și bărbații lor își petreceau tinerețea lor plină de vlagă cu gîtul împletcit după frînghii, și-i duceau legați în lanțuri de fier, cum se duc cu sila fiarele... și deasupra ochilor aveau o podină groasă ca să nu vadă lumina... și cînd au ajuns la locul destinat a porunci împăratul să adape pe toți cei 500 de elefanți cu vin și după ce din pricina prea multei băuturi se vor sălbăteci să le dea drumul peste iudei ca să-i omoare...” (III Macabei 4, 2—5, 1—2).

Un episod care se impune atenției este următorul:

Era epoca persecuțiilor lui Antioh Epifanes = Ilustrul, căruia contemporanii îi ziceau Epimanes = nebunul, pentru că martiriză pe cetățeni atît de îngrozitor, pînă ce și el înnebuni și muri apoi la anul 164 a. Hr. Numele de Antioh era obișnuit la sirieni. Dintre regii Siriei 13, ca să numărăm numai pe cei mai cunoscuți, purtară acest nume. Antioh intrînd în Ierusalim cu scopul de-al jefui și de a supune ascultării sale pe toți cetățenii, introduse niște legi draconice. El constrînge pe toții evreii să se lapede de credința strămoșească și să îmbrățișeze cultul păgîn, adorînd pe Zeus Olimpicul și pe Jupiter Ospitalierul. Dușmanii acestor legiuri erau pasibili de pedeapsa cu moartea. Unii s-au supus, prea puțini, alții se refugiară în munți, iar alții au rezistat teroarei. Mar-

tirii cei mai vestiți din epoca aceea au fost frații Macabei. Departate de a se teme urmînd devotamentul tatălui lor Eleazar, un venerabil de 90 ani, au declarat, în fața regelui, că sînt hotărîți să moară pentru legile și obiceiurile părintești. Ei au fost biciuiți, iar apoi li s-a aplicat mijloace barbare, tuturor. Li se tăiară limba și extremitățile picioarelor și miinilor, iar trunchiul mutilat era jupuit de piele și apoi aruncat în cazane înfierbîntate. Chiar cînd carnea celui dintîi copil sfîrșia în cazanul înroșit, mama și ceilalți frați, îl îndemnară să primească cu seninătate moartea și-l mîngăiau că după suferință Dumnezeu va trimite mîngăiere. Al doilea, al treilea, al patrulea, al cincilea, al șaselea, dovedesc aceeași dirzenie, iar mama lor are o ținută de tărie sufletească unică (II Mac. 7, 1—6).

Regele Antioh a încercat să-l ademenească pe al șaptelea fiu rămas încă în viață, ca să părăsească credința. Dar rămînd neînduplecat regele se adresă mamei, care fiind zdruncinată se credea că va ceda, cel puțin ca să-și salveze ultimul copil. Dar ea aplecată spre fiul ei îi aduce argumente, ca să nu părăsească credința. Astfel și al șaptelea sfîrșește ca martir în fața ochilor cu o minune de tărie bărbătească a mamei sale.

Azi se cunosc împrejurările în care a murit mama, care declarase: „Eu și casa mea vom rămînea credincioși Dumnezeului nostru chiar cînd toate popoarele din lume ar consimți să-și trădeze credința părinților lor.

Spuneți Tatălui ceresc, Avraam a vrut să ofere jertfă numai un fiu, eu i-am oferit șapte. Apoi curajoasa mamă se aruncă, disperată, pe cadavrele fiilor ei, suferind cu statornicie aceleași torturi și cruzimi ca și dinșii” (12).

Tot așa de mult fu susținut colonialismul de imperiul mezilor. Cartea Iuditei scrie că „Arfaxad regele mezilor, a supus stăpînirii sale multe popoare...” (Iud. 1, 1), și regele se slăvea pe sine însuși și se credea nebiruit, bizuindu-se pe puterea oștilor sale și pe măreția carelor de război” (Iud. 1, 4).

Aceste înrobiri au adus răutăți mari, de care nu s-au mai văzut sub tot cerul „ca să mănînce omul cărnurile fiului său și cărnurile fiicei sale” (Bar. 2, 3).

O politică expansionistă a dus și imperiul persan, mai ales prin regele Cir. El a cucerit întinse regiuni din Orientul antic și este socotit unul dintre cei mai mari despoți ai lumii antice (13). Urmașii săi au continuat politica colonialistă a lui Cir.

Intr-o vreme arabii erau exploatați de Solomon, al evreilor. În această situație li s-a impus o plată obligatorie în aur, față de Solomon (I Imp. 10, 15). Colonialismul asupra Ara-

biei se transmite de la Solomon la urmașii săi, la Iosafat, căruia arabii îi aduc plocoane din oameni (adică robi), oi și vite. Era tributul pe care arabii îl plăteau în natură (II Cron. 17, 11).

Imperialismul romanilor arată că „romanii sînt puternici, că au purtat războaie și au cucerit și au adus sub dajdie popoare multe... și cite au făcut în țara Spaniei și au pus mîna pe minele lor de aur și pe minele lor de argint de acolo...” (I Mac. 8, 2—3).

Și au biruit pe Filip regele kitenilor..., pe Antioh cel Mare regele Asiei și a făcut legămînt cu el ca să le dea India, Medi și Sidia și să le dea bir pe fiecare an...” (Mac. 8, 5).

Din II Mac. 8, 10 știm că Nicanor a socotit dajdia pe care era regele dator romanilor, în sumă de 2000 de talanți, din robirea evreilor voia s-o îplinească numindu-le păcate grele” (Amos 1, 9; Ioil 3, 6).

Psalmistul zise că ei au făcut planuri pline de vicleșug împotriva altora (Ps. 83, 3—8). Rîd de Israil și fac împotriva Ierusalimului aha! aha! (Ez. 26, 2). S-au adunat asupra lor de la Ptolemaida și de la Tir și de la Sidon ca să-l piardă (I Mac. 5, 15).

Faimos pentru cruzimile și năzdrăvăniile sale fu împăratul Caligula (37—41). Sub el primi o crudă lovitură populația Egiptului și mai ales evreii de acolo. Sub el li s-a ridicat evreilor dreptul de cetățenie, au fost izgoniți din patru circumscripții ale Alexandriei și îngrămădiți aproape de port. Mulțimea năvăli în casele și atelierile părăsite, nimicind și jefuind ceea ce veacuri de muncă adunaseră, măcelărindu-i... În același timp li s-a interzis a-și ținea religia sub pedeapsa de moarte (14).

Colonie romană a devenit și Cipru încă din anul 59 a. Hr. Cartea I Macabeilor (15, 23) informează că împăratul din Roma a trimis prin consulul Lucius Calpurnius (Piso), unul din consuli anului 130 a. Hr. o scrisoare în favorul evreilor din Cipru (15). Se vede că romanii fiind pretutindeni învingători vizau o viitoare supremație asupra Ciprului. Coloniile romane erau așezări militaro-agricole, pe care cetățenii romani le întemeiaseră în teritoriile cucerite (16). La început coloniile aveau un scop strategic, de a apăra interesele imperiului, mai tîrziu coloniile au primit un scop economic, pe acela de a mări fondul agrar al cetățenilor romani (17).

Ceea ce n-a obținut Roma, prin cuceriri a obținut prin teroare și intimidare. Astfel sub impresia acestei atitudini regele Attalus al III-lea al Pergamului a lăsat Romei ca moștenire Frigia, Misia, Caria și Lidia, care devin colonii romane sub numele de Asia. În felul acesta Roma a ajuns stăpîna pe bogate materii prime și a contribuit în și mai

mare măsură la exploatarea unor imense resurse, de pe urma cărora profitau o clică de oameni de afaceri (18).

O politică colonialistă a dus împăratul August. El a atașat imperiului roman numeroase teritorii întemeind coloniile Panonia, Moeseia, Palestina, Raetia. Pentru a tempera exploatarea romană în colonia Palestina Ionatan Macabeul încheie un pact cu romanii (I Mac. 12, 1) și în același sens cu spartanii (I Mac. 12, 2).

Un exemplu clasic de exploatare romană îl constituie așa numiții vameși. Devenind Palestina colonie romană, imperiul a delegat un înalt funcționar, cavaler roman, cu încasarea impunerilor. Acesta nu se deplasa din Roma, ci subînchiria dreptul de exploatare a indigenilor. Pentru a scoate impunerea și încă un câștig, vameșii trebuiau să fie foarte exagerați la încasări. Ei erau considerați niște păcătoși publici. Concepția publică despre acești exploataitori rezultă din vorbele aceluia fariseu, care intrând în sinagoga și văzînd pe un vameș închinîndu-se zise: „Doamne mulțumescu-ți că nu sînt ca acest vameș păcătos...” Atît de dezonoarați erau vameșii încît fariseii îl criticară pe Mîntuitorul pentru că petrecea în societatea vameșilor: „Pentru ce mănîncă Învățătorul vostru cu vameșii?...” (Mt. 9, 9; Mc. 2, 14).

Un vameș mai cunoscut a fost Zaheu. Acesta purta ruinele de „mai marele vameșilor”, pentru că el arendase exploatarea veniturilor țării, de la autoritatea de stat romană, iar la rîndul său subarendase altor vameși strîngerea birurilor (Lc. 19, 2).

Starea de înrobire a unor popoare de către statele colonialiste nu este dreaptă. Există și pe această linie o evoluție a ideii de dreptate și de independență, această idee progresează din ce în ce.

În cap. 1, 7—8, Isaia arată cit de jos cade un popor lipsit de libertate și de independență: Țara se pustiește, orașele trăiesc fără mișcare de oameni în ele, nimeni nu iese, nimeni nu intră înlăuntru.

În cap. 14, 5—6 profetul descrie persecuția și tiranizarea îndurată de popoarele subjugate imperialismului babilonian. Zdrobindu-se jugul colonialismului lumea ar respira ușurată, ca după o boală îndelungată. Gura înflăcăraților s-ar deschide pentru a trîmbița dobîndirea libertății. Cedrii și chiparoșii pădurilor s-ar felicita reciproc pentru schimbarea produsă. (Is. 14, 6—8).

Isaia este un realist căci inscripțiile arheologice descoperite mai nou informează că Nabuhodonosor (604—562 a. Hr.) și Asurbanipal (669—635 a. Hr.) au importat din Liban fruntea chiparoșilor și a cedrilor necesari construcțiilor publice ale Babiloniei și ale Asiriei (19).

Ieremia ne dă în cap. 6, 22—23, imaginea năvălirii popoarelor mari și imperialiste: „ei sînt înarmați cu arc și lance, ei sînt cruzi, nu cunosc nici milă, glasul lor mugește ca valurile mării”. Autohtonii își pierd atunci cumpătul, cu-prinși de spaimă tremură pentru că situația celor lipsiți de independență este disperată, oamenii strigă, se văicăresc toți locuitorii țării, de la pruncul purtat în fașe, pînă la moș-nea-gul îmbătrînit în muncă și omenie. În schimb puhoiul ocu-panților se revarsă asemenea Nilului în epoca ploilor abun-dente (Ier. 47, 2).

Spectrul colonialismului e scos la iveală. Tragedia vine mai ales prin ocupația babiloniană. Atunci popoarele vor fi obiect de spaimă. Tot pămîntul țării lor va fi pustiit... și se va curma la dinșii glasul de bunăvoie și glasul de veselie, glasul mirelui și glasul miresei și vor sluji toți regelui Babi-lonului” (Ier. 25, 9—11).

Tot așa de impresionantă este descrierea din capitolul 5, biruri insuportabile, boli, foame, imoralități de tot felul, de-portare, exil, moarte: „Lemnele le plătim scump, femeile au fost batjocorite în Ierusalim, și fetele în cetățile Iudeii, bătrînii nu se mai cîntesc, tinerii nu mai cîntă, jocul s-a prefăcut în bocet...” (5, 4—15).

Ce „fericire a putut constitui colonialismul, arată Estir, 1, 1. E vorba despre Ahașveroș adică Xerxe I, regele Persiei, care a domnit între anii 485—464 a. Hr. „din India pînă în Etiopia” (Estir 1, 1). Avînd o consfătuire cu administratorii ținuturilor cu mai mari orașelor și cu căpeteniile armatei, acestia au putut admira o sală de conferință cu „covoare albe de in și porfiră albastră, atîrnate pe verigi de argint, divane de aur, așezate pe pardoseală de porfir, marmoră albă, sidef și marmoră neagră” (Estir 1, 6). Luxul armoniza cu belșugul; „și băuturile se turnau în vase de aur iar vinul imperial curgea din belșug” (Estir 1, 7).

După cartea Ezdra regele persan Cyrus avea o concepție colonialistă „sui generis”. El striga în gura mare „toate regatele pămîntului mi le-a dat mie Domnul Dumnezeuul ce-rului” (Ezdra 1, 2). (20).

Precum pămîntul, casa și alte bunuri au devenit obiect de exploatare a celor mai tari, așa și omul a fost crunt ex-ploatat. El era cu totul sub dominația stăpînului, ca o simplă marfă ce se vindea și cumpăra. Femeia trebuia să fie la dis-poziția tuturor bărbaților. Desfriul oficializat de colonialiști, făcea ca bărbații să-și schimbe reciproc soțiile și nu e rar cazul cînd soția era împrumutată unui strein (21). Nici chiar căsătoria între tată și fiică nu era rară în epoca veche. Fa-raonul Ramses al II-lea s-a căsătorit cu sora sa, apoi năs-cîndu-i aceasta o fiică se căsătorii mai tîrziu cu aceasta și pe urmă cu fica acesteia (22).

Dacă un tânăr s-a logodit cu o fată, părinții și rudele lui cereau ca el să ia de soție pe văduva fratelui său, dacă era cazul și astfel femeia devenia moștenire de la unul la altul. Dacă nu voia să continue obiceiul mirele era supus unei defăimări publice era desculțat de un picior și scuipat în față (Deut. 25, 9—10). Motivul pentru care moștenirea soției era impusă de părinți era zestrea. Cît de mult a înjosit regimul colonial pe om o arată cazul dramatic descris de Gen. 29—31. Tânărul Iacob a slujit 7 ani bogătaşului Laban, pentru Lia și alți 7 ani pentru Rafila. Însăși tetele s-au revoltat strigînd: „Pentru ce ne-a vîndut tatăl nostru și ne-a mîncat apoi banii? (Gen. 31, 15).

În urma colonialismului mulți bărbați vor fi uciși iar alții expatriați. Ocupantul pune impozite grele pe elementele cele mai necesare traiului. Ei asupresc mereu, încît ocupații nu mai găsesc nici un fel de liniște. Ieremia exemplifică situația cu cazul evreilor ocupați de Babilonia, cînd soarta lor a devenit atît de grea încît pare că toate păcatele înaintașilor lor s-ar fi răzbunat. Drumurile care duceau spre capitală au devenit pline de întristare. Ele sînt neumbrate, nimeni nu se îmbulzește spre locul de închinare sau spre instituțiile atît de populate altădată. Sărbătorile nu s-au mai ținut, preoții oftau, fetele care dădeau un aspect vesele sărbătorilor nu se mai vîd. Copii sînt mînați din urmă ca vitele și trimiși în robie. Istoviți de foame fruntașii poporului se aseamănă cu un cerb urmărit și slăbit de puteri și care nu mai poate alerga ci se lasă ușor prins de vînători. Crimele se țineau lanț întocmai cum umbra nu se lasă de om. Din lipsă de hrană nevestele își vînd bijuteriile. Tinerii au pierit de foame, sau de epidemii. Bătrînii stăteau posomorîți și umiliți. Foamea a determinat pe mame să-și piardă capul. S-au întîmplat crime, încît nu au fost rare cazurile cînd se întîlneau în drum cadavrele celor uciși de puterile ocupante (Pl. 1—2).

În Plîngeri 3 profetul descriind suferințele abătute asupra țării le aseamănă cu întunericul care îmbracă totul cu groază. Din pricina suferințelor oamenii îmbătrînesc înainte de vreme. Soarta poporului lui Israil a fost asemenea unui condamnat, odată sentința rostită nimeni nu se mai interesează de el. „Ca un urs ce stă la pîndă ca un leu în ascunzătoare a fost dușmanul. Gunoii a devenit poporul, adică lipsit de valoare, în fața ocupantului. Ochiul omului s-a obosit de atîta plîns, pentru că de șed sau de umblă ei sînt cîntul lor de batjocură”.

În Plîngerea 4-a poporul subjugat se aseamănă cu aurul care și-a pierdut strălucirea, cu niște pietre risipite în drum (4, 1). Locuitorii capitalei sînt nesocotiți ca hîrburile de oală (4, 2). Plînea lipsește încît copiii nu mai pot fi hrăniți. Cei care altădată trăiau în confort, bătătoresc străzile în căutarea

unui adăpost mizerabil (4, 4—5). Fața lor nu mai este rumenă, s-a zbîrcit pielea pe oasele lor, ca lemnul s-a uscat (4, 9). Starea alarmantă e continuă, încît ieșirile pe stradă sînt periculoase (4, 18).

În epoca veche femeia n-a avut parte decît de suferință. Ea devine roaba bărbatului, căruia i se adresa cu vorba „domn”, „domnul meu” și „stăpînul meu” (Gen. 17, 12). Cît de înrobît era omul rezultă din cazul judecătorului lefta, care pentru a serba reputarea unui succes și-a junghiat pe fiica proprie. Tînăra fată se topi pe rug și se stinse în floarea tineretii, numai pentru că drăcescul obicei trebuia să se împlinească (Iud. 11, 36—40).

Cărțile lui Moise, cartea Iosua, Judecătorii, cele ale Împăraților și mai ales profeții nu sînt altceva decît un exemplu de luptă stăruitoare pentru libertate.

Vechiul Testament se rostește împotriva celor care puternici fiind rîvnesc la bunurile celor mici și lipsiți de apărare. Acumularea de bunuri, pe această cale, izvorăsc de obicei din nedreptate și din tot felul de nelegiuiri. Astfel de fapte au avut în vedere profeții cînd scriau: „vai de cei care-și zidesc casa pe nedreptate și cămările lor întru fărădelege” (Ier. 22, 13); „vai de cel ce-și sporește averea cu ce nu este al lui (Av. 2, 6). Activitatea colonialiștilor era împreună cu abuz și acte de violență față de autohtoni iar Legea veche impune mila și îndurarea față de om: „Pe străini să nu-l obișduiești și să nu-l asuprești... (Ex. 22, 20). Învățați-vă a face bine căutați ce este drept scriau mai tîrziu, Cărțile biblice condamînd pe exploatator îl numește om aspru, pentru că „ia ceea ce n-a pus și secără ceea ce n-a semănat” (Mt. 25, 24; Lc. 19, 21). Verbul a lua are aici sensul de a pretinde și nu a primi în dar. Așa se caracterizează omul care nu cruță proprietatea altuia” (23).

Același sens îl are locul paralel din Evanghelia după Matei 25, 24 cu deosebirea că aflăm în plus o altă formulă pentru exprimarea adevărului: „aduni de unde n-ai vînturat”. E vorba despre adunarea în coș luînd din aria altuia, streină. Adevărul s-a exprimat într-o zicere proverbială.

BIBLIOGRAFIE

- 1). N. Iorga: Observările unui nespecialist asupra istoriei antice, București, 1916, p. 43. 2). E. M. Jukov; etc.; Istoria universală, vol. I, trad. rom., de V. Costăchel și A. Vianu, București, 1958, p. 393. 3). Jukov, op. cit., p. 328. 4). Idem, p. 311. 5). Idem, ibidem. 6). N. Lașcu, Curs de istoria lumii antice, ed. II lit. Cluj, 1957, p. 111. 7). N. Neaga, Insula Cipru în epoca V. T. (în Rev. Mitropolia Ardealului, an. IV, nr. 5—6

din iunie 1959, p. 351. 8). R. Pitschmann, Phönizia, 248. 9). N. Neaga, o. c., p. 358. 10). Jukov, o. c., p. 666. 11). Idem, 667. 12). A. S. Glod, Istoria evreilor, p. 3, Craiova, 1923, 224. 13). N. Lascu, o. c., p. 124. 14). Glod, o. c., 278 p. 15). N. Neaga, art. c., p. 350. 16). Lascu, o. c., 353. 17). Lascu, o. c., 352. 18). Lascu, o. c., p. 368. 19). Knabenbauer, Com. in Isaiaam I, I. ed. 2-a, Paris, 1923, p. 353. 20). O. Isopescu, Plîngerile lui Ieremia, 1909, p. 81. 21). O. Isopescu, Plîngerile lui Ieremia, 1909, p. 81. 22). N. Neaga, Geneza, Sibiu, 1940, p. 68. 22'). N. Neaga, o. c., p. 23. 23). I. Olaru, Evangheliile după Matei, Marcu și Luca, Caransebeș, 1894, p. 583.

ISTORIA POPORULUI BIBLIEI DUPĂ CERCETĂRILE MAI NOI

de Pr. ATHANASE NEGOIȚA

După cum ne învață sfinții părinți ai Bisericii creștine, Dumnezeu a voit să lege istoria mântuirii de istoria unuiu din cele mai mici popoare de pe fața pământului și anume de a poporului iudeu. Din felul cum a lucrat Dumnezeu cu poporul acesta al Bibliei, se vede cum acționează cu cei care se încred în el. Așa dar, atunci când noi studiem istoria poporului Bibliei nu ne ocupăm de istoria popoarelor din Orientul Apropiat, ca de o istorie națională pur și simplu, ci ne interesăm de felul cum Dumnezeu a lucrat și încă lucrează față de cei care își pun speranța într-însul.

De aceea, printre studiile scripturistice se află unul care poartă numele de „istoria biblică”, în care la tot pasul este vorba de poporul ebreu. Cum am amintit, aci nu ne interesăm de istoria ebreilor în toate amănunțimile sale, ci numai de acele momente din viața acestui popor, unde se vede lucrarea lui Dumnezeu față de această națiune și invers, de comportarea poporului Bibliei față de Dumnezeu. Așa se face că teologul, care voește să așeze Biblia în cadrul istoriei umane, este obligat să cunoască temeinic istoria poporului israelit, de sigur în latura sa religioasă.

De aceea, aproape în toate limbile moderne, se află istorii ale poporului ebreu scrise, în deosebi de profesorii de teologia Vechiului Testament, întocmite tocmai pentru a ușura studenților înțelegerea istoriei biblice,

Cum era și natural, de aceea, și în acest domeniu, adică al istoriei poporului Bibliei, există deosebiri între teologi. Dacă teologul aparține direcției liberalo-negative (1), atunci el începe adevărata istorie a poporului Bibliei cu eșirea din Egipt, sub conducerea lui Moise și cu cucerirea Canaanului sub Iosua, fiindcă de aci începe istoria religiei mosaice propriu zise. Dacă teologul aparține direcției tradiționaliste (2) atunci el începe istoria cu mult mai de timpuriu, fiindcă exodul din Egipt este numai un moment, de sigur, foarte principal, din viața poporului Bibliei. Moise nu este un patriarh al ebreilor, ci numai un dătător de lege, cu ocaziunea eșirii din Egipt.

1. Pe cine arată Biblia ca fondator al poporului ebru?

După relatările Vechiului Testament, Abraham este cel care a purtat primul numele de „ebreu” (Gen. XIV, 3) și de aceea el este dat de Vechiul Testament, ca fiind tatăl națiunii ebraice. De aceea, adesea ne vom întâlni cu expresia „tatăl nostru Abraham”. Lui i s-a spus de sus: „Ieși din țara ta și din rudenia ta și din casa tatălui tău și vino în țara pe care ți-o voi arăta. Și voi face din tine un neam mare și te voi binecuvînta, îți voi face un nume mare și vei fi o binecuvîntare (Gen. XII, 2). Emigrarea lui Abraham din Mesopotamia a fost actul inițial de credință (3), care a dat naștere istoriei ebraice de mai târziu. Acesta-i un eveniment de ordin tainic în esența sa, dar nu mai puțin pipăibil în rezultatele sale.

Spusele Bibliei sînt scurte dar concise (4). Ele descriu evenimentul alegerii lui Abraham, în așa fel ca noi să ghicim, că în hotărîrea lui Abraham este manifestarea unei drame religioase. Abraham plănuia să o rupă cu cultul lunii, moștenit de la părinți. Misiunea metafizică a acestui popor, prin care trebuia să se stabilească monoteismul la toate popoarele din lume, se află implicit în fața acestui om, care fără ezitare s-a îndreptat către nord-vest „în țara pe care ți-o voi arăta” (Gen. XII, 1). Că acest act al patriarhului a fost un act de credință o mărturisesc la unison trei mari religii de pe pămînt: mosaismul, creștinismul și islamismul. Acest moment important, trebuie să formeze punctul de plecare al oricărui istoric, care voește să trateze cinstit istoria poporului Bibliei (5).

În multe locuri biblice se specifică clar că Abraham a fost originar din Mesopotamia și anume din Ur și Haran. În Iosua XXIV, 2 ni se reamintește, că poporul ebru își avea strămoși în Orientul politeist, cu aceste cuvinte: „Părinții tăi locuiesc din timpuri străvechi dincolo de rîu (6), chiar Terah, tatăl lui Abraham și al lui Nahor; și ei slujiau altor zei”. Însă locul de naștere al lui Abraham nu este clar indicat. Genesa XI, 28—30; XII, 1—4, 6—9 cf. XV, 7) îl identifică cu cetatea Ur și această tradiție își află un ecou în Nehemia IX, 7: „Tu ești Dumnezeu care ai ales pe Abraham și l-ai scos din Ur din Chaldea și i-ai dat numele Abraham”. Genesa XI, 10—27, 31 sq; XII, 4—5 de asemenea, plasează vatra originală în Ur, dar ne indică, că migrația a fost întii în Haran și numai după moartea lui Terah în acel loc, în Canaan. Există și cîteva temeieri, ce ne-ar da sugestia că locul de naștere al lui Abraham a fost la Haran și nu Ur. În Gen. XIV, Abraham își trimite servii (v. 10) în cetatea lui Nahor, din Aram Naharaim (7), adică nord-vestul Mesopotamiei pe care o numește „ținutul (pămîntul) meu” (v. 4) și „țara nașterii mele” (v. 7). Dacă faptul acesta trebuie luat ca tradiție genuină și

privită ca excluzând posibilitatea că Abraham a fost născut la Ur, atunci este necesar să presupunem că expresia „Ur din Chaldea” ori „țara Chaldeii” a fost fie o adăogare la tradiția originală a Genesii XI, 28 și XV, 7 ori numai o modificare a unei tradiții referitoare la locul de origină al strămoșilor lui Abraham. În felul acesta, Genesa XI, 31 ar reprezenta o conciliere a celor două tradiții, arătând că reședința lui Abraham în Haran a fost rezultatul unei emigrații din Ur. De asemenea, Nehemia IX, 7 ar reprezenta această a doua tradiție. Pe de altă parte, dacă situarea vetrei lui Abraham la Ur, ar fi numai o tradiție secundară, ar fi foarte greu să explicăm, de ce a fost aleasă tocmai această cetate neînsemnată. Deci, tradiția biblică, cum că Abraham a fost născut la Ur, mutat mai târziu în Haran și eventual de aci plecat în Canaan, este cât se poate de rezonabilă (9).

2. Probleme cronologice.

Dacă sîntem cu luare aminte la indicațiile din Biblie, cu privire la sediul lui Abraham în Mesopotamia, găsim necesar să considerăm o serie întreagă de însemnări cronologice (10). Spațiul nu ne permite să examinăm aci toate aceste date, ce în unele cazuri se referă nu numai la data lui Abraham, ci și la data exodului, — problemă ce nu poate fi tratată în detalii. Însă, admitînd că evidența nu-i nici suficientă, nici liberă de contradicții (11) și asumînd părerea tradițională că patriarhii au locuit 215 ani în Canaan, iar triburile ebraice au stat 430 de ani în Egipt, ajungem la concluzia că Abraham a intrat în Canaan cu 645 de ani înainte de exod. Dacă examinăm evidența arheologică, comparîndu-o cu tradiția biblică, vom avea a conclud că data cea mai probabilă pentru exod este în jurul lui 1441 a. Ch. ori în jurul lui 1290 a. Ch., ultima dată apărînd preferabilă din toate punctele de vedere (12). Adăogînd cifra de 645 ani, — pentru perioada dela Abraham pînă la exod —, ajungem la data aproximativă de 1935 a. Ch., ca dată a intrării lui Abraham în Canaan, deși datorită multor complexități și incertitudini implicate în aceste calcule cronologice, natural, nu se poate atașa prea multă greutate acestei cifre. În momentul de față, o dată în jurul lui 1935 a. Ch. nu pare complet adecvată. Considerînd această dată, ar însemna că Abraham a părăsit Mesopotamia, în perioada turbure ce a precedat invaziile elamite și amorite din Chaldea. De sigur, lucrul acesta pare să fie un timp potrivit pentru un clan, ca să plece din vechea sa vatră. De asemenea, destul de curios este faptul că scrierile populare și cărțile de școală elementară îl datează pe Abraham, la anul 2000 a. Ch., dar această dată este bazată numai pe identificarea (13), — cam abandonată

În general —, a lui Amrafel, regele Sinearului (Gen. XIV, 1) cu Hammurabi, regele Babilonului. Dacă această identificare ar fi fost corectă, atunci după recentele cercetări ale cronologiei lui Hammurabi, data lui Abraham ar trebui dată în jos, în secolul XVIII, căci pe baza inscripțiilor babilonice, descifrate mai lângă noi și mai ales pe baza amintirilor de eclipse solare din aceste inscripțiuni, data domniei lui Hammurabi nu mai este socotită la anul 2000 a. Ch., ci a fost colonia mai jos cu 250 de ani, adică între 1792—1749 a. Ch. (14). Așa dar, secolul al XVIII-lea ori secolul al XIX-lea pare să fie data cea mai probabilă a lui Abraham *avinu* (15).

Este interesant de notat, că în Babilonia, numele de „Abraham” este întâlnit ca un nume personal, ceva mai târziu decât data de mai sus. O tabletă de argilă, din timpul lui Amizaduga, al zecelea rege din dinastia I a Babilonului, vorbește despre închirierea unui bou, de către un oarecare Abarama, fiul lui Awel Ishtar. Alte documente similare tratează despre terenul lăsat în părăsire de Abarama. De sigur, deși referința nu vorbește de Abraham fiul lui Terah, în esență însă, numele este același (16).

3. *Fundamentul istoric al obârșiei Patriarhilor.*

Deși criticii biblici fac fel de fel de presupuneri (17), ori cum ar fi, istorisirile patriarhale din Sf. Scriptură se potrivește cu ansamblul și uneori cu surprinzătoarele puncte de amănunte ale modului de viață din Mesopotamia, din timpul mileniului al II-lea a. Ch. și anume de la începutul lui. În același fel, alte porțiuni ale textului Bibliei reflectă strânse legături, atât cu mitologia, cât și cu legiurile din Mesopotamia (18). S-ar putea ca însuși Abraham (ori clanul său) să fi adus cu el, în istorica sa migrație, câteva din povestirile și legile, pe care descendenții lui aveau să le ridice la un așa înalt nivel și în același timp să le treacă în toată lumea. Este vorba despre istorisirile despre creație, potop, etc. Dacă Abraham a venit din Mesopotamia, cam pe la începutul mileniului al II-lea a. Ch., noi trebuie să reconstituim chipul său, ca pe cel al unui nomad primitiv, obișnuit numai să deschidă spațiile deșertului și să recunoaștem în el pe moștenitorul unei civilizații complexe și înaintate în vîrstă, ce existase în pămîntul dintre Tigru și Eufrat.

4. *Fundament arheologic: Mari.*

Azi, materialul cel mai important pentru reconstrucția acestei civilizații chaldeene, precum și a istoriei anticului Israel, a Siriei și Mesopotamiei, din timpul epocii patriarhilor și a lui Moise, acest material vine din descoperirea marelui palat al regilor amoriti din Mari. Această veche cetate se afla pe Eufratul de mijloc, la 9 ori 10 km. nord de Abu-Kemal

și este reprezentată azi de araba localitate Tell Harriri. Aci, săpăturile au fost conduse de către Muzeul Luvru, cu începere din 1933, sub conducerea lui A. Parrot (19). S-a constatat că la începutul mileniului al II-lea, cetatea Mari era una din cele mai înfloritoare cetăți din tot Orientul Apropiat. Printre construcțiile sale publice, se afla un templu al lui Ishtar și un *ziggurat* (20). Statuete, reprezentând pe închinătorii umili și dedicate zeiței, au fost găsite în templu și ele dau o imagine vie a devoțiunii cu care era cinstită Ishtar. O statueta, reprezintă pe un adorator aducând un ied, care, fără îndoială, avea de scop să fie o ofrandă de sacrificiu.

Dar cea mai importantă dintre toate construcțiile a fost palatul regelui. Acesta era o construcție impresionantă, ce se întindea pe mai mult de 7 hectare (21). El conținea nu numai apartamentele pentru rege, ci și oficiile administrative și chiar o școală pentru scribi. Ceva mai mult, era înzestrat cu multe picturi murale, din care ni s-au conservat anumite porțiuni. Printre acestea erau scene de sacrificii și o reprezentare a regelui din Mari, primind de la Ishtar sceptrul și inelul, care erau emblemele autorității sale.

Din arhivele palatului, au fost recuperate peste 20.000 de tablete, azi, ele constituind descoperirea cea mai importantă și extraordinară. Un mare număr din aceste tablete reprezintă corespondența diplomatică a ultimului rege din Mari, Zimri-Lim, cu ambasadorii și agenții săi, precum și cu Hammurabi, regele Babilonului. Multe tablete, însă, datează din timpurile predecesorilor lui Zimri-Lim (22). Importanța acestei descoperiri poate fi apreciată din faptul, că ea a dus la revizuirea întregii cronologii a Orientului Apropiat, în ce privește secolele prime ale mileniului al II-lea a. Ch. În documentele descoperite mișună nume de persoane și alte indicații de rudenie culturală și limbistică strânsă, a populației de la Mari și din districtul său, cu ebreii din perioada patriarhală.

Tabletele de la Mari au adăugat mult la cunoștințele noastre, în ce privește istoria culturală, politică și socială a timpurilor patriarhilor și a ținuturilor din care veneau ei și în care se așezau. Ele arată că strămoșii ebreilor, care trăiau în nordul Mesopotamiei, erau înconjurați de o cultură, ce era un amestec de elemente Hurite (23) și Amorite, pe o fundație sumero-akkadiană, dar elementul dominant erau Amoriții (24).

În general, această civilizație era surprinzător de avansată. Printre celelalte dezvoltări ale acestei perioade, de sigur, a fost și apariția de numeroase sisteme de scriere, nu numai în Mesopotamia, dar și în Egipt și chiar Siria.

Introducerea cuprului, a inclus operarea în mine și transportarea metalului în locuri îndepărtate. Natural, alte

mărfuri erau schimbate (25). La Tepe Gawra s-a descoperit evidența unui comerț, în perioada aceasta, cu Palestina, Siria, Asia Mică, Transcaucasia, Persia și India. Lupta pentru controlul surselor de material prim și al căilor de caravane produceau mișcări de populație și conflicte politice pe o scară nebănuită de întinsă.

Un remarcabil grad de tehnicitate se dezvoltase în acele părți. În Egipt și Siria au fost ridicate mari construcții din piatră, iar în Babilonia din cărămidă. Sigilii, juvaericele, obiecte de cupru, veselă de aur, argint și alabastru au fost găsite în Siria, Anatolia, Mesopotamia și Egipt. Bogăția celor puternici sporea mereu, separînd tot mai mult pe cel bogat de cel sărac. Civilizația materială avansa, dar nu fără prejudiciu uman. Așa dar, istoria a început. Aceste dezvoltări (evenimente) vor explica fundamentul cultural și social al patriarhilor (26).

5. Aramaica și ebraica.

Ca să folosim un termen modern, de ce naționalitate a fost Abraham, primul ebru, și clanul său? În lista națiunilor, procurată de Biblie (Gen. cap. X) ebreii, asirienii, arameeni și sudarabii sînt considerați ca *bene Shem* (ori „semiti”), dar tot astfel sînt numiți și elamiții și lidienii. Elamiții erau vechii locuitori ai ținutului situat la nord de Golful Persic și la răsărit de Tigru de jos; ei nu erau semiti și nici indoeuropeni, căci vorbeau o limbă aglutinantă, în aparență, în legătură cu grupul caucasian de limbi. De asemenea, lidienii, locuitorii coastei de apus a Asiei Mici, vorbeau o limbă nesemitică și nici indoeuropeană și foarte puțin se cunoaște azi despre afinitățile lor limbistice, precum și etnice (27).

Pe de altă parte, Canaan, strămoșul eponim (28) al canaanitilor (29), nu este considerat ca fiu al lui Shem (adică un „semit”), ci ca un fiu al lui Ham, deși expresia „limba Canaanului” (Is. XIX, 18), în mod evident, indică limba ebraică. Din punct de vedere filologic modern, grupul „canaanit” al ramurii semite de nord-vest include ebraica și feniciană, care sînt ca două dialecte ale aceluiași limbaj. Aparte de canaaniti, expresia biblică *bene Ham* (ori Hamiții) include nu numai pe egipteni, pe „etiopieni” și libieni ci și pe hititi și filisteni, care din punct de vedere limbistic, atît între ele, cît și față de celelalte popoare, erau considerate „hamite”.

Astfel, se înțelege că clasificarea biblică a popoarelor, cunoscută ebreilor, era schițată pe linii, care nu erau nici etnologice ori „rasiale”, nici limbistice, ci probabil, — ca să utilizăm un termen modern, — politice ori cultural politice. De exemplu, *bene Ham* includea în special popoare ostile lui

Israel, ca și pe cele ce erau „semit” limbistic, dar trăiau în ținuturi, atunci sub influența culturală ori politică a egiptenilor, ori aliate cu Egiptul în contra lui. Termenul modern de „semit”, inventat în 1781 de către A. Schlözer, din Göttingen, care-l baza pe termenul biblic de *bene Shem*, este un nume inexact, dacă-i aplicat la rasa „semitică” (30).

Abraham a fost un locuitor din Mesopotamia, Iacob este numit „un aramean rătăcitor”, iar mama și soția sa sînt reprezentate ca arameene, iar în timpurile de mai tîrziu, vorbind de Ierusalim, Ezechiel scrie: „*Nașterea și locul tău de baștină este țara Canaanului; amoritul a fost tatăl tău, iar mama era o hittită*”. Origina mixtă a lui Israel a fost evidențiată de autorul cărții Rut, care ne spune că moabiteanca Rut a intrat în țarul iudeu și a devenit strămoșa regelui David. Deci, am putea să asumăm că circumstanțele vechiului Israel au fost similare celor ale Asiei Mici, hittite. Cînd au ajuns indoeuropenii în noua lor patrie s-au găsit acolo în fața a puternice triburi, mai numeroase decît ei înșiși și atunci repede și-au dat seama, că dacă vor să supraviețuiască, ei nu trebuie să stea la distanță, ci să se unească cu triburile autohtone. Situația din Anglia, după invazia normandă, este o altă paralelă.

Dacă patriarhii au fost arameeni (31) și nu-i niciun motiv să ne îndoim —, evident că ei vorbeau aramaica. Dar ce fel de limbă era aceasta, în secolul XIX a. Ch.? Biblia nu ne dă nici o indicație. Chiar nu sîntem siguri dacă în acea perioadă, arameenii erau o națiune separată. Micile state arameene, care existau în perioada biblică, își aveau origina abia din sec. XII și XI, adică cu cîteva sute de ani mai tîrziu decît patriarhii. Cele mai anterioare inscripții aramaice aparțin secolului X ori IX, dar chiar în secolul IX, arameenii regatului Jaiadi utilizau limba canaanită, ca limbă a lor literară (32).

Este posibil ca autorul biblic, scriind că Abraham venea din Mesopotamia, voia să scoată în relief că ea a fost țara ce în timpurile de mai tîrziu era cunoscută ca Aram Naharaim. Însă este preferabil să argumentăm că deja, în secolele prime ale mileniului II existau arameeni, deși probabil că limba lor nu era identică cu aramaica posterioară. Două cuvinte mici, — *yegar sahadutha* (Gen. XXXI, 47) — pronunțate de Laban, sînt date în Biblie ca o contravaloare a celor pronunțate de Iacob prin *gal'ed* (movila mărturiei), dar este cert, că ele nu sînt o bază suficientă pentru anumite concluzii. Însă evidența accesibilă indică cum că clasele diriguitoare ale populației semite din Siria și Mesopotamia, din această perioadă, — inclusiv Hammurabi și succesorii lui din Babilonia, — erau amoriți mai degrab decît arameeni (33).

6. Hicsosii.

Situația de mai sus nu era destinată să rămână mult. De timpuriu, în această perioadă, au apărut noi elemente, ca rezultat al mișcărilor de popoare pe scară mare, ce au alterat profund harta etnică și politică a întregii Asii de vest și chiar a Egiptului. Invazia „hicsosă” (34) a Egiptului, în spre finele secolului XVIII, a fost numai o fază și un rezultat al marilor mișcări de populații. Inceputul puterii politice a hicsosilor în Egipt, pe cât se pare, a fost precedată de infiltrații succesive în Egipt, cam de pe la 1900 a. Ch. Primii precursori semiți ai erupției „hicsose”, probabil, venea din Canaan. Cât de mult pătrunseseră în Egipt acești conducători de triburi semite, nu cunoaștem, dar se pare că ele s-au revărsat peste Egiptul de jos și poate și Egiptul de mijloc, înaintea invaziei prinților „hicsosi” ai dinastiei ai XV-a, cam pe la începutul secolului al XVII-lea.

Mișcărilor acestei perioade sînt încă extrem de obscure, dar se pare că „hicsosii” erau o populațiune mixtă și erau împinși către sud, de o migrațiune din nord, a indo-europenilor și horiților ori hurienilor (35). Invazia Asiei Mici de către hititiții indo-europeni a avut loc cu cîteva secole mai de timpuriu, iar indo-europenii și hurienii se stabiliseră aproape peste tot în secolul al XV-lea. În acest timp, nu numai că se introduseseră noi tipuri de ceramică și sculptură, dar de asemenea, noi tipuri de fortificații, — din pămînt bătut, — cunoscut ca pămînt pisat, de obicei în plan dreptunghiular; ca cele mai importante instrumente de război, au fost introduse carele trase de cai. În secolul al XVII-lea, Canaanul era centru imperiului feudal semitic de nord-vest, controlat de capitala „hicsosă” de la Avaris, din colțul de nord-est al Deltii Nilului.

În apogeul său, sub Apophis și Khayana, acest „imperi” poate că se întindea de la Eufrat, pînă în Nubia de sud (36). Monumentele sale principale, care mai există, sînt miile de cărăbuși utilizați de oficiali și notabili, la sigilarea documentelor și borcanelor. Pentru nici un alt period, nu s-au găsit mai mulți cărăbuși, decît în perioada „hicsosă”, cam de pe la 1700, pînă pe la 1550, în special în Canaan (37). Acesta a fost un timp de mare prosperitate locală. Canaanul devenise drumul principal al comerțului dintre Asia și Africa. Divizarea țării în mici cetăți-state, cum observăm din scrisorile de la Tell-Amarna, cîteva secole mai tîrziu, poate să fi fost rezultatul cuceririi „hicsose” și consecința impunerii unei clase de administrație feudală, peste populația de mai înainte. Aceste cunoștințe au eșit la iveală, aproape toate, în decadele trecute ale secolului nostru și vin aproape în întregime din surse arheologice și epigrafice. Cea mai mare campanie arheologică întreprinsă de către statul Israel, de la

înființarea sa — și în același timp bogată în rezultate, — este explorarea de la Hazor (38), situat în nord-estul Galileii, aproape de Ayelett ha-Shahar și la nord de Rosh Pinah. Hazor era capitala confederației canaanite sub regele Iabin, care a fost distrus de Iosua și mai apoi de Barac. Săpăturile sînt susținute de guvernul Israel, de PICA și baronul James A. de Rothschild, de Comitetul anglo-israel Exploration și de universitatea din Ierusalim și sînt conduse de Ygaei Yadin, de la universitatea ebraică. Prima sesiune a început din August pînă la 1 noiembrie 1955. În decursul a puține săptămîni, multe construcții din epoca de Bronz mijlociu și posterior au fost descoperite în incinta din interiorul zidurilor, care se întinde către nordul Tell-ului pe 600 de durnami. Imprejmuirea era suficientă să găzduiască cincizeci ori șasezeci de mii de suflete. Probabil că Hazor era cea mai mare așezare din Galilea. Sub cetatea distrusă de Iosua, există cel puțin alte trei cetăți ale epocilor de Bronz mijlociu, clădite de „hicsoși”, care au ridicat zidurile de apărare, fapt ce ne dă puternica sugestie că Hazor poate că a fost capitala „hicsosilor”, cam pe la începutul secolului al XVIII-lea, înainte ca el să fi fost centru confederației canaanite.

Cu greu s-ar mai putea spune, — folosind cuvintele unui savant de frunte —, (39) că, pînă decurînd, cunoștințele noastre asupra epocii lui Abraham, Isac și Iacob erau ca o pictură, în care aceste trei persoane ale Bibliei erau pictate foarte viu, dar fondul rămăsese alb. Aceasta a fost o perioadă în care semii nomazi din vest se stabileau cu rapiditate. Istorisirile tradiționale despre patriarhi, așa cum s-au conservat în Genesă îi zugrăvesc ca pe niște seminomazi, pe de o parte divizînd timpul lor între paza tunmelor și cirezilor, iar pe de altă parte în activitate agricolă. În această privință ei se asemănau foarte mult cu arabii seminomazi din Orientul Apropiat, chiar din timpurile moderne. Părerea criticilor radicali ai Bibliei, că viața patriarhilor ebrei a fost o ficțiune, inventată de scriitorii israeliți posteriori, care și-au luat modelul din viața beduinilor contemporani, azi, s-a dovedit complet falsă (40). Tabletele de la Tell-el-Amarna ne dau o imagine, care în unele puncte este cea a epocii patriarhilor din Genesă. S-ar părea că primii ebrei sosiți s-au așezat mai întîi seminomazi în platoul central și de sud, unde existau puține cetăți în epoca de Bronz mijlociu (din sec. XX pînă în sec.XVI) și ei le-au cucerit succesiv, dar n-au devenit, chiar în acel timp, locuitori de cetăți (sedentari). Indivizii erau obicinuiți să se miște liber dintr-un loc într-altul. Nu existau bariere serioase, în ce privește limba, nicăeri în Orientul Apropiat, fiindcă semitica de nord-vest era înțeleasă peste tot, — ea era vorbită chiar în multe părți ale Egiptului

de nord, — și era un fel de *lingua franca*, limba diplomației și a comerțului, în timp ce egipteană era înțeleasă în toate centrele canaanite importante. De sigur, nu numai materialul obiectelor de comerț, ci și literatura, legile și instituțiile sociale și chiar ideile și practicile religioase arată un remarcabil grad de uniformitate în Orientul Apropiat și Egipt, în ciuda diferențelor de naționalitate (41).

7. *Habiru*.

În epoca Bronz posterior (de pe la 1500 a. Ch. înainte), adică aproape trei secole după timpul lui Iacob, parcă aflăm o lume nouă, foarte ascunsă nouă celor de azi, pînă acum cîteva decade, dar azi cunoscută mai bine decît lumea altor perioade posterioare din istorie. În Egipt, Amenofis IV fu un reformator religios; el luă numele de Akhenaton, își fixă o nouă capitală (pe care o numi Akhetaton) pe locul azi numit Tell-el-Amarna și încercă să impună Egiptului o nouă religie. Bogațiile sale arhive sînt una din cele mai principale surse ale istoriei vechi (42).

În aceste documente, seminomazii 'Apiru ori Khabiru ori Habiru apar ca niște grupuri cutreerînd în jurul platoului, exact cum sînt zugrăviți de către Genesă, că făceau patriarhii. Dacă 'Apiru trebuiesc identificați cu 'Ibrim (ori „Ebreii”) ai Genesii, aceasta este o problemă ce ne scapă, ce nu trebuie amintită aci. Unii savanți au dat sugestia că numele „Habiru” și „Hebreii”, filologic, ar fi echivalente (43), deși n-ar urma în mod necesar că așa cum sînt utilizate în Biblie și în Scrisorile de la Tell-el-Amarna, ele indică exact acelaș popor. Studii recente (44) asupra numelor personale ale indivizilor numiți Habiru, în Tabletele de la Tell-el-Amarna și altele diferite, din sec. XIX—XIV, au arătat că ei nu aparțineau unui grup etnic, că numele de Habiru ar însemna ceva asemenea „nomadului”, fie folosit de indivizii înșiși, ca o auto-desemnare, fie aplicată lor de alții, cu sensul de ceva ca „briganzi străini”. Unde și cum, incursiunile lui Habiru din sec. XIV se potrivesc cu relatările Bibliei, despre cucerirea ebraică a Canaanului, este o problemă dificilă, așa de dificilă, încît există o întreagă literatură cu privire la acest subiect. Pentru prezent este suficient să spunem că Habiru, din Scrisorile de la Tell-el-Amarna și din alte surse, erau un grup amestecat, probabil cuprinzînd pe strămoșii ebreilor biblici. Dar foarte independentă de posibila identificare Habiru=Ibrim, este lumina aruncată asupra rolului istoric al patriarhilor, de numeroasele tablete ce conțin aluzii la populația Habiru.

8. *Vecinii și apăsătorii vechilor israeliți în cartea Judecători*.

Numai aproape de finele epocii de Bronz, în secolul al XIII-lea, cînd triburile ebraice, care se înapoiaseră din Egipt,

invadau țara Canaan, abia atunci au ocupat israeliții ținutul și au rezidit cetățile, pe care le luaseră de la canaanii și astfel au construit cetăți noi ale lor. Descoperirile arheologice, cu privire la cucerirea cetății Ierihon (45), Bethel, Lachiș (46) și Kiryat Sepher (47) sînt deosebit de interesante în această privință. Dar chiar cînd epoca de Bronz făcea loc celei de Fer anterioare (cam pe la 1200 a. Ch.) și israeliții erau bine stabiliți în țară, multe cetăți din cele tari erau încă în mîinile cananiților ori amoritilor (Jud. I, 19—36).

Încă pentru un oarecare timp, triburile israelite au fost neputincioase să formeze un guvern unit, iar stăpînirea lor peste Canaan era făcută precară de către ostilitatea altor popoare, care ca și ele se bucurau de faptul că în țară lipsea o conducere forte. O indicație a nesiguranții generale, din timpurile acelea, se vede în faptul că așa cum a arătat săpătorul actualei localități Tell Beit Mirsim (48) în straturile C și B, — și numai în aceste straturi, — s-au găsit multe și adînci grote-depoziț pentru grîne, care sugerează că în această perioadă, — cum n-a mai fost în altele, — poporul găsea util să economisească surplusul de grîne, în locuri ascunse sigur.

Un ciob de ceramică, conținînd trei litere (49), ce a fost descoperit la Lachiș și aparține secolului XI, poate fi considerat ca *incunabula* (leagănul) scrierii ebraice primitive.

Nu numai canaanii, ci și moabiți, midianiții și amoniții, în cartea Judecători, apar ca opresori ai lui Israel. Dar cei mai neîmpăcați inamici, care disputau controlul țării cu ebreii, fură filistenii. Fiindcă originile acestui popor, care ne-a dat numele de azi al Palestinei, sînt încă oarecum mister (50), evidența arheologică din Egipt ne spune clar timpul (secolul XIII) și maniera apariției lor pe scenă. În sec. XII și XI, filistenii erau așezați pe bogata coastă a cîmpiei palestiniene. Neîmpedecați de egipteni sau alte puteri străine, filistenii și israeliții își rezolvau diferendele între dinșii. Sub Saul, primul lor rege, (finele sec. XI) în sfîrșit, israeliții atinseseră suficientă unitate și tărie, depășind pe filistenii, cel puțin în platoul central. David a întins și a consolidat regatul, cucerind nu numai pe filistenii din vest, ci de asemenea și pe Edom, Moab și Amon, la est de Iordan și chiar Damascul, departe la nord-est.

9. Apariția lui Israel, ca națiune civilizată.

Între timp canaanii au fost aproape complet supuși ori absorbiți de Israel. David a asediat și capturat Ierusalimul pe care și l-a făcut capitală. Pe cît se pare, Ierusalimul a fost unul din ultimele orașele, care au cedat atacurilor impetuoase ale israeliților. Opera lui David a fost consolidată de Solomon, care a zidit templul și a dezvoltat relațiile comer-

cială și politică cu alte ținuturi. În consecință, poporul ebreu și-a luat un loc printre celelalte națiuni civilizate ale antichității. Perioadei lui David îi aparține cel mai vechi monument ce există din scrierea primitivă ebraică, așa numitul calendar de la Ghezer (51).

În timpul întregii acestei perioade, israeliții absorbiseră succesiv civilizația canaanită. Filistenii aduseseră cu ei în Canaan unelte de fer și instrumente, așa că venirea lor luă strîns legătura de trecere de la o perioadă la alta, în istoria civilizației. Prietenia cu Fenicia, a lui David și Solomon, a făcut posibilă introducerea de tehnicieni fenicieni de artă și măiestrie feniciană în Canaan. Pacea și prosperitatea, progresul cultural și apropierea graduală a culturii canaanite au fost înfăptuite, însă, nu fără cost, cum o probează abundant ultimile proteste ale profetilor, contra idolatriei, imoralității și in justiției sociale.

10. Influențe străine în Biblie.

Luminile pe care arheologia palestiniană le-a adus atît culturii cît și religiei canaanite, pentru perioada puțin înainte de cucerire (ce urmează exodului din Egipt) au fost suplimentate de descoperirile din Siria, în special de la Ras Shmara, vechiul Ugarit (52). Foarte aproape de limba ugaritică trebuie să fi fost limba pe care a vorbit-o Moise cu cîteva generații mai înainte.

O altă evidență literară arată că influențele străine din Biblie nu se limitează numai la ugaritică. În cîteva cazuri (Ps. 104 și 139; Prov. 22, 17—24, etc.) capitole și compoziții întregi par să se fi bazat pe modele neisraelite (ca de ex. povestiri egiptene, imnul lui Akhenaton către soare, înțelepciunea lui Amenemope (53)). Se poate că scriitorii Bibliei să fi utilizat forme de gîndire, forme de limbaj și chiar compoziții speciale, din țările pe unde au trecut, dar cu cît mai mult noi comparăm sursele cu ceea ce s-a făcut din ele, cu atît mai mult iese, în izbitor relief, profundul geniu spiritual al scriitorilor Vechiului Testament.

Nimeni nu poate să vadă acest lucru, ca cel care citește Biblia. Tabloul general al religiei vechi orientale arată și mai clar vasta diferență dintre religia păgînă și religia lui Israel ca un tot, în special religia celor ce fuseră profeții, care proclamau o religie a dreptății.

NOTE

1. Înțelegem aci pe criticii exagerați ai Vechiului Testament, în capul cărora s-a situat așa numita școală a lui Wellhausen, ce azi se află în mare declin, fiindcă descoperirile arheologice au infirmat multe din teoriile sale. Pentru cei

- interesați, menționăm aici, câteva din istoriile poporului ebru, eșite din grupul liberalo-negativ:
- Berthelot A.: *Kulturgeschichte Israels*. Cf. traducerea franceză, Paris, 1929.
- Cornill J.: *Geschichte des Volkes Israel*, 2 vol., 1884.
- Ewald H.: *Geschichte des Volkes Israel*, 7 vol., 1864—1868.
- Guthe H.: *Geschichte des Volkes Israel*, 2 vol., 1899—1901.
- Galling K.: *Die israelitische Staatsverfassung*, Leipzig, 1929.
- Garstang J.: *The Foundations of Bible History*, London, 1931.
- Hitzig F.: *Geschichte des Volkes Israel*, 2 vol., 1869.
- Jirku A.: *Geschichte des Volkes Israel*, Leipzig, 1931.
- Kittel R.: *Geschichte des Volkes Israel*, 7. Aufl., Stuttgart, 1925.
- Meyer Ed.: *Geschichte des Altertums*, Halle, 1906.
- Montet Ed.: *Histoire du peuple d'Israël*, Paris, 1926.
- Noth M.: *Das System der zwölf Stämme Israels*, Stuttgart, 1930.
- Oesterley-Robinson: *A history of Israel*, 2 vol., Oxford, 1932.
- Reuss Ed.: *Die Geschichte der Heiligen Schriften A. T.*, 1881.
- Reuss Ed.: *Histoire des Israelites*, Paris, 1887.
- Sellin E.: *Geschichte des israelitisch-jüdischen Volkes*, Leipzig, 1924.
- Stade B.: *Geschichte des Volkes Israel*, 2 vol., Berlin, 1887.
- Wellhausen J.: *Prolegomena zur Geschichte Israels*, 6. Aufl., Berlin, 1905.
- Wellhausen J.: *Israelitische und jüdische Geschichte*, Berlin, 1894.
2. Menționăm aci câteva din lucrările asupra istoriei poporului ebru, eșite din grupul tradiționalist:
- a) creștine
- Dennefeld L.: *Histoire d'Israël et de l'Ancien Orient*, Paris, 1935.
- Fillion: *Histoire d'Israël peuple de Dieu*, 3 vol., Paris, 1927.
- Desnoyers L.: *Histoire du peuple hébreu des Juges à la captivité*, 3 vol., Paris, 1922—1930.
- Ricciotti G.: *Storia d'Israele*, 2 vol., Torino, 1932—1934.
- b) iudaice:
- Barron S. A.: *Histoire d'Israël*, trad. fr., 2 vol., Paris, 1956.
- Dubnow S.: *Weltgeschichte des jüdischen Volkes*, Berlin, 1925, 10 vol.

- Grätz F.: *Geschichte der Juden*, 11 vol.
Margolis-Marx: *Histoire du peuple Juif*, tr. fr., Paris, 1930.
3. Asupra lui Abraham, ca om de credință, mai recent, s-a scris o monografie foarte interesantă, în colaborarea savanților creștini și iudei. Monografia poartă titlul: *Abraham, père des croyants*, par. C. Tisserant, R. de Vaux, Starky, în *Cahiers Sioniens*, v. 2, Paris, 1951.
 4. Pe marginea cuvintelor Scripturii, frumoase meditații asupra lui Abraham, a scris în românește, Ruben Moses: *Avraam, strămoșul poporului evreu*. Ed. II, București, 1946.
 5. Cf. D. Diringer: *The Origins of the Hebrew People*, R. degh St. Or. Vol. XXXII, 1957, p. 301.
 6. Prin cuvântul „riu”, cărțile Vechiului Testament se referă la Eufrat. Și în chipul acesta ni se indică Mesopotamia, ca patrie a lui Abraham.
 7. Aram Naharaim, adică Aram dintre cele două râuri.
 8. Cf. J. B. Pelt, *Histoire de l'Ancien Testament*, ed. 8-a, Paris, 1925, vol. I, p. 148 sq.
 9. Cea mai bună lucrare asupra patriarhului Abraham, este cea a renumitului arheolog englez Sir Leonard Wooley, cu titlul: *Abraham, découvertes recentes sur les origines des Hébreux*, traduit de l'anglais par A. et H. Collin Delavaud, apărută în colecția „Bibliothèque Historique”, la editura Payot din Paris, în 1936. Pe baza documentelor aflate în săpăturile din Mesopotamia și Orientul Apropiat, savantul autor mărturisește că istoria biblică, cu privire la patriarhi, se dovedește a fi cit se poate aproape de adevăr.
 10. Cf. R. de Vaux: *Les patriarches hébreux et les découvertes modernes* în *Revue Biblique*, 1946, p. 321—348; 1949, p. 5—36.
 11. H. H. Rowley: *The Rediscovery of the Old Testament*, Philadelphia, 1946, p. 51 sq.
 12. H. H. Rowley: *From Joseph to Josuah*, London, 1950. (Vezi și R. B., anul 1951, p. 279).
 13. P. Dhorme: *Hammurabi-Amraphel*, în *R(evue) B(iblique)*, 1908, p. 220 sq.
 14. W. F. Albright: *From the Stone Age to Christianity*, Baltimore, 1946, p. 319 sq.
 15. *Avinu* = părintele nostru. Așa este numit Abraham, în literatura biblică, dar mai ales în cea iudaică din toate timpurile.
 16. S. Moscati: *I predecessori d'Israele*, Roma, 1956. Apud M. Noth: *Histoire d'Israël*, tr. fr., Paris, Payot, 1954, p. 160 sq.

17. E. Schrader: *Die Keilinschriften und das Alte Testament*, 3. Aufl. von H. Zimmermann und H. Winckler, Berlin, 1903, p. 319 sq.
18. *Cambridge Ancient History*, ed. II, Cambridge, 1928, Vol. I, p. 145 sq.
19. Studii asupra descoperirilor de la Mari se află în revistele R. B. și Syria, dar mai ales în *Studia Mariana*, Leiden, 1950.
20. Ziggurat era turnul cel mai înalt al templului babilonian. Pentru detalii cf. *Histoire de l'Ancien Orient* par J. Capart et G. Contenau, Paris, 1936, p. 161, 173, 280 și L. Wooley, *op. laud.*, p. 161.
21. Cf. D. Diringer, *op. cit.*, p. 305.
22. *Studia Mariana*, amintită mai sus, p. 15 sq.
23. G. Contenau: *La civilisation des Hittites*, Paris, 1934, p. 77.
24. Ed. Dhorme: *Les Amorhéens*, în „Recueil E. Dhorme”, Paris, 1951, p. 81 sq.
25. G. Contenau: *La civilisation d'Assur et de Babylone*, ed. II, Paris, 1937, p. 122 sq.
26. G. Contenau: *La civilisation des Hittites et des Mitanniens*, Paris, 1934, p. 56 sq.
27. D. Diringer: *op. laud.*, p. 306.
28. Eponim = poreclă; persoana de la care se lua un nume. În documentele asiriene, anii se numiau după anumite persoane.
29. Adică al triburilor semite preisraelite ale Palestinei și triburile feniciene din Siria.
30. D. Diringer: *op. laud.*, p. 307.
31. Dupont-Sommer: *Les Araméens* (L'Ancien Orient illustré, 2), Paris, 1949.
32. M. J. Lagrange: *Dialectes araméens*, în *Etudes sur les Religions Sémitiques*, Paris, 2e éd., 1905, p. 492 sq.
33. Ed. Dhorme, *op. laud.*, p. 86.
34. E. Cavaignac: *Les Hittites* (L'Ancien Orient illustré, 3), Paris, 1950.
35. G. Contenau: *La civilisation des Hittites*, p. 51, 77, 121, 129.
36. B. Hrozy: *Die älteste Geschichte Vorderasiens*, Prag, 1940, p. 103 sq.
37. H. Vincent: *Canaan d'après l'exploration récente*, Paris, 1914, p. 152.
38. *Hazor. Excavation of a Biblical City*. An. archaeological Exhibition at the British Museum, May—June 1958. Anglo-Israel Exploration Society, London, 1958.
39. D. Diringer, *op. laud.*, p. 309.

40. Aderenții școlii lui Wellhausen nu s-au dat înapoi de la a spune că viața patriarhilor a fost idealizată, adică scrisă de autori posteriori, fiindcă acestor autori le-ar fi plăcut ca viața strămoșilor lor să fie plăcută. Cf. A. Jeremias: *The Old Testament in the Light of the Ancient East*, tr. engl., Beaumont, London, 1911, vol. II, p. 1 sq.
 41. Cf. H. Vincent în *Revue Biblique*, 1934, p. 403.
 42. *Cambridge Ancient History*, Vol. II, p. 109, 399.
 43. J. Bottéro: *Le problème des Habiru*, Paris, 1954.
 44. M. Greenberg: *The Hapiru*, New Haven, 1954.
 45. K. Kenyon: *Excavations at Jericho*, vol. I, London, 1959.
 46. O. Tufnell: *Lachish*, IV, The Bronze Age, London, 1958.
 47. M. G. Kyle: *Excavations Kiryath-Sepher's ten cities*, G. Rapids, 1934.
 48. W. F. Albright: *The Excavations at Tell Beit Mirsim*, în *American Journal of Archaeology*, 1932, p. 556 sq.
 49. R. de Vaux: *Les ostraka de Lachis* în *R. B.*, 1939, p. 163—180.
 50. St. Macalister: *The Philistines*, London, 1913, p. 5 sq.
 51. A. Barrois: *Manuel d'archéologie biblique*, Tome II, Paris, 1953, p. 189.
 52. Sir Ch. Marston: *La Bible a dit vrai*, tr. fr., Paris, 1934, p. 206 sq.
Cf. și R. de Vaux: *Les Textes des Ras Shamra et l'Ancien Testament*, în *R. B.*, 1937, p. 527 sq.
 53. A. Jurku: *Das Alte Testament im Rahmen der altorientalischen Kulturen*, Leipzig, 1926, p. 65 sq.
 54. Dem. H. Duisberg: *Les Scribes inspirés, Le livre des Proverbes*, Paris, 1938, p. 21 sq.
 55. D. Düringer, *op. laud.*, p. 309.
-

ȘCOALA GRAMATICEASCĂ DIN CARANSEBEȘ

CTITORITA DE

EPISCOPUL PARTENIE II CARTURARUL

(1626—1638)

de Prot. Dr. GH. COTOȘMAN

I

La mai puțin de o lună de zile de la moartea vlădică *Iosif II* al Mediei și Severinului, și administrator al episcopiei vacante a Caransebeșului (între anii 1612—1618) (1), a fost ales și instalat la Caransebeș vlădica *Partenie II* supra-numit *Cărturarul* (2). Actul instalării a fost făcut cu respectarea tradiționalelor ceremonii și festivități.

În scrisoarea „pră limba diecească (latinească) și pră a noastră”, de la 26 noiembrie 1628, „banul Logojului și Caransăbeșului, *Paul Naghi dă Deva* (3) și *Urțug Ilie* și *Che-resteș Ilie*, castelani, în numele Universității nobililor valahi (= români) dă rit grecesc din districtu Caransăbeș și Logoj, dau dă știre la toți nobilii și chinejii și norod, că în ziua de Sînmicoară anu(l) 1628, să așează în scamn în Caransăbeș nou(l) episcop *Partenie*” (4).

La festivitățile instalării sînt invitați „să vină dă față orduri și chineji și norod, îmbrăcați în podobi și cu prapori și cu toată părădea cuvenită, cum este datina, ca să facă închinarea către episcop și să primească blagoslovenia lui și să să înțeleagă dăspră trăbuințele și slujbele ce are să le facă, după datina veche” (5).

Noul vlădică se așează la cîrma eparhiei Caransebeșului în împrejurări deosebit de critice pentru legea strămoșească ortodoxă (6). Avînd desăvîrșita încredere și întreg concursul nobilimii ortodoxe, al cnejilor și al întregului popor dreptcredincios, vlădica *Partenie* poate susține cu efect lupta la care calvinii au angajat pe toți românii dreptcredincioși din Transilvania și din Banatul Caransebeșului și Logojului, în-căput, de la 1541, anul căderii Budei sub turci, sub aceeași administrație feudală maghiară (7).

Deși unii din nobili, castelani și juzi sau cheneji poartă nume strein, ei, în majoritatea cazurilor, au rămas credincioși ortodoxiei. Numai un număr neînsemnat dintre nobilii

români, și cu osebire streinii, din serviciile politico-administrative ale Banatului au susținut acțiunea de calvinizare, patronată de principele *Gabriel Bethlen* (1613—1629) (8).

Cum mișcarea calvinistă se desfășura pe plan cultural și prin mijlocirea tiparului și a școlii (9), apărarea Ortodoxiei și contraofensiva ortodoxă trebuia să fie susținută cu aceleași mijloace. Entuziasmul, dus pînă la sacrificiul vieții, de care a dat dovadă vlădica *Marcu* (1587—1590) al Caransebeșului (10) cu preoții lui, nu era suficient. Preoțimea românească ortodoxă trebuia înarmată cu armele culturii intelectuale, spre a putea ține piept asalturilor calviniste.

Școala de dascălie din Caransebeș, la care a funcționat *Efrem Zăcan* (11), unul din traducătorii *Paliei* de la Orăștie din anul 1582 (12), nu mai corespundea necesităților timpului. O nouă școală, mai înaltă, cu dascăli mai mulți și mai bine pregătiți, intelectual și profesional, era o necesitate arzătoare, pe care spiritul noului vlădică a sesizat-o chiar de la începutul arhipăstoririi sale.

II

Secondat îndeaproape, în toate acțiunile mari, de interes obștesc, de către toți credincioșii săi, în frunte cu clasa conducătoare a nobililor și chinejilor români și ortodocși, ideia înființării unei școli superioare, în capitala districtelor valahice (= românești) privilegiate, în *Civitas nostra Karansebes* sau în *Civitas regiae Karansebes* (13) — cum obișnuiau principii Transilvaniei să numească cetatea și orașul Caransebeș (14) — cîștigă tot mai mult teren.

Despre începuturile acestei școli, ctitorită de vlădica Partenie, avem mărturie scrisoarea lui de la 15 august 1635 (leat 7143), păstrată în rezumat și în *Protocolul* egumenului Pamfilie de la mînăstirea Stredîștea Mică:

„Episcopul Partenie alu Caransăbeș scris cătră orduri (15) și nobili dă rit grecesc și chineji și norod, că pră unde o umblat în Ardeal o văzut că calvini(i) fac școli pră rumînește și to(a)te neamurile să grăbesc la învățatură, și învățatura dă carte cîrjă dă aur este. Și la Caransăbeș și în to(a)tă țara Bănatului numa(i) șco(a)la mică mînăstirească este, a dăla Sf. Gheorghe dîn Caransăbeș. Și bine ar fi ca copi(ii) și feciori(i) nobili și dă chineji și alți(i) să învețe carte, ca și alte neamuri.

„La mînăstirea Sf. Gheorghe, după multă chibzuială și sfat cu capi(i) nobililor și chinejilor din districtu(l) Caransăbeș și cu alți(i) din alte districte (16), o (h)otărat să facă o Șc(o)ală grămălicească dă 3 ani la mînăstirea Sf. Gheorghe în Caransăbeș. Și dascăli să aducă de unde or fi.

Și prîntu aste cheltueli, Episcopu dă dîn to(a)te veniturile sale episcopești pră 3 ani și, d-aci nainte, pră to(a)tă viața lui, jumătate din venituri(le episcopești) să fie tot a școli(i). Și sesia (episcopească) dăla Răzo(a)re să să fie pră vecie a școli(i) cu pruniște(a) și cu vie cu tot. Iară nobili(i) și chineji(i) și norodu(l) din to(a)te districte (le) să dea cît or crede și cît pot.

„Iară șco(a)la să înceapă în iarna asta încă. Și dascăli să fie chemați din vreme și să li se dea lor casă dă locuit prîntu totdeauna casele episcopești din ulița vlădicească să astă șco(a)lă să fie pră folos neamului valah (17) dîn Țara Bănatului” (18).

Ctitoria Vlădichii Partenie este unică în felul ei. Vestita școală sau Academie de la Sf. Trei Ierarhi din Iași, ctitorită la anul 1642 de *Vasile Lupu* (1634—1653), domnul Moldovei (19), ca și școlile din Țara Românească, patronate de celalalt voevod al culturii românești, *Matei Basarab* (1633—1654) (20), amîndoi contemporani ai episcopului cărturar de la Caransebeș, deși patronate de Domni romîni, de sine stătători, au avut limba de propunere *slavona* (21), iar Academia de la Sf. Sava, înființată de domnul *Șerban Cantacuzino*, la 1679, în chiliile de la mînăstirea Sf. Sava din București, avea ca limbă de propunere *greaca*.

Școala gramaticească de la Caransebeș, cu cinci puteri didactice, dintru început avea ca limbă de propunere a tuturor materiilor de învățămînt, cu excepția limbilor clasice, *limba romînă*. Pînă la anul 1741 — cînd cade pradă flăcărilor focului, pus de oamenii episcopului *Moise Stanoievi*ci, mutat la Virșeț (22) — Școala gramaticească, instalată în incinta mînăstirii Sf. Gheorghe din Caransebeș, prin generațiile de tineri preoți și învățători, crescuți în spiritul tradițiilor românești și ortodoxe (23), s-a dovedit a fi cetatea cea nebiruită a sufletului credincioșilor din Banat, focarul în care s-au topit toate uneltirile calviniste și unioniste romano-catolice.

III

Exemplul luminos dat de vlădica Partenie II, a fost urmat de aproape toți nobilii și chinejii romîni ortodocși din Țara Banatului, atît în timpul vieții, cît și după moartea ctitorului. Toți, pe rînd, s-au întrecut în ajutorarea și susținerea școlii cu cele necesare bunului mers al învățămîntului. Nenumărate documente mărturisesc despre aceasta (24)

Astfel, la 23 aprilie 1640, „*Sara Găman Măci*caș face danie Școlii grămăticești dăla mînăstirea Sf. Gheorghe din Caransăbeș, sesia ei, moștenită, dîn Jupa, numită Măcicaș, ca pră vecie, cu toate veniturile ei, să fie ale școlii” (25).

La 8 septembrie 1659, „nobilul *Groza Andrei* din Caransăbeș (a) scris testament printru 2 copii și 3 fete a lui măritate, și lasă, cu limbă dă moarte, averea lui între ei. Iară minăstirii Sf. Gheorghe din Caransăbeș lasă o livadă cu pruni dăla (comuna) Iaz. Școlii grămătițești dăla Caransăbeș lasă 100 florini aur (26) și bisericii Sf. Gheorghe 2 icoane bătute cu argint” (27).

La 6 decembrie 1660, „nobilul *Cerbiță Iancu* dani dă Școlii grămătițești din Caransăbeș, pră totdeauna, a școlii să fie: grădina lui, cu casa și cu livezile din Pîrlău, dăla locul zis Răzoare, pînă la moara seacă” (28).

În anul următor, „*Bujor Fărcaș*, nobil din *Mîtnic*”, în testamentul făcut, lasă Școlii gramătițești 700 florini aur (29). Și așa daniile, din partea nobililor, a chinejilor și altor romîni ortodocși cu stare, curg pînă la anul desființării ei.

Între documentele de la Caransebeș ni s-au păstrat copiile Socoților Școlii gramătițești, cuprinzînd numele dascălilor și al elevilor. Reproducem cîteva, după *Protocolul* egumenului Pamfilie:

„1660 Ionie 5. *Socôta școlii grămătițești din Caransăbeș* cu 346 florini aur și 82 cruceri *căpătare*, și 341 florini aur *cheltuială*. Dascăli: *Bujor Ilie*, *Udra Domaschin*, *Balea Pavel*, *Groza Sava* și *Marcu Pavel*” (30).

„1660 Ionie 7. *Socôta* cit or plătit la sf. minăstire școlarii din Șco(a)la grămătițească pră anu(l) 1660, dă tot 29 florini aur. Școlarii: *Albai Todor*, *Măciș Gășpar* ot *Măciș*, *Măciș Fărcaș* ot *Măciș*, *Găman Ilie*, *Mărgan Radul*, *Hanțul Vlad*, *Lia Mitrea*, *Lațug Ratco*, *Cheresteșu Andrei*, *Zeicu Timcea*, *Jurma Alecsa*, *Pobora Luca*, *Pobora Vasa*” (31).

Se pare că în *Socôta* au fost trecuți, cu numele, numai școlarii care au solvit taxele școlare, adică copiii nobililor și ai chinejilor, restul elevilor, acei *alții*, despre care vorbește actul de întemeiere a școlii, copii din popor, care au fost scutiți de taxe, era și natural să nu figureze cu numele în aceste socoți.

Ctitorul școlii gramătițești moare la numai trei ani de la înființarea ei. În *Pomelnicul* vechiu de la Caransebeș aflăm următoarele despre „*Episcopa Partenie Cărturarul*: S-au așezat în scamn la Sînmicoară ani 1628 și-au fost om tare învățat. Și la ani 1635, după multă trudă și zbatere, cu toți mai marii nemeșilor și mai ales cu chinejii, au făcut Școala grămătițească a sf. minăstiri din Caransăbeș. El a murit la ani 1638, și-au fost îngropat lîngă altarul bisericii sf. minăstiri Sf. Gheorghe” (32).

Vlădica *Partenie* lasă urmașilor săi în scaun o comoară scumpă, pe care aceștia o vor îmbogăți, contribuind astfel la promovarea culturii naționale romînești și la întărirea ortodoxiei în Țara Banatului.

BIBLIOGRAFIE

1. Udra Domaschin și Iromonaca Ion, *Pomealnicu alu Metropliți și Episcopi din Țara Banatului*, Caransebeș, 1696, mss., p. 10; cf. Gh. Cotoșman, *Din trecutul Bisericii Banatului, Episcopul Iosif al Mediei, Severinului și Caransebeșului* (—1596—1618—1628), în *Mitropolia Banatului*, Anul IX, Timișoara (Nr. 11—12, noem.-decem.), 1959, p. 107—114.
2. Udra Domaschin și Iromonaca Ion, *Pomealnicu...*, p. 10.
3. Cf. Pesty Frigyes, *A szörényi bánság és Szörény vármegye története*, I, Budapest, 1877, p. 310.
4. Pamfilie, *Protocolul actelor Sf. Episcopii a Caransebeșului și Virșefului*, Srediștea Mică, 1755, mss., p. 21—22, nr. 28.
5. *Ibidem*.
6. Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. II, Sibiu, 1930, p. 224—225.
7. Makkai Ladislás, *Histoire de Transylvanie*. Paris, 1946; Pesty, *A szörényi bánság*, I, p. 50—53, 433—441.
8. Pokoli József, *Az erdélyi református egyház története*, II. kötet, 1605—1690, Budapest, 1904, p. 5—107.
9. *Ibid.*, p. 50—253.
10. *Pomealnicul...*, p. 9.
11. *Ibidem*, cf. Bianu-Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, 1508—1716, București, 1903. Gh. Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX-lea*, Caransebeș, 1941, p. 20—21.
12. Hurmuzaki, *Documente*, II, 1, p. 126; Dr. Andrei Veress, *Acta et epistolae relationum Transilvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*, I, (1468—1540). Budapest, 1914, p. 236.
13. Pesty, *o. c.*, II, p. 127.
14. Staturile țării.
15. Se referă la celelalte districte valahice privilegiate din Banatul Caransebeșului și Logojului: *Lugoj, Media-Mehadia, Almăj, Carașova, Berzava, Comiat și Iladia* care împreună cu districtul *Sebeș*, au format confederația celor opt districte valahice privilegiate.
16. La 1657 principesa calvină-presbiteriană *Susana Lorántffy* înființează, la Făgăraș, o școală românească, pentru promovarea calvinismului printre românii ardeleni. Principesa se lauda că a înființat-o „pentru mărirea lui Dumnezeu și pentru înălțarea nației valahe”, cf. Ștefan Meteș, *Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului*, Sibiu, 1930, p. 9—13; Idem, *Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria*, I, ed. II, Sibiu,

- 1935, p. 211, 213—17; Pokoly József, *Az erdélyi református egyház története*, II, p. 209—253.
17. Pamfilie, *Protocolul...*, p. 22, nr. 29.
18. V. A. Urechia, *Istoria Școalelor, de la 1800—1864*, tom. I, București, 1892, p. 9—10, 12.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*.
21. *Ibidem*.
22. Gh. Cotoșman, *Istoria Episcopiei Caransebeșului*, în mss.
23. Cf. Ghidiu Andrei-Bălan Iosif, *Monografia orașului Caransebeș*, Caransebeș, 1909.
24. Gh. Cotoșman, *Istoria Episcopiei Caransebeșului*, în mss.
25. *Protocolul...*, p. 23, nr. 31.
26. În *Protocol* figurează, sub semnul convențional clasic, de câte două linii paralele întretăiate perpendicular.
27. *Protocolul...*, p. 20, nr. 35.
28. *Ibid.*, p. 30, nr. 39.
29. *Ibid.*, p. 31, nr. 40.
30. *Ibid.*, p. 30, nr. 36.
31. *Ibid.*, p. 30, nr. 37.
32. *Pomealnicul...*, p. 10.
-

ZUGRAVI ȘI BISERICI DIN BANAT

BISERICA DIN GĂTAIA

de Prof. VICTOR BRĂTULESCU

Biserica din comuna Gătaia, regiunea Timișoara, construită din zid gros de 1 m., la finele secolului XVIII (1794—1797), are forma de navă și poartă hramul „Învierea Domnului”.

Timpla este de lemn. Ușile laterale au sculptură à jour, cu spații largi între frunzele care formează decorația.

Ușile împărătești prezintă sculptate numai colțurile, marginea de sus, cea de jos și marginea de lângă pilastrul central.

Icoanele timplei. Cele de sus, din primele două registre, sînt pictate direct pe scîndură și înrămate în relief cu rame poleite. Partea superioară a ramei prezintă un nod ca de fundă.

Icoanele împărătești sînt pictate pe lemn, pe placă fiecare în parte, înrămate de asemenea cu o ramă poleită și în relief.

În locul arhanghelilor, pe ușile diaconești apar sfinții Gheorghe și Dimitrie.

Medalioanele de pe ușile împărătești: Buna Vestire, iar deasupra: Petru și Pavel.

Sub crucea răstignirii: (1) Sfînta Treime (Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh); dedesubt (2) Învierea; în lături (3) Botezul, (4) Nașterea Maicii Domnului; (5) Nașterea Domnului; (6) Adormirea Maicii Domnului; (7—8) Apostolii; Icoanele împărătești: (A) Iisus Hristos, în picioare, cu dreapta binecuvîntează, în stînga ține globul; (B) Maica Domnului, în picioare, cu pruncul Iisus; (C) Sfîntul Nicolae în picioare, doi îngeri cu cunună; (D) Sfîntul Ioan Botezătorul, avînd sus cunună susținută de doi îngeri.

Poale de icoane. Sub icoanele împărătești din tîmplă sînt așezate panouri de lemn, zugrăvite (poalele icoanelor), precum urmează:

Sub icoana Maicii Domnului: Întîlnirea cu Elisabeta.

Sub icoana Sfîntului Nicolae, scena în care Sfîntul Nicolae, după ce lasă pungile cu bani, vrea să se depărteze. Negustorul, cu o lumînare, apare în fața ușii; în dosul lui apar fetele.

Sfântul Ioan Botezătorul. Preotul Zaharia și îngerul care anunță nașterea lui Ioan Botezătorul.

Inscripții: Pe icoana aceasta, jos în dreapta, inscripția: „Nichiforu Jarcă moler. Jitel Modoschii 1806”

Pe filacteră, în slavonește (sîrbește): „Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor”, etc. (Matei, cap. 3).

Pe ușa laterală din dreapta: „1826”. Jos, sub picioarele Sfântului Gheorghe, pe o placă, scris cu negru, în litere cirilice: „Această dveră au dăruit j(upan) Dimitrie Barbulovici și Dimitrie Bologan spre veșnica pomenire”.

Pe ușa din stînga: „1826”; sus, tot în cirilice: „Această dveră au dăruit sfintei biserici, Iosif Balco și Moisei Dorca, spre veșnica pomenire”.

Pe ușile împărătești: „Donată de Nicolae Filip și familia lui, 1924”.

Pictura este de factură locală, cu ușoare influențe sîrbești.

Altarul are forma unei abside care primește lumina prin trei ferestre: două laterale, iar a treia în ax. În dreptul celor două ferestre laterale, altarul prezintă o ușoară gîtuire.

Naosul este un dreptunghi lung de 11 m. și lat de 7,50 m., luminat de cinci ferestre înalte: trei pe latura de sud, două pe cea de nord. În locul ferestrei dinspre pronaos, se deschide în latura de nord o ușă. Către altar, pe o porțiune mai redusă, lățimea naosului este de 9 m.

Pronaosul este mai îngust și este despărțit de naos printr-o despărțitură de scînduri.

Turla din față, rezemată pe ziduri puternice, prezintă în latura de nord casa scării, iar în cea de sud o cameră de depozit.

Mobilierul. În fața ușilor împărătești, pe soalea ceva mai ridicată decît naosul, însă cu o treaptă mai jos decît altarul, aflăm un baldachin vopsit în roșu, sprijinit pe patru stîlpi.

Strănilile, de lemn, au forma a două bănci cu pupître. În spatele stranei din dreapta, este așezat un medalion oval înrămat și poleit. În medalion este zugrăvit un sfînt ierarh, fără indicația numelui, avînd o inscripție cirilică, în romînește, al cărei cuprins este următorul: „*Blagoslovită este împărăția a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh*”. În medalionul din spatele stranei din stînga este înfățișat un alt sfînt ierarh, purtînd o carte închisă, fără inscripție.

Pe două panouri cu rame sculptate și poleite, așezate în dreapta și în stînga, lingă strane, aflăm icoana lui Iisus, purtînd crucea și a Maicii Domnului, sub care, pe o pcală de icoană, stă zugrăvită Fuga în Egipt, în stil apusean. Icoanele sînt zugrăvite în ulei.

Pictura murală. Este executată în ulei și apare numai pe bolți, pe pereții laterali, în câte două scene și pe perețele de apus, pictat numai în partea superioară.

Altarul. În fund este zugrăvită în stil occidental, Sfânta Treime; în dreapta, Dumnezeu Tatăl Se arată lui Moise, în stînga, Jertfa lui Avraam. Pe pereții altarului, în partea de sus, sînt zugrăviți Sfinții Trei Ierarhi, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur și Grigorie, al patrulea este Sf. Mare Mucenic Dimitrie, neobișnuit din punct de vedere al erminiei.

Naosul. Ca și altarul, naosul este zugrăvit numai în părțile superioare, în felul următor: pe mijlocul bolții cilindrice, sînt zugrăvite trei medalioane, începînd de la altar și mergînd spre pronaos. Primul înfățișează pe Iisus în slavă, stînd pe norii cerului; în dreapta și în stînga sînt zugrăviți cîte doi evangheliști. Al doilea medalion cuprinde chipul lui Iisus, purtînd pe umeri crucea și binecuvîntînd un copil, pentru care se roagă în genunchi mama copilului. În dreapta medalionului este zugrăvită scena care înfățișează rugăciunea din grădina Ghetsimani, iar în stînga, Punerea în mormînt. Medalionul al treilea cuprinde Pilda samarineanului milostiv, avînd în dreapta scena care înfățișează învierea fiicei lui Iair, iar dedesubt, pe același perete, scena: Iisus la Nicodim; în stînga este zugrăvită Învierea lui Lazăr.

Pronaosul. Medalionul de pe boltă înfățișează scena: Batjocorirea lui Iisus, avînd în dreapta scena: Lăsați pruncii să vină la Mine, iar în stînga, Dinarul văduvei. Pictura este executată în ulei, prin 1926. Între panouri, sînt zugrăvite benzi cu motive ornamentale, lineare, inspirate din motivele covoarelor.

Icoanele tîmplei. Revenind asupra icoanelor care alcătuiesc grupul praznicarelor din tîmplă, observăm că ele sînt distribuite în raport cu spațiul oferit de această parte superioară a tîmplei, și anume: sub crucea Răstignirii, este reprezentată Sf. Treime, iar dedesubtul ei, tot în centru, Învierea lui Iisus. În cele două laturi aflăm cîte două scene dispuse în legătură cu numărul personajilor, pentru păstrarea echilibrului compozițional, precum urmează: spre sud, Botezul Domnului și Nașterea Sfintei Fecioare, iar spre nord, Nașterea lui Iisus și Adormirea Maicii Domnului.

Registrul apostolilor cuprinde chipurile celor 12 apostoli ai lui Iisus, distribuiți, șase de o parte și șase de cealaltă parte a lui Iisus.

Icoanele împărătești. Spre deosebire de felul general în care se înfățișează Iisus și Maica Domnului, la cea mai mare parte din bisericile ortodoxe, în aceste ipostase, adică tronînd în jeț, aici Iisus este reprezentat stînd în picioare, binecuvîntînd cu dreapta și ținînd în stînga globul pămîntesc. Maica Domnului este prezentată stînd tot în picioare și ținînd în

brațe pe Pruncul Iisus. La fel sînt reprezentate și celelalte două icoane împărătești, reprezentînd pe Sf. Nicolae și pe Sf. Ioan Botezătorul. Aceste două icoane mai prezintă cîte doi îngeri care susțin de o parte și de alta a sfintului respectiv, o cunună.

Arhitectura bisericii este de stil baroc, ca mai toate bisericile din regiune și din Ardeal, din epoca aceasta.

Inscripțiile de pe cele trei clopote: „Reșița 1917”, „Reșița 1924”, „Reșița 1925”. În biserică se păstrează zece prapuri cu zugrăveli, pe lîngă alte două brodate. Un pistornic poartă inscripție: „1929”.

Un număr de cărți de cult, din secolul trecut, a rată proveniența locurilor de tipărire: mineiul pe august, tipărit la Buda în 1804; un penticostar din 1785, tipărit la Episcopia Rîmnicului; un tridion, tipărit la Sibiu în 1860; un polieleu de forma mic, tipărit la Buda în 1814 și un octoih tipărit tot la Buda, în 1826.

Pe o icoană aflăm inscripția: „*Pictor Filip Matei din Bocșa Vasioga 1926*”.

Concluzii. Forma de navă a bisericii, turnul-clopotniță din față, în stil baroc, amintește stilul arhitectural al bisericilor românești de peste munți, din secolele XVIII și XIX, a căror arhitectură a fost influențată de construcțiile similare din regiunile limitrofe.

Pictura icoanelor este în ulei, factura lor resimțindu-se de influența apuseană.

Pictura murală, tot în ulei, prin distribuția iconografică a scenelor, amintește regulele erminiei, însă în ce privește subiectele, unele din ele amintesc scenele rar distribuite în bisericile catolice.

Notă. I. Cf. și N. Cornean, *Monografia eparhiei Caransebeș*, Caransebeș, 1940, p. 306.

DIN RELAȚIILE ROMÎNO-CEHOSLOVACE

de Prof. univ. Dr. M. ȘESAN

Relațiile prietenești romîno-cehoslovace de astăzi datează din timpuri străvechi și au fost de ordin politic, cultural, economic și religios. Ne place să constatăm marile realizări din Republica socialistă cehoslovacă, iar prietenii noștri ne reamintesc concluzia poetului lor Ioan Neruda, că „soarele a sărutat pămîntul și așa s-a născut Romînia” (1). De aceea 16 divizii romînești au colaborat cu viteaza armată sovietică la eliberarea teritoriului cehoslovac în 1945. Atunci s-a putut reface și Biserica ortodoxă cehoslovacă, suprimată de regimul hitlerist, care pînă în 1942 a fost păstorită de episcopul-muce-nic Gorazd, după principiile canonice primite din partea cano-nistului romîn Valerian Șesan.

Sprijinul mai recent a avut însă și un precedent în ajutorul unităților romînești cantonate la Praga în 1918, din regimentele 2 Brașov și 51 Cluj, contra stăpînirii habs-burgice. Era o consecință a vechii colaborări între deputații slovaci și romîni în parlamentul maghiar, a interesului pentru romîni din partea cînaclului condus de filologul Ioan Urban Jarnik, prieten cu Andrei Birseanu, și a activității caritative a Minăstirii Strahov din Praga față de ostașii romîni răniți, către care vorbeau Horia Petra-Petrescu, Laurențiu Cîrea, Bojena Șesan, Jindra Huškova și alții alții, cimentînd astfel o prietenie sinceră. Din acest cadru s-a născut și traducerea romînească a cunoscutei opere literare populare „Bunica” de Bojena Nemțova. În cadrul aceluiași străduințe a luat ființă la București, încă în 1892 asociația ceha „Beseda” și prof. Petru Gîrboviceanu oferă prima traducere romînă a lucrării lui Ioan Amos Comenius: Didactica Mare. Afinitatea aceasta prietenească se baza pe faptul că reciproc era recunoscut tre-cutul zbuciumat al poporului și năzuința sa spre libertate.

Aceasta o constata încă în 1870 scriitorul ceh Ioan Ne-ruda cu ocazia vizitei la București, dînd dreptate lui Mihai Eminescu, că romîinii își apăraseră sărăcia, nevoile și neamul. Insuși Eminescu se pare că a vizitat Praga între anii 1869—1872, pe cînd studia la Viena și culegea informații pentru o lucrare de istorie. O confirmă descoperirea prin prof. A. Va-siliu în biblioteca Căminului cultural „Ștefan Gheorghiu” din Sibiu a unei fotografii a poetului, donată apoi colegului

său Nicolae Oncu, care era lipită pe un carton original al fotografului ceh J. Tomaș din piața Sf. Venceslau din Praga.

Pe atunci se așezau numeroși slovaci și cehi între romîni din Banat și Transilvania, ca comercianți, agricultori, tehnicieni și muzicanți, iar mulți romîni din aceste regiuni urmau școlile din țările cehești. De aceea nu este de mirare, că istoricul ceh Fr. Palațky cerea în 1848 ca și romîni din răsăritul Austriei să primească dreptul la regiune proprie autonomă. Deci în cursul veacului al XIX-lea cunoștințele reciproce romîno-cehoslovace s-au adîncit.

Un precursor al lor a fost și păpușarul ceh Kopeřky cu piesa despre: Horia și Cloșca, sau Arderea Hermanștadtului, sau Răscoala răzeșilor sirbi, confundînd însă faptele. Era aceasta și o urmare a faptului, că stăpînirea habsburgică împiedeca orice cunoaștere mai adîncă între popoarele supuse ei și apoi era și deprecierea romînilor pentru că Țările romîne duceau o politică filorusă și de aceea istoria lor era deformată de un Rössler și Hunfalvy.

Mai important cu privire la relațiile romîno-cehe a fost veacul al XVII-lea, numit și veacul lui Comenius. Astfel voevodul Munteniei Grigore Ghica venea în 1664 la Jindrichuv Hradec ca să ofere serviciile împăratului Leopold și în aceeași vreme George Ștefan al Moldovei îl vizita pe nobilul Vařlav Lobkovič de la Holešov, o regiune de valahi moravi (2).

Prezența lui Comenius la Șaroșpatak din Transilvania de Nord, între anii 1650 și 1654, nu a rămas fără influență asupra romînilor, mai ales maghiarizați, care puteau cerceta școlile vremii și din cauza limbii romîne, apropiată de latină, puteau mai ușor citi din cărțile marelui pedagog. Acesta simpatiza mult cu valahii, cum se constată în scrisul său și avea cuvinte de apreciere pentru cei răsculați în Slovacia; se pare unora că o făcea și pentru motivul că însuși era dintr-o regiune cu valahi. El apoi i-a vizitat pe anabapțiștii moravi din Transilvania, stabiliți din 1662 în regiunile romînești de la Cetatea Uriașilor de lîngă Vinț, la Zbirnic și la Codrișor pe Mureș, cunoscînd și populația romînă, iar între copiii din școala sa se aflau și unii romîni, de sub ascultarea judei romîn Mandin Cosma (3). Cred că Noul Testament de la Bălgrad din 1648, publicat de mitropolitul Simeon Ștefan, stă sub impresia pedagogiei lui Comenius despre limba maternă în biserică și școală, căci predoslovia mitropolitului despre circulația cuvintelor romînești are și legături cu principiile lui Comenius din „Janua linguarum”, predată la Academia de la Alba-Iulia și ascultată acolo de însuși viitorul mitropolit. Desigur că unele publicații ale lui Comenius au trecut și Carpații. Dar aici pedagogia comeniană era privită ca o lucrare calvină, așa că odată cu condamnarea calvinismului

la sinodul de la Iași din 1642 era indirect condamnată și opera lui Comenius. Așa se naște și replica tipărită a Spătarului Nicolae Miclescu despre: „Necesitatea pentru ortodocșii răsăriteni a limbii grecești și nu latine.

O ocazie mai bine venită părea să se fi ivit încă în martie 1601, când Mihai Viteazul venise la Praga; dar el nu a putut lua contact cu reprezentanții cehilor, ci cu împăratul habsburgic Rudolf II; cu această ocazie pictorul olandez Franț Franken-fiul a realizat un tablou intitulat: Croesus arată lui Solon bogățiile sale, în care apare și Mihai în portul său specific.

Mai frecvente însă erau relațiile comerciale din cursul veacului al XVI-lea, care au determinat ca moneda moldoveană a lui Despot Vodă să se orienteze după talerii de argint din Jachymov-Boemia, cu emblema unui leu cu două cozi (stemă cehă), numiți pentru aceasta și „leones” sau „lei”. Această denumire o încetățenea apoi Alexandru Lăpușeanu. În schimb, Petru Rareș al Moldovei, luptându-se cu polonii, s-a ciocnit la Obertyn, în 1531 și de mercenari husiți, fiind înfrânt. Aceasta este de fapt a doua și ultima ciocnire militară de amploare între cehi și moldoveni.

De fapt, husitismul a oferit cele mai multe condiții pentru aceste relații. Astfel din 1481 vin la Suceavă numeroase cete de husiți, alungați din Moravia, conduși de Mikulaș Slansky, Eliaș Krenovski, Lucaș Bacalaureus, Mareș Kokoveț, Martin Kabatnik și alții. Ei au fost primiți cu amabilitate de Ștefan cel Mare care le-a permis să-și zidească și un oraș, fapt de altfel necunoscut în Moldova (de orașe voevodale). Dar „nemica neisprăvind”, husiții se reîntorc acasă. Ei făceau parte din ramura radicală a Uniunii Fraților cehi și de aceea nu s-au bucurat de simpatia localnicilor. Interesul lor pentru Moldova fusese trezit de gândul regelui ceh husit George din Podiebrady de a întruni o mare coalitie europeană contra turcilor, în care cadru regele se adresase și lui Ștefan cel Mare, ca să aibe în el și un aliat în contra lui Matei Corvinul. În bătălia de la Baia, din 1467, au pierit și numeroși mercenari cehomoravi, conduși de husitul Jan Jiskra din Brandys; era prima ciocnire militară între cehi și români.

În aceste împrejurări nu poate fi acceptată teza lui N. Iorga despre influența husitismului, directă sau indirectă, asupra introducerii limbii romine în biserică, pentru că distanța confesională între acești husiți și moldoveni, sau români în general, era prea izbitoare, fiind exploatată în referatele inchizitorilor papali Fabian de Bacica și Ioan Capistran, ca ortodocșii să primească ceva de la acești „eretici”, constituiți în confesiunea proprie a Fraților cehi, în 1457. Mai înainte, e drept, husiții cehi în frunte cu arhiepiscopul Roky-

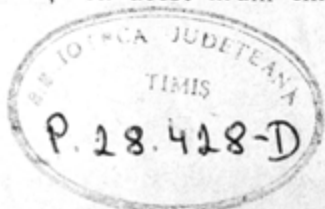
țana s-au interesat mult de ortodoxie, cautînd în ea un sprijin contra latinismului papal; de aceea a și fost trimis Constantin Anglicul, sau Petru Payneus, ca să cerceteze această ortodoxie în Moldova și apoi la Constantinopole, unde în 1451 duce chiar tratative unioniste cu patriarhia ecumenică. Dar nu reușește pentru „unirea florentină” și pentru că în Moldova mitropolitul Teoctist oficializa cirilica romînească, precum o constată Dimitrie Cantemir, care nu cunoaște nici o motivare de altă natură, adică husită sau extraortodoxă pentru această inițiere, ci doar că să-i apere pe moldoveni de „aluatul latinelor”. Deci această inițiere se făcea din nevoi proprii și interne, legate și de renașterea ortodoxă națională, datorită și teologiei palamite bizantine. Husitismul a stimulat doar spiritul revoluționar în lature socială, exprimat apoi în răscoala de la Bobilna din 1437, dar fiind iobagii înfrinți, el a fost proscris (4).

Ce s-a întîmplat cu inițiatorul husitismului, cu Ioan Hus și prietenul său Ieronim de Praga, simpatizanți cu ortodoxia, la conciliul de la Constanța din 1415 și 1416, aceasta o află mitropolitul Grigore Țamblac al Kievului, de origine macedo-romînă, venit în februarie 1418 la concil ca să trateze o oarecare înțelegere cu papa. Tamblac nu s-a înțeles cu papa, dar în orice caz el se întoarcea acasă cu impresia, greșită firește, că Hus a fost un eretic, de care credincioșii trebuie să se ferească.

Dacă la aceste relații înfățișate sumar pînă acum participau îndeosebi reprezentanții claselor suprapuse, apoi clasa de jos a țărănimii nu știa aproape nimic deosebit din toate acestea. Totuși un aport interesant îl aduc, indirect, și păstorii valahi, care încă în veacul al XIII-lea, porniau din regiunile răsăritene ale Carpaților ajungînd în Tatra slovacă, în Moravia și în Silezia. Dar împrejurările ulterioare i-au împrăștiat și înstrăinat, slavizîndu-i, în afară de unele reminiscențe de ordin specific și cultural, care se păstrează, confirmînd astfel unitatea lor etnică cu valahii carpatici-romîni, care tocmai din 1388 se numeau în Ungrovlahia ca „romîni” din „țara romînească” (5).

Relațiile comerciale dovedesc apoi permanența acestor contacte între cehi și romîni chiar și pentru veacurile al XII-lea și XI-lea (6).

Pe teren religios se impune cazul sf. Procopie de la Sazava din Boemia, care a făcut ucenicie monahală și în Ungaria, unde ființa pe atunci numai o singură mănăstire greco-slavă-valahă și anume cea de la Morissena-Murășană, întemeiată de cneazul Ohtum, de origine bulgaro-valahă. Procopie a dat mănăstirii sale, din 1030, hramul sf. Ioan Botezătorul după cel al mănăstirii-mame unde și-a făcut ucenicia, după principiul bizantin și cu acest hram exista în Ungaria

numai cea de la Murășana. Peste aceasta vor circula manuscrisele cirilice și glagolitice de la Sazava spre Athos și Kiev; astfel cărțile vor mijloci relații între oameni care nu se puteau cunoaște direct (7).

Antecedentul acestor fapte este și mai vechiu, datînd din veacul al IX-lea, cînd ucenicii sf. Constantin și Metodie, „apostolii șchieilor”, fiind alungați din Moravia, au trecut prin Panonia, unde coexistau slavii cu valahi, după mărturia cronicei lui Nestor de la Kiev și a Anonimului regelui Bela din veacul al XII-lea, ajungînd în regiunile Banatului și ale Transilvaniei. Se pare că dintre acești valahi ai „culturii Dridu” s-au recrutat și unii ucenici ai slavonismului, căci Cronica: *Sacra Morava, historia sive vita ss. Cyrilli et Methodi*, din veacul al XII-lea, amintește despre împrăștierea ucenicilor, după 885 și între ei e pomenit și unul Znadov, care nu poate fi altul decît un Sandu, ce vine în Dacia și Mozonopon în „Alpii valahici” adică în regiunea Făgărașului. Pe această cale se va introduce treptat cirilica la bănățeni și la carpatici, dispunînd de manuscrite proprii și putînd mai ușor înlătura, pentru moment, limba poporului în biserică, păstrată numai prin viu grai (8). Dacă această cirilică s-ar fi menținut mai trainic și la cehomoravi, atunci firește că relațiile s-ar fi înmulțit. Dar latinizarea cehoslovacilor va întrerupe aceste relații de aceeași credință.

La susținerea acestor relații mai contribuie și numirile toponimice, care indică și drumul unor migrațiuni; astfel Bistrița este și în Slovacia, iar Tirnava se întîlnește și în Bulgaria și în Slovacia, fapt care dovedește conviețuirea valaho-slavă și explică și încrederea ce o au românii în genere față de slavi.

Astfel istoria arată, că deși cele două popoare au avut în trecut o altă dezvoltare istorică, ele totuși se înțelegeau ori cînd; dacă timp de o mie de ani s-a putut păstra o simpatie latentă, apoi ea acum poate izbucni într-o prietenie populară reală.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Scînteia nr. 4349 din 18 oct. 1958; articolul de față e un rezumat după o conferință ținută la Praga, la Institutul slav, în aprilie 1959, reprodusă în *Hlas Pravoslavi* 6, 1960.
2. Macurek J., *Valahii în Carpații apuseni*, Ostrava, 1959, cu multe amănunte și cercetări noi.
3. Iorga, *Istoria Bisericii românești*, vol. I, 1929, p. 355; Șesan M., *Comenius și românii*, Mitropolia Ardealului 3—4, 1959.
4. Șesan M., *La chute de Constantinople, Byzantinoslavica XIV*, Praga, 1953, p. 272 s; idem, *Introducerea limbii ro-*

- mîne în biserică, Mitropolia Ardealului 11—12 1957 și Studii Teologice 1—2, 1959; idem, Husiții și ortodoxia, Mitropolia Moldovei 3—4, 1958, p. 218 s.
5. Dan M., Cehoslovacii și românii în v. XIII—XVI. Sibiu, 1944; Vyslouzil J., Despre muzica și dansul național la valahii din Moravia, Muzica 11, București, 1956; Dostal A., Răscoala valahilor, din rev. cehă Krestanska Revue, 1957; Macurek, de la nota 2.
 6. Vezi în Studii și cercetări de istorie veche, 2, 1958, p. 447 și altele.
 7. Șesan M., Ortodoxia cehă în v. XI, Mitropolia Ardealului 5—8, 1957, p. 440 și idem, Mănăstirea Murășanei, Mitropolia Banatului 7—9, 1958.
 8. Șesan M., Despre cirilică și glagolitică, Mitropolia Ardealului 7—8, 1958, p. 543 și idem, Cirilica și glagolitica, Hlas Pravoslavi 1, Praga, 1959, p. 6 s; idem, Tradițiile cirilometodiene și Vaticanul, Mitropolia Ardealului 1—3, 1961.

INDRUMĂRI OMILETICE

STÎLPII ORTODOXIEI*)

În tezaurul doctrinar al spiritualismului creștin — cea mai severă, cea mai curată și cea mai înaltă învățătură metafizică și etică — capitol important constituie și cultul sfinților.

Sfinții sînt culmile cele mai strălucitoare ale creștinătății. Ei s-au ridicat la înălțimile cerești pe scara evlaviei și a smereniei, creînd din persoana lor o capodoperă de viață creștină.

Sfinții au triumfat cu succes în timpul vieții lor pămîntești prin curăție sufletească, smerenie și iubire către Dumnezeu și către aproapele, fiind tot atîtea pilde de trăire duhovnicească.

Sfinții și-au desăvîrșit portretul vieții lor după modelul ideal, care este Hristos Mîntuitorul. Ei strălucesc pe firmamentul Bisericii noastre ca niște luceferi ai luminii, adevărului și ai dreptății.

Sfîntul privește pămîntul numai ca un prilej de cucerire a cerului, iar moartea este pentru el moment de fericită întîlnire cu Creatorul.

Ștînd în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, sfinții sînt ocrotitorii noștri, ai credincioșilor, în ceruri, mijlocind neîncetat pentru noi la Părintele luminilor (Facere XX, 7; Iov XLII, 8; Iacob V, 16; II Petru I, 13; Confes. ort. p. III). Sf. Grigorie Teologul în panegiricul ce-l face sfîntului Ciprian zice: „Din cer, unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptează cuvîntul și viața mea, păzește turma mea... luminează-ne mai deplin asupra Sf. Treimi, înaintea căreia stai astăzi și căreia noi ne închinăm”.

Desăvîrșirea vieții duhovnicești, călcarea pe urmele lui Iisus, a ridicat sfinți în toate timpurile și din toate categoriile sociale.

Izvorul sfințeniei nu seacă în Biserică. În toate timpurile, Biserica, condusă de Duhul Sfînt, și-a îndeplinit misiunea de desăvîrșire morală, de sfințire a vieții. Harul care lucrează prin ea, s-a arătat și prin aceea, că a avut tot timpul credincioși, care au urcat culmile altitudinii etice, piscurile desăvîrșirii spirituale, devenind sfinți, pilde desăvîrșite de viață creștină.

*) Cuvînt la duminica VII-a după Rusalii, a Sf. Părinți ai sin. II-VI ec.

În ceata numeroasă a sfinților strălucesc *Sfinții Părinți ai Bisericii*. Aceștia, pe lângă sfințenia vieții lor, s-au remarcat și prin scrierile lor, în care au dezvoltat învățătura de credință și morală propovăduită de Hristos Mântuitorul și de Sfinții Apostoli. Ei ne-au dat prețioase îndrumări și îndemnuri duhovnicești, cu ajutorul cărora putem dăltui în modul cel mai sublim chipul adevăratului creștin și ne-au lămurit atâtea adevăruri de credință, nepătrunse de mintea omenească.

Duminica VII-a după Rusalii este consacrată de Biserica noastră comemorării *Sfinților Părinți ai sinoadelor II—VI ecumenice*. Aceste sinoade s-au ținut din secolul al IV-lea pînă în secolul al VII-lea inclusiv. Ceea ce a determinat convocarea acestor sinoade au fost disputele hristologice, cu privire la persoana Mântuitorului Hristos, care au tulburat pacea Bisericii peste 300 de ani.

Pe lângă învățătura greșită a lui Arie, că Iisus Hristos nu este Dumnezeu adevărat, ci este cea dintîi creatură a lui Dumnezeu-Tatăl și deci nu este veșnic, învățătura combătută întîi la sinodul I ecumenic, la sinoadele II—VI ecumenice s-au combătut și alte învățături greșite și anume: eresul lui Macedonie, că Sf. Duh este numai o creatură sau putere a lui Dumnezeu la sinodul al II-lea ecumenic; eresul lui Nestorie, care susținea că Sf. Fecioară Maria a născut numai pe omul Hristos, făcînd astfel din cele două firi ale Mântuitorului, două persoane, la sinodul III ecumenic; eresul monofiziților, care profesa existența unei singure firi în persoana Mântuitorului, la sinodul al IV-lea ecumenic; învățătura greșită a lui Origen, la sinodul al V-lea ecumenic, precum și monoteletismul, care susținea o singură voință în persoana Mântuitorului, la al VI-lea sinod ecumenic.

La sinoadele ecumenice menționate s-a formulat învățătura de credință ortodoxă autentică, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Dumnezeu-Tatăl, că să credem și „întu Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul, care din Tatăl purcede”, că în Iisus Hristos sînt două firi, dar o singură persoană și două voințe corespunzătoare celor două firi, acestea fiind „neamestecate și neschimbate, neîmpărțite și nedespărțite, neopuse una alteia, ci cea omenească supunîndu-se întu totul celei dumnezeiești”.

În timpul disputelor hristologice, ca apărători ai credinței adevărate și ca *stîlpi ai Ortodoxiei*, s-au distins prin erudiția lor, Sfinții Părinți ai Bisericii creștine, care prin propovăduirea adevărilor de credință și prin scrierile lor, au contribuit la lămurirea și definirea învățăturii dogmatice ortodoxe și la consolidarea patrimoniului spiritual al Ortodoxiei ecumenice. În acest timp literatura teologică atinge cele mai înalte culmi, îndeosebi în veacul al IV-lea și al V-lea, cunoscute sub numele de epoca de aur a literaturii creștine.

În galeria Sfinților Părinți ai Bisericii din timpul acestor sinoade se remarcă Sf. Atanasie cel Mare, „părintele Ortodoxiei”, Sf. Vasile cel Mare, una din figurile cele mai reprezentative ale creștinătății, care a excelat prin evlavie adîncă, Sf. Grigorie Teologul, care a strălucit prin o deosebită înțelepciune, Sf. Ioan Gură de Aur, cel mai de seamă predicator al creștinismului din toate veacurile, Sf. Grigorie de Nissa, Sf. Ciril, episcopul Alexandriei, Sf. Ioan Scolasticul, părintele dreptului bisericesc, Sf. Ioan Scărarul și Sf. Maxim Mărturisitorul.

Cucernici ascultători,

Sfinții, fiind călăuzitorii credincioșilor pe căile sfințeniei, „trebuie cinstiți, pentru că sînt prieteni ai lui Hristos, fii și moștenitori ai lui Dumnezeu” — așa cum spune atît de nimerit Sf. Ioan Damaschin, alt Sf. Părinte al Bisericii noastre din veacul al VIII-lea.

Cinstind pe sfinți, avem neconținut în fața noastră pilda vieții lor, care ne ajută să ne apropiem și noi credincioșii de ținta lor supremă: Hristos, desăvîrșindu-ne astfel viața noastră duhovnicească. Căci prin veacuri ne răsună sublimul îndemn al Sf. Apostol Pavel: *„Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu, la a căror săvîrșire a vieții privind, să le urmați credința”*. (Evrei XIII, 7).

În centrul învățăturilor Sfinților Părinți, pe care Biserica noastră îi sărbătorește astăzi, se situează îndemnul de a viețui în pace și bunăvoină. Căci pacea și bunăvoina este porunca divină, cîntată în acorduri serafice în feeria nopții sfinte, constituind poarta de lumină a mîntuirii veșnice. Sf. Ioan Gură de Aur susține că toate bunurile nu servesc la nimic fără pace. Iar Sf. Grigorie de Nissa comentînd fericirea a șaptea reliefează, că pentru a gusta din cele ce sînt rîvnite în viață, nimic nu e mai plăcut decît o existență pașnică. „Tot ceea ce se cinstește în viață — spune marele părinte capadocian — sănătate, soție, copii, părinți, pămîntul și marea..., spectacole plăcute, audiții muzicale, toate acestea nu valorează nimic fără bunul păcii”.

Pacea este astăzi o aspirație legitimă a tuturor popoarelor, a tuturor oamenilor de bine. Poetii o cîntă în versuri nemuritoare, oratorii o înalță pe aripile cuvîntului, literații și artiștii îi consacră atîtea valoroase opere de artă, muncitorii din uzine, fabrici și ogoare îi închină întreaga lor putere de muncă și de luptă.

Fiecărui creștin îi incumbă sacra datorie de a milita cu însuflețire pentru triumful păcii în lume, ca de la un capăt la celalalt al lumii să răsune iarăși sublimul mesaj divin: „Mărire întru cei de sus... și pe pămînt pace, între oameni bunăvoină!” Amin.

Prot. Dr. V. VLĂDUCEANU

POTOLIREA FURTUNII*)

Sfânta Evanghelie din Duminica de astăzi — a noua după Rusalii — ne relatează o nouă și strălucită manifestare a puterii Dumnezeiești arătată de Iisus Hristos când El umblă pe mare ca și pe uscat, potolește vîntul ce sufla năpraznic și marea deslănțuită care amenința să înghită corabia în care se aflau Sf. Apostoli.

Să-L urmăm deci pe Domnul în activitatea Sa mesianică și să urmărim lupta apostolilor cu marea înviforată, pentru ca din cele ce vor urma să desprindem învățături folositoare pentru mîntuirea noastră sufletească.

După ce Iisus Hristos a săturat în mod minunat „cinci mii de bărbați, afară de femei și copii”, numai „cu cinci piini și doi pești” (Mt. 14, 13—23) „a slobozit mulțimile”, deoarece poporul entuziasmat de minunea ce văzuse, credea că Iisus este Mesia cel făgăduit și se purta cu gîndul să-L proclame împărat. Tot atunci Domnul a poruncit Apostolilor Săi să se urce în corabie și să treacă de cealaltă parte a țărmlului, pentru ca nu cumva și ei să se alăture mulțimii și să adere și ei la gîndurile ce o stăpîneau.

Sf. Apostol Il ascultă. Ei se urcă în corabie care stia drumul spre Capernaum. Era spre seară, vremea înviforată și vîntul începe să sufle tot mai tare. Pe neașteptate se deslănțuie o furtună cumplită și corabia este purtată în voia valurilor ca o simplă jucărie, în timp ce Apostolii se luptau cu valurile furioase pentru a ajunge mai repede pe celalalt țarm. Trudă zadarnică însă deoarece furtuna nu mai contenea și marea amenința să-i înghită cu corabie cu tot.

În acel moment de mare primejdie Iisus Domnul văzînd lupta lor cu valurile deslănțuite și disperarea ce-i cuprinse, părăsește uscatul și pleacă la ei pe mare pentru a-i salva. Era a „patra straje a nopții” cînd Iisus se apropie de corabia lor. Inspăimîntați de ceea ce li se arată ochilor, apostolii socot că ei văd „o nălucă” și s-au înfricoșat și mai mult.

Atunci Iisus îi liniștește spunîndu-le: „Îndrăzniți, nu vă temeți, eu sunt” (Mt. 14, 27).

Sf. Apostol Petru voind să se convingă dacă este Iisus cu adevărat îi cere Domnului permisiunea să meargă la El, pe mare. Mîntuitorul îl cheamă să vină la Dînsul. Cît timp Sf. Petru a avut o credință tare și neșovăielnică în puterea dumnezeiască a lui Iisus, a mers pe apă ca și pe uscat; cînd însă îndoiala i-a cuprins sufletul a început să se cufunde și să strige disperat după ajutor: „Doamne, mîntuiește-mă” (Mt. v. 30). Iisus l-a întins mina și l-a salvat spunîndu-i: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit” (v. 31). Apot

*) Predica la Dumineca a IX-a după Rusalii.

Iisus s-a urcat în corabia în care se aflau apostolii și vîntul s-a liniștit, iar marea s-a potolit. Înămămuși de ceea ce văzuseră Sf. Apostoli s-au închinat Mîntuitorului și au exclamat: „Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu ești” (v. 33).

Dacă vom cugeta cît de puțin asupra celor relatate pînă aici, ne vom convinge că ele cuprind adevăruri mîntuitoare și învățături ziditoare de viață duhovnicească nouă.

Am putea medita cu folos asupra puterii dumnezeiești a lui Iisus, căruia i se supun și puterile naturii, vîntul și marea deslănțuită.

Am putea apoi să stăruim asupra entuziasmului ce a cuprins mulțimea care-L urma pe Domnul și pe care o săturase în mod minunat.

Am putea să zăbovim asupra timpului petrecut de Domnul în rugăciune sfîntă, pentru a mulțumii Tatălui care L-a ascultat cînd a săturat mulțimile.

Am putea evidenția credința tare și necredința neșovăitoare a Sf. Apostol Petru. Am putea, în cele din urmă, să ne oprim asupra mărturisirii Sf. Apostoli care cu toții recunosc că Iisus Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu.

Iată așa dar, atîtea adevăruri mîntuitoare, care pot constitui tot atîtea teme pentru cuvîntul nostru, din care să scoatem învățături folositoare pentru sufletul nostru însetat de viață veșnică.

Dar, în cele din urmă ne propunem să scoatem în evidență o altă învățătură, un alt adevăr care ne-a fost prilejuit de strigătul desnădăjduit al Apostolului Petru cînd a început să se scufunde în apa mării, după ce și-a pierdut credința în Iisus Hristos.

Să nu neglijem să minimalizăm efortul fizic, intelectual și moral pe care-l depune insul în parte și colectivitatea deopotrivă, pentru a face viața de aici de pe pămînt cît mai fericită, cît mai plăcută, cît mai lipsită de greutate, viață care ne-a fost hărăzită de Dumnezeu s-o trăim în pace, fericire și mulțumire, fiecare în parte și toți deopotrivă.

Noi avem convingerea că nu se poate ajunge la izbîndă, la cuceriri în orice domeniu, fără strădanie, fără luptă, fără sbucium și că întreaga activitate omenească este însoțită de o luptă încordată în muncă.

Viața cu toate cuceririle ei, materiale, intelectuale și morale, nu se poate concepe fără efort fizic, intelectual și moral. Fără jertfă, fără trudă, fără pasiune pusă în muncă este de neconceput succesul, reușita în orice domeniu de activitate.

Adevărul acesta îl cunoaște apoi intelectualul care își pune toată puterea sa de muncă pentru a ajunge la mari descoperiri în știință și tehnică.

Adevărul acesta evidențiat pînă aici, rezultă apoi în mod clar și din cuprinsul Sf. Evanghelii din Duminica de astăzi,

care ne-a relatat primejdia în care se găseau Apostolii văzându-se singuri cu mica lor corabie în mijlocul mării deslănțuită de stihiiile naturii.

Ei se luptă cu furtuna, se zbat pentru a o birui și a ajunge la destinație cu bine. Iisus Domnul, deasemeni, le-a văzut sbuciumul și lupta ce au dus-o, le-a cunoscut disperarea ce i-a cuprins, dar i-a lăsat să se descurce singuri în primejdie, să lupte cu ea, să nu descurajeze și nu le-a venit în ajutor decât atunci când ei erau epuizați, istoviți de luptă cu marea furioasă și cu vîntul năpraznic și când disperarea lor ajunsese la limită.

Prin aceasta Iisus Hristos i-a învățat pe ei și prin ei lumea creștină, că la izbîndă se ajunge prin efort, prin muncă, prin jertfă și suferință.

Adevărul acesta rezultă apoi din toată activitatea depusă de Sf. Apostoli pentru răspîndirea creștinismului în lume. Ei au propovăduit pe Iisus și Evanghelia Lui în lume, muncind și luptînd cu nenumărate greutăți și piedeci.

În lumina celor de mai sus socotim că putem scoate la lumină anumite învățături folositoare pentru viața noastră sufletească:

Să nu uităm că avem datoria de a lupta în viață cu toate greutățile ce ni se ivesc în cale.

Să nu uităm că în viață totul se cucerește prin muncă cinstită, prin efort fizic, intelectual și moral.

Greutățile nu trebuie să ne sperie, sau să ne dea prilej de lamentație, dimpotrivă, avem datoria să le biruim prin muncă, prin puterea brațului și a minții noastre.

Munca oțelește trupul și înobilează ființa umană. De aici datoria creștinului să lupte în viață, să depună toată strădania și capacitatea sa în munca ce o desfășoară, să nu se sperie de greutăți, deoarece ele pot fi biruite ori cît de mari ar fi.

Creștinul știe că în munca și în activitatea sa de fiecare zi, el nu este singur, că Iisus îl urmărește și pe el ca și pe Sf. Apostoli când se luptau cu valurile mării, că Iisus îi va veni și lui în ajutor, fie în straja întii, fie în straja a patra.

Întrebarea este: cum îl primim noi pe Domnul când El vine în ajutorul nostru, când ne întinde mîna să ne scape de sub robia păcatului?

Ne simțim vrednici ca El să bată la ușa sufletului nostru pentru a ne scoate din valurile păcatului ce sînt gata să ne înghită?

Ne va găsi Iisus luptînd lupta cea bună și dreaptă, ostendindu-ne și muncind cu dragoste, oriunde am fi, sau El ne va găsi dormitînd și sufletul nostru răvășit și pustiit de lucrarea celui rău, a păcatului?

Pentruca Iisus Hristos să vină la tine trebuie ca și tu, iubite frate și creștin, să lupți în viața ta, în munca ta de fiecare zi, să te zbați, să muncești cu rivnă și abnegație, să pui dragoste în activitatea ta, să nu te sperii de greutate, să-ți unești efortul în muncă cu efortul și strădania tuturor pentruca mulțumirea și fericirea ta și a fraților tăi care ostesc ca și tine în muncă, să fie deplină.

Fă așa, iubite creștine, și nu vei greși, iar Iisus Hristos nu te va părăsi și va veni în casa sufletului tău, în orice straje din zi sau noapte Il vei chema. Amin.

Pr. PETRU PETRILĂ

PREDICĂ LA „DUMINECA ÎNAINTEA ÎNĂLȚĂRII SFINTEI CRUCI“

Peste câteva zile creștinătatea dreptmăritoare va prăznui Ziua Crucii. Vor aduce cei binecredincioși, cuvenita cinstire semnului celui de viață făcător al crucii, prin care s-a săvârșit mîntuirea noastră.

Ne vom închina cu toții altarului pe care a expiat cea mai neprihănită și sfîntă jertfă care a fost adusă vreodată: Jertfa „Mielului lui Dumnezeu Cel ce a ridicat păcatul lumii”.

Este atît de mare și însemnat praznicul acesta al Crucii, încît Sf. Biserică a rînduit zile de pregătire a sufletelor în vederea prăznuirii lui cu toată cuviința. Astfel și în Dumineca de astăzi am putut lua seama, că toate cîntările și citaniile sfintelor slujbe sînt menite scopului de a ne face să laudăm toți precurată patima Celui ce s-a înălțat pe Cruce de bună voie, spălînd cu sîngele Său cel dumnezeiesc veninul otrăvitor al șarpelui celui de suflete ucigător.

Din pericopa Sf. Evanghelii de astăzi am putut auzi cuvîntul lămuritor spus de Domnul lui Nicodim, cel ce venise la El noaptea. Acestuia Mîntuitorul, după ce-i arată trebuința nașterii din nou din apă și din duh, îi descopere și taina rînduiei dumnezeiești privitoare la necesitatea jertfei ispășitoare. Căci a zis Domnul: „Precum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul-Omului, ca tot cel ce crede în el să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. (In. 3, 14—15).

În cugetul cel fără de îngrădire al minții omenești acelea cuvinte au putut stîrni întrebări de felul acesta: „De ce se cădea să pătimească Hristos? De ce, Fiul al lui Dumnezeu fiind, a trebuit să devină și Fiul al Omului? De ce atotputernicia și înțelepciunea dumnezeiască nu a găsit alt mijloc de a realiza mîntuirea?”

În Sfintele Scripturi și în învățătura de credință creștină ortodoxă se găsesc răspunsuri cu deamănuntul la aceste întrebări. Iar noi vom arăta acum mai virtos încredințarea noastră, că „așa este scris și așa trebuia să pătimească Hristos și să intre întru mărirea Sa”.

După cuvintele „evangelistului Vechiului Testament” (Isaia), „nici sol, nici inger ci însuș Domnul” trebuia să vină să ne mîntuiască pe noi.

Prea fusese profundă jignirea adusă majestății divine prin păcatul lui Adam celui întîrziat, întru care noi toți am păcătuit, pentruca o făptură să fie în măsură a ispăși pedeapsa cuvenită pentru această jignire.

Prea adîncă a fost căderea omului, ajuns „rob legii păcatului”, pentru ca el însuși să se poată elibera de aceasta robie.

Prea mare a fost ingratitudea omului, care, dăruit fiind cu chipul și asemănarea lui Dumnezeu și cu nemurire, a înjosit și a desfigurat acest chip întru sine, supunîndu-l morții, căreia i-a făcut intrare în lume, ca plată a păcatului său.

Prea cumplit fusese blestemul atras asupra-și prin neascultarea-i izvorită din semeție, prea mare era nedreptatea săvîrșită de om, pentru ca el să poată plăti prețul răscumpărării și al împăcării.

Se cuvenea „ca prețul să fie egal cu dreptatea îndelung călcată. Fără de margini a fost datoria, nemărginit trebuia să fie prețul. Oamenii nu-l puteau plăti, deoarece robi fiind păcatului, erau „în umbra morții”. Nici măcar inger nu-i putea mîntui. Trebuia „sau ca omul să se ridice la Dumnezeu, sau Dumnezeu să se pogoare la om”. (Fer. Augustin). Omul neputîndu-se ridica, „Cuvîntul lui Dumnezeu a venit în persoană, ca unul care este chipul Tatălui, ca să poată reînoi pe omul cel creiat după chipul lui Dumnezeu”. (Sf. Atanasie). După cuvintele Sf. Proclu, „om singur a mîntui nu putea, Dumnezeu singur a pătimi nu putea”. Se cereau două firi unite într-o singură persoană: firea dumnezeiască și omească.

De aceea Hristos Iisus, în chipul lui Dumnezeu fiind, s-a deșertat de dumnezeiască-I mărire și s-a micșorat pe sine, chipul robului luînd, asemenea cu oamenii făcîndu-se; s-a smerit, făcîndu-se ascultător pînă la moarte, și încă moarte de cruce. (Filip. 2, 5—8).

De unde nouă aceasta, ca să se plătească un preț atît de neprețuit pentru răscumpărarea noastră? Din nemărginita iubire de oameni a lui Dumnezeu. „Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul său cel unul născut L-a dat, ca tot cel ce crede întru El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. (In. 3, 16).

Cuvine-se dar, cu adevărat, ca în aceasta Sf. Duminecă dinaintea Înălțării Sf. Cruci, înainte de a preamări altarul, să slăvim Jertfa cea cu neputință de a fi prețuită, care s-a adus pe acesta.

În Jertfa de pe Cruce, care s-a săvârșit „încă păcătoși fiind noi” (Rom. 5, 8), slăvim *jertfa ispășirii*, pe care a îndurat-o Domnul în locul nostru, primind moartea ca pedeapsă pentru păcatele noastre, spre a ne redobândi nemurirea pierdută;

slăvim *jertfa răscumpărării* din robia diavolului, în care eram ținuti prin păcat;

slăvim *jertfa ascultării*, a supunerii, în locul neascultării și nesupunării, care au prilejuit izgonirea omului din rai;

slăvim *jertfa pogoririi*, a micșorării și a umilinței, prin care am fost reînălțați la mărirea cea dintâi pe care am pierdut-o din cauza mândriei;

slăvim *jertfa împăcării*, căci „prin sîngele Crucii Sale” a făcut Dumnezeu pace, „împăcînd toate cu Sine, ori cele de pe pămînt, ori cele din ceruri”. (Col. 1, 20);

slăvim *jertfa dreptății*, căci prin ea s-a împlinit dreptatea divină, care cerea pedepsirea păcatului după mărirea lui, iar această pedeapsă cuvenită nouă a luat-o asupra-și Hristos, Domnul nostru, în toată grozăvia ei;

slăvim *jertfa înfierii*, căci prin ea am redevenit fii și moștenitori ai lui Dumnezeu;

slăvim *jertfa curățirii* noastre prin sîngele său cel scump, a renașterii și înnoirii firii noastre cele stricate prin păcat;

slăvim *jertfa iubirii*, căci prin ea s-a arătat întreaga măsură a dragostei lui Dumnezeu față de neamul omenesc.

Acestea toate le preamărim noi, cînd slăvim Jertfa cea de pe Cruce a Domnului. Și aceasta preamărire se cere a fi făcută cu toată cuviința, pentruca în locul ingratitudinii, să putem arăta recunoștința noastră deplină.

Apropia-ne-vom, deci, cu toată smerenia de Crucea Domnului, altarul expierii acestei Jertfe dumnezeiești, și o vom stropi cu lacrimi de căință pentru păcatele noastre. „Lacrimile sînt totdeauna sîngele sufletului”, a zis Fericitul Augustin. Impreuna-vom, dar, pe Crucea izbăvării, sîngele sufletului nostru, cu nevinovatul sînge al Mîntuitorului, iar această amestecare va odrăzli nouă roduri de suflet mîntuitoare.

Dar este oare destul atîta? Ne vom face noi numai prin aceasta părtași cu adevărat jertfei dumnezeiești, care s-a adus pentru ca „lumea viață să aibă și mai mult să aibă?” Ne vom gîndi, oare, numai la a noastră fericire, numai la a noastră mîntuire? Dar atunci ce urmare vom da îndemnului apostolesc care zice: ca „nimeni să nu caute ale sale, ci ale altora?” (Filip 2, 4). Cum vom fi împlinitori poruncii care ne

cere să cinstim și pe deaproapele nostru, ca pe noi înșine? Cum ne vom dovedi a fi iubitori de pace, care este climatul necesar vieții însăși, dacă nu vom arăta iubire semenilor noștri?

Zice sf. ap. și ev. Ioan: „Noi știm, că am trecut din moarte la viață, pentrucă iubim pe frați: Cel ce nu iubește pe frate, va trece în moarte”. (I. In. 3, 14). Oare pentru aceasta s-a jertfit Hristos, „cu moartea pe moarte călcînd”, ca noi să persistăm a petrece în moarte? Să nu fie! Ci mai bine să fim următori poruncii iubirii față de deaproapele și să ascultăm îndemnul aceluiași Sf. apostol (I. In. 3, 18) care ne zice: „Fiii mei, să nu iubim cu cuvîntul, nici cu limba, ci cu fapta și cu adevărul”.

Cum va fi cu putință și, mai ales, cum va fi mai bine s-o facem noi aceasta în zilele noastre?

Iată, iubiților, știm cu toții, că trăim zile de mari frămîntări și prefaceri sociale, naționale, politice și economice. Se poate spune, că toate neamurile pămîntului, în măsură mai mare sau mai mică, se găsesc antrenate în aceste frămîntări, cari sînt alimentate de dorul de mai bine al omenirii.

Se creează tipare de viață nouă, în care să fie loc pentru mai multă libertate, adevăr și dreptate; forme de viață din care să lipsească cu desăvîrșire exploatarea și înrobirea omului, de orice fel ar fi; să lipsească frica și coșmarurile provocate de amenințările războaielor.

Experiența bogată adunată de popoarele, din țările în cari s-a trecut cu toată râvna și sinceritatea la realizarea acestor postulate ale vieții ne face să înțelegem că atingerea mărețului scop nu se poate face fără de multă muncă, trudă, care toate și de la toți împreună, ca un metal prețios și rezistent, trebuie să fie topite și turnate în acelea tipare de viață, modelate de oameni aleși pentru fericirea tuturor oamenilor. Amin.

Prot. ȘTEFAN BOGDAN

DESĂVÎRȘIREA MORALĂ*)

Biserica — instituția sfîntă întemeiată de Hristos în vederea mîntuirii și sfîntirii sufletelor — prin propovăduirea sublimelor sale învățături tinde să înobileze sufletele credincioșilor, să ne purifice moravurile, să ne desăvîrșească portretul vieții noastre spirituale după modelul ideal, care este Hristos Mîntuitorul.

Biserica cuprinde obștea credincioșilor de pe pămînt care luptă cu păcatul, pentru desăvîrșirea vieții lor duhovnicești.

*) Cuvînt la Cuv. Paraschiva.

Aceasta se numește *Biserica luptătoare*. Iar totalitatea credincioșilor care au trecut din această viață, înarmați cu credință și nădejde în Dumnezeu, încălziți de focul dragostei dumnezeiești, și împodobiți cu fapte bune, primind în ceruri „cununile mării” (II Tim. IV, 8), se numește *Biserica triumfătoare*, Biserica cerească sau împărăția slavei. Amândouă aceste Biserici alcătuiesc același trup al lui Hristos. Ele sînt legate prin legătura iubirii, care se arată printr-un neîncetat schimb de bunuri duhovnicești, de o parte și de alta, adică rugăciunile celor vii, pentru cei morți și mijlocirea sfinților adormiți pentru cei ce sînt încă în această viață. Precum sîntem în legătură cu Domnul nostru Iisus Hristos, așa stăm și cu sfinții din cer, precum spune Sf. Apostol Pavel: „*V-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celut viu, Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de îngeri și de adunarea celor întii născuți, care sînt scriși în ceruri și de Judecătorul tuturor, Dumnezeu și de duhurile dreptilor celor desăvîrșiți*” (Evrei XV, 22—23). Iar fericitul Augustin spune: „*Sufletele credincioșilor care au murit, nu sînt despărțite de Biserică... Ele sînt mădulare ale lui Hristos*”.

Această legătură, comunitatea aceasta de viață, care unește pe toți membrii Bisericii se numește comuniunea sfinților.

Sfinții sînt culmile cele mai strălucitoare ale obștei credincioșilor, care prin har și virtute, au atins desăvîrșirea morală, creînd din persoana lor o capodoperă de viață creștină. Ei au triumfat în lupta vieții pămîntești prin curăție, răbdare, smerenie, iubire către Dumnezeu și către aproapele, fiind tot atîtea modele de trăire duhovnicească. Sfințul privește pămîntul numai ca un prilej de cucerire a cerului, iar moartea este pentru el moment de fericită întîlnire cu Creatorul.

Sfinții sînt prietenii lui Hristos și fii și moștenitori ai lui Dumnezeu, cum spune sf. evanghelist Ioan: „*cîți l-au primit, le-a dat putere ca să fie fiii lui Dumnezeu, celor care cred intru numele Lui*” (Ioan I, 12). Iar sf. Apostol Pavel zice: „*Astfel dar nu mai ești rob ci fiu; iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos*” (Galateni IV, 7).

Stînd în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, sfinții sînt ocrotitorii noștri în ceruri, mijlocînd neîncetat pentru noi la Părintele luminilor.

Viețile sfinților sînt un izvor neprețuit de îndrumare pentru desăvîrșirea vieții noastre duhovnicești, de trăire sub faldurile de lumină ale cerului. De aceea sf. noastră Biserică ne îndeamnă să dăm cinstire sfinților, după cuvîntul sf. Apostol Pavel: „*Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința*” (Evrei XIII, 7).

În ceata numeroasă a sfinților strălucește prin austeritatea ei morală, *Cuvioasa Maică Paraschiva*, pe care Biserica noastră o sărbătorește astăzi.

Cucernici ascultători,

Sfânta cuvioasă Paraschiva s-a născut în satul Epivat, în Tracia, nu departe de Constantinopol, din părinți evlavioși și de neam ales. În sufletul său, ale cărui adâncuri erau scăldate de oceanul cerului, ardea puternic flacăra iubirii de Dumnezeu și a dragostei față de aproapele. Încă din tragedă virstă își găsește fericirea în viețuirea în post și rugăciuni și făcând acte de milostenie. Nu odată s-a dezbrăcat de hainele ei bune și le-a dat săracilor, îmbrăcînd ea hainele acestora. De aceea a trebuit să îndure de atâtea ori mustrarea părinților. În gândul său nutrea dorința de a se retrage din lume și de a trăi în singurătate alături de Domnul. Părăsește casa părintească și se îndreaptă spre locurile sfinte, pentru a umbla pe urmele pașilor lui Iisus și a respira sub cerul, sub care a respirat Domnul. În drum se oprește la Constantinopol. Trăiește mai mult timp în sihăstriile Traciei și de acolo trece la Iraclea din Pont și în sfîrșit se duce în pustiu la Iordanul, după ce mai întîi vizitează cetatea sfîntă. În pustia Iordanului viețuiește într-o minăstire de călugărițe pînă la vîrsta de 25 de ani. Aci în pustia Iordanului, urmînd pilda de viață a marelui prooroc Ioan Botezătorul, a trăit numai în înfrînare, rugăciuni fierbinți către Dumnezeu și nevoindu-se prin multe fapte bune.

Spre sfîrșitul vieții sale, cuvioasa Paraschiva în urma unei întîmplări minunate, se reîntoarce în ținutul Epivatului. În drum se oprește în Constantinopol, vizitînd marea catedrală a Sf. Sofiei, apoi biserica Vlahernie a Maicii Domnului. Sosește în satul său natal Epivat, petrecînd doi ani în biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel în virtutea aleasă a smereniei, în pocăință și în asprimile postului.

După moarte, trupul ei a fost înmormîntat într-un loc necunoscut, aproape de țărmul mării. Timpul precis în care a viețuit cuvioasa Paraschiva e necunoscut. Dintr-un panegiric a unui scriitor bizantin în care aduce laude patriarhului Mihail Cerularie, aflăm că pe timpul patriarhului Cerularie, fratele cuvioasei Paraschiva, Eutimie era episcop în Madit. Deci cuvioasa a trăit pe acest timp, adică la începutul secolului al XI-lea, iar moartea ei să crede că a avut loc pe la anul 1050.

Sfintele ei moaște au fost descoperite în chip minunat. Anume murind un corăbier în călătorie pe marea Marmara și săpîndu-i groapa aproape de țărmul mării, groparii, aflară la o adîncime mare un trup neputrezit. În urma unor vedenii

descoperindu-se, că acel trup este al cuvioasei Paraschiva, sfintele ei moaște, care au făcut mai multe minuni, au fost așezate cu mare cinste în biserica Sf. Apostoli din satul Epivat.

Faima sfintelor moaște ale cuvioasei a determinat pe Ioan Asan II, împăratul romîno-bulgarilor, să le transporte în capitala imperiului, la Tîrnova. Mai tîrziu turcii ocupînd pe la 1393 capitala imperiului, sf. moaște au fost date de aceștia domnitorului romîn Mircea cel Mare. După lupta de la Nicopole, unde voevodul romîn luptase împotriva turcilor, inoaștele cuvioasei Paraschiva au fost date despoților sîrbi și duse la Belgrad. De aci ele au ajuns la patriarhia din Constantinopol. În anul 1641 binecredinciosul voevod și domn al Moldovei, Vasile Lupu, le-a primit de la patriarhia din Constantinopol, plătind datoriile ce le avea patriarhia față de sultanul Murad al IV-lea și le-a așezat cu mare cinste în biserica „Sf. Trei Ierarhi din Iași”, în ziua de 14 octombrie 1641. Astăzi moaștele cuvioasei Paraschiva se află în catedrala mitropolitană din Iași.

Nenumărate minuni au fost săvîrșite la racla cu sf. moaște ale cuvioasei Paraschiva. Ațiția bolnavi și neputincioși, alergînd aci cu credință, și-au dobîndit vindecarea. Secete au fost oprite, răcorindu-se pămîntul Moldovei și balsam de mîngăieri sufletești s-a împărtășit atîtor credincioși.

Ținînd seama de evlavia manifestată de clerul și credincioși din toate regiunile țării, față de cuvioasa Paraschiva, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, la 28 februarie 1950, a hotărît, ca ea să fie cinstită în întreaga Biserică Ortodoxă Romînă. În ziua de 14 octombrie 1955, s-a desfășurat la Iași, cu un fast deosebit, solemnitatea generalizării cultului Sf. Paraschiva în întreaga Biserică Ortodoxă Romînă. Cu acest prilej, Mitropolitul Sofronie al Tîrnovei (Bulgaria), în rugăciunea rostită în limba romînă se adresează cuvioasei Paraschiva: „O precuvioasa Maica noastră Paraschiva, primește prin mine rugăciunile izvorite din suflet, lacrimite calde și cererile sincere ale cetățenilor tăi din străvechea cetate de scaun a Asăneștilor — Tîrnova și de la toți fiii tăi creștini ortodocși bulgari... Primește aceste picături de trandafiri, Maică Precurată, ca un dar modest din țara trandafirilor, din cîmpiile și munții noștri, din mîinile iubitoare de muncă ale credincioșilor ortodocși, din patria ta pămîntească și pomenește-i Maică Precurată, înaintea lui Dumnezeu în veșnica ta patrie cerească, pe ei pe toți, ca și pe toți fiii Bisericii Ortodoxe Romîne, pe pămîntul căreia Sf. Tale moaște au găsit pentru totdeauna limanul pămîntesc”.

Cucernici ascultători,

Sfinții fiind călăuzitorii noștri pe căile sfințeniei, trebuie cinstiți după vrednicie. Avînd neconținut în fața noastră pilda vieții lor, aceasta ne ajută să ne apropiem și noi credincioși de ținta lor supremă: Hristos. Lui să-I dăm toată șoapta gîndului și toată dorința inimii noastre. Să ne conformăm în permanență viața sublimelor Sale comandamente evanghelice, căci El este pentru noi credincioșii certitudinea mîntuirii și desăvîșirii noastre sufletești.

Sărbătorind astăzi amintirea cuvioasei maicii noastre Paraschiva, să ne străduim a urma pilda vieții ei, de iubire către Dumnezeu și către aproapele, pentru a ne face și noi părtași de cinstea și răsplata dreptilor în locașurile fericirii veșnice.

În fugara noastră călătorie pe oceanul acestei vieți trecătoare, ori de cîte ori nevoi ne cuprind, să rugăm pe cuvioasa maică Paraschiva să mijlocească pentru noi la Părințele luminilor, ajutor și binecuvîntare. Amin.

Prot. Dr. V. VLADUCEANU

ATITUDINEA SAMARINEANULUI MILOSTIV*)

„Dar cine-i aproapele meu?”

Lc. 10, 29.

Propovăduind Evanghelia, Mîntuitorului nostru Iisus Hristos nu odată I s-au pus întrebări din partea celor ce-L ascultau și mai ales întrebări pline de vicieșug, din partea cărturarilor și fariseilor.

Pericopa rînduită a se citi în duminica a 25-a după Rusalii, ne prezintă o astfel de împrejurare.

Un învățător de lege se ridică din rîndul mulțimii și cu gînd ispititor i se adresează Mîntuitorului zicîndu-I: „Învățătorule, ce să fac, ca să moștenesc viața de veci?”

Punînd această întrebare, Mîntuitorul cunoaște pe cine are în față, și cu ce gînd a fost pusă întrebarea și de aceea, în loc să-i dea răspunsul cuvenit, îl obligă să răspundă în-suși, deoarece se ocupa tocmai cu explicarea Legii pentru popor și de aceea îi zice: „În lege ce-i scris? Cum citești?” Cel ce bănuia că Mîntuitorul îi va spune altceva decît ceea ce porunca Legea, se înșelă, fiind obligat a mărturisi public, porunca acesteia și anume: „Să iubești pe Domnul Dumnezeu

*) Predică la duminica 25-a după Rusalii.

tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată puterea ta și din tot cugetul tău și pe aproapele tău să-l iubești ca pe tine însuși" (Lc. 10, 27).

Dînd acest răspuns, învățătorul de lege adevărea că, însăși Legea făcea dependentă moștenirea vieții celei veșnice de iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui (Deut. 6, 5; Levitic 19, 18). De aceea, Mîntuitorul îl încredințează că îndeplinind aceste porunci va trăi, adică se va învrednici de viața cea veșnică. Dar, pentru că Legea nu-i spunea, în mod practic, cine-i aproapele — fapt pentru care unii credeau că aproapele este doar cel de o limbă, de o lege, de un neam, — el vrea să afle din chiar spusa Mîntuitorului acest lucru și de aceea îl întreabă: „Dar cine-i aproapele meu?”

Spre a-l face să înțeleagă cine-i aproapele său, Mîntuitorul rostește parabola Samarineanului milostiv.

Rostirea parabolei fiind provocată de întrebarea unui învățător de lege, Mîntuitorul caută, să stigmatizeze tocmai pe cei ce înțelegeau Legea doar în împlinirea formelor sale exterioare și erau departe de duhul ei. Prin fapta samarineanului, Mîntuitorul condamnă pe iudeii fățarnici, care se considerau cu mult mai buni și drepti înaintea lui Dumnezeu, decît locuitorii Samariei, atît de amestecați cu alte neamuri, dar în fond și de fapt erau, ca și preotul și levitul, reci și nesimțitori față de cei ce nu erau de un neam cu ei. Condamnînd înțelegerea lor îngustă, în ceea ce privește aproapele, Mîntuitorul arată că aproapele nostru este orice om aflat în nevoie și suferință, indiferent de rasa, neamul, religia ori condiția socială, din care face parte.

Parabola este instructivă, deoarece oglindește trei atitudini pe care oamenii le pot lua față de semenii lor.

Cea dintîi se arată în fapta tilharilor, care jefuiesc și iasă abia viu pe călătorul lipsit de apărare. Este atitudinea omului înstrăinat cu totul de Dumnezeu și potrivnic binelui general. Ea mai închipuie păcatul care ne face atît rău.

A doua se vedește în purtarea preotului și a levitului, care trec nepăsători, privindu-l doar pe cel căzut și ocolindu-l. În atitudinea acestora sînt stigmatizați toți cei ce-și închipuie că pot fi bine plăcuți lui Dumnezeu, îngrijindu-se numai de dînșii, neavînd nici o datorie de umanitate față de semenii lor.

A treia atitudine, aceea a samarineanului milostiv, este atitudinea pe care Biserica, vestitoare a Evangheliei în lume, se silește să o aducă în relațiile dintre oameni și popoare, fiindcă vede această singura modalitate de a pune în practică învățătura Mîntuitorului, Cel ce ne-a poruncit să facem și noi asemenea.

Prezentîndu-i aceste trei feluri de oameni, Mîntuitorul îi cere învățătorului de lege, să răspundă el însuși, care din cei trei socoate că este aproapele celui căzut între tilhari. Răs-

punsul a fost dat corect și anume că „cel ce a avut milă de el” și de aceea Mântuitorul îl îndeamnă să facă și el, ceea ce samarineanul, mai puțin cunoscător al Legii a știut să facă din îndemnul inimii.

Punînd două întrebări Mîntuitorului, învățătorul de lege află răspunsurile și anume: viața cea veșnică se dobîndește iubind pe Dumnezeu și pe aproapele, iar acesta este tot omul care se află în nevoie, necaz, suferință, durere, de orice neam, lege și credință ar fi, precum și cel ce știe să-și pună sufletul său pentru cei ce au nevoie de ajutorul lui.

Cît de actuală poate fi învățătura din parabola Samarineanului milostiv, ne este dat a ne încredința din purtarea oamenilor din zilele noastre dintre care unii nesocotesc cumplit pe semenii lor, exploatîndu-i pînă la sînge și sugrumînd orice încercare a lor de eliberare. Setoși de aur, sînge și dominație, „țîlharii” secolului nostru — afaceriștii capitaliști — amenință tot mai zgomotos lumea cu spectrul unui nou măcel, cu grozăvia celor mai înfricoșate arme de distrugere a vieții, numai de dragul de a-și apăra huzureala lor.

Dar datorită adevăraților creștini, este de a face simțită atitudinea Samarineanului milostiv în relațiile dintre oameni. Fapta acestuia să inspire toate acțiunile noastre față de semenii noștri. Să ne gîndim că ajutorul pe care li-l putem da nu este întotdeauna direct, ci și prin îndeplinirea îndatoririlor noastre în munca la care sîntem angajați. Iubind pe oameni în chip desinteresat, iubim pe Dumnezeu, care mai întîi El ne-a iubit și pentru a ne încredința de această dragoste a Sa, „și pe Unul născut Fiul său L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. (In. 3, 16).

Pr. OANĂ DRAGOSIN

CINA CEA MARE*)

Omul a fost lăsat de Dumnezeu cu putința de a-și îndrepta privirea înainte și s-o poată ridica la cer sau s-o plece înspre pămînt cu ușurință.

Pericopele evanghelice ale duminicilor trecute au arătat soarta omului care-și leagă inima numai de gînduri egoiste ca bogatul cu țarina rodită, precum și a celor care se gîrbesc privind mereu în jos.

Dimpotrivă, pe cei ce privesc în sus înspre viitor, cuprinzînd omenirea întreagă și de totdeauna în inima și în munca

*) Schiță de predică la duminica a XXVIII-a după Rusalii.

lor, îi aşteaptă la sfârşitul trudei, un ospăţ, o masă plină de bunătaţi duhovniceşti drept cinstire a rodnicei zile a vieţii, — aşa cum se poate înţelege din pericopa evanghelică de astăzi şi cum ne-am îndătinat a cinsti şi între noi pe sfinţii şi pe marii învăţători.

Adevărului şi Binelui trebuie să te dăruieşti în întregime, căci nu poate exista un adevăr care să-ţi placă ţie şi altul care să placă tuturor, ci Adevărul unul este şi în faţa lui trebuie să ne închinăm. Adevărul suprem al creştinismului este Dumnezeu. El s-a dat pe Sine pentru noi şi noi trebuie să ne dăm pentru El şi unul pentru altul. Dirijorul unui cor osteneşte şi-şi dăruie ştiinţa pentru înjghebarea corului. Tu trebuie să-l ascuţi şi să cînţi partitura ca totul să fie bine şi frumos.

Cei chemaţi la cina lui Dumnezeu din sf. evanghelie, nu preţuiesc această cinste, ci fiecare îşi caută de interesele lui personale. Unul alege pămîntul care poate să-l înşele, altul boii care pot muri, iar al treilea soţia care poate fi rea. Ce este oare mai răvnit decît Impărăţia lui Dumnezeu, a Adevărului şi a Binelui? Dacă cineva are dreptate, îl vom asupri pentru că dreptatea lui nu-i pe placul nostru? Ne place cînd altul nesocoteşte dreptatea noastră pentru că așa-i convine fiind mai tare?

Nu nedreptăţim noi oare Adevărul şi Binele cînd trăim împotriva acestora? Nu nedreptăţim pe Dumnezeu Insuşi cînd trăim împotriva legilor şi poruncilor Lui?

Să ne amintim de atîta care au murit pentru Adevărul lui Hristos.

Nouă nu ni se cere aceasta. Dar să nu ne lipim mai mult de pămînt şi de trup, de boi şi de plăceri, de soţie şi de ispite decît de dorirea Impărăţiei lui Dumnezeu.

Ce am zice de un bob de grîu care ar tot aduna hrană pe seama sa şi apoi ar plesni acolo în pămînt în loc de a ieşi cu spor, făcîndu-se viaţă a noului spic? Nu facem noi la fel gîndind numai la hrănirea trupului nostru?

Ce am zice de un judecător care, în schimbul unor daruri, ar da dreptate celui ce n-o are? Şi nu face mintea noastră aşa cînd se lasă înşelată, cumpărată de plăcerile simţurilor şi nu are o judecată dreaptă, despre valorile acestei lumi?

Omul care pune mai mult preţ pe viaţa lui proprie în trup decît pe aceea a societăţii omenesti este ca un ogor care înghite sămînţa, ca nişte boi care se dedau numai la păscuţ şi ca o soţie care umblă numai după găteli şi zorzoane.

Cu această închidere a noastră în noi îndepărtăm lucrarea harului divin. Dumnezeu vrea ca noi să păstrăm mereu legătură vie cu El căci de aceea a trimis pe Fiul Său în lume: să restabilească această legătură ruptă de Adam tocmai prin neascultare, prin greşită credinţă că se poate descurca singur cu lumea. Fără harul Lui sîntem ca nişte aparate de radio

fără curent electric sau ca și copilul care merge la școală, dar nu ascultă ce spune profesorul. Profesorului îi este mai ușor să facă oameni folositori din cei slabi, dar ascultători, decît din cei nepăsători și leneși.

De aceea și la cina Domnului să hrănesc mai din belșug cei cu inimă smerită, dar deschisă înspre dragostea Lui, decît cei plini de ei înșiși.

Noi oare între care dintre aceștia ne socotim?

Sau poate că nu dorim să cinăm cu Adevărul, cu Binele, cu Viața, cu Dumnezeu? La cina Sa cea din urmă Iisus Hristos ne-a dat darul cel mai de preț: pe Sine. Acest dar ne stă și astăzi tuturor la îndemînă dacă-L dorim cu adevărat?

Are cineva curajul să spună că nu are nevoie de El?

Fie ca toți să cinăm cu El și în ziua cea neînserată a Împărăției Sale! Amin.

Prot. PETRU SĂLĂGEANU

PRAZNICUL PĂCII *)

Iubiți credincioși,

După datina de veacuri a Bisericii noastre, creștinii de pretutindeni prăznuiesc astăzi Nașterea cea după trup a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Acest praznic împărătesc, cel mai însemnat din viața Bisericii, strălucește ca o nestemată între praznicile mari ale creștinătății. De aceea, toți creștinii îl așteaptă cu bucurie, pentru a se împărtăși de mulțumirea care se revarsă în aceste zile, în fiecare casă și în fiecare suflet credincios.

Intîmpinînd și noi acest praznic luminat, gîndul nostru coboară pe povirnișul timpului, cu 1961 de ani în urmă, spre peștera din Betleem unde Fecioara Preacurata a născut, la plinirea vremii, fără de tată, pe Fiul lui Dumnezeu născut din veci din Tatăl, fără de mamă, cel așteptat cu pioasă nostalgie de toate popoarele și religiile pămîntului, ca Domn al păcii și al înfrățirii universale.

Iubiți credincioși,

Venirea Mîntuitorului, ca Domn al păcii, a fost îndelung pregătită de Dumnezeu și anticipată prin glasul înșuflat al profeților Săi. Aproape toate cărțile T. V., începînd de la Moisi pînă la Maleahi, vestesc hotărîrea lui Dumnezeu de a trimite pe Mîntuitorul pentru a aduce pacea pe pămînt.

*) Cuvînt la Praznicul Nașterii Domnului.

Astfel Moisi (Gn. 49, 9) numește pe viitorul Mesia „împăciuitorul”, iar mai târziu profetul Isaia (9, 5) îl definește ca „Domn al păcii”, întrevăzînd cu 800 de ani înainte de sorocul istoric al plinirii vremii esența funcțiunii Sale: aducător de pace și belșug (Ps. 81, 7). Iezechil (39, 9—10) vorbește de „legămîntul păcii” pe care-L va statornici Mîntuitorul; Miheia (5, 4) îl numește „pacea noastră”, iar Zaharia (9, 10) precizează că El „va vesti pacea popoarelor”.

După ultima carte profetică a lui Maleahi, cu care legea veche a luat sfîrșit, aproape patru veacuri, venirea Domnului păcii n-a mai fost anunțată de nimeni.

La plinirea vremii însă, s-a ridicat vîlul care părea să se fi lăsat între Dumnezeu și poporul Său. Cuvînt de pace s-a auzit iarăși pe pămînt. Atunci, în feeria Noptii Sfinte, un înger a binevestit păstorilor „bucurie mare la tot poporul, că s-a născut astăzi un Mîntuitor” (Lc. 10, 11). Cerul și-a deschis porțile sale și îngerii, vestind împlinirea așteptărilor de veacuri, au coborît ca să cînte deasupra peșterii, în slăvite acorduri divine, imnul măreț al păcii: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie*” (Lc. 2, 14).

Această sublimă doxologie este mesajul divin al păcii, că a sosit „Domnul Păcii” (II. Tes. 3, 16), prin a cărui naștere paginile T. V. au îmbrăcat vestmîntul adevărului și cuvintele proorocilor n-au fost deșarte.

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos ne-a descoperit pe Dumnezeu ca „*Domn al păcii*” (Rom. 15, 33), ca „*Dumnezeul păcii*” (Fil. 4, 9; I Cor. 14, 33) sau „*Dumnezeul dragostei și al păcii*” (II Cor. 13, 11), însusirea principală a lui Dumnezeu, manifestată în unitatea de ființă, de lucrare și de viață pașnică a celor trei fețe ale Sf. Treimi.

Menirea de pace a omului cu Dumnezeu a fost tulburată prin neascultarea protopărinților — izvorul dramei ontologiei umane. Păcatul lor, repercutat pe toate treptele de existență, a tulburat pacea omului cu Dumnezeu, pacea din ființa omului și pacea dintre oameni și popoare. Dumnezeu, însă, din dragoste față de creatura Sa, a hotărît ca Fiul Său să se facă om și „*printr-Insul pe toate cu Sine să le împace*” (Col. 1, 20). Astfel, prin întruparea Domnului, am dobîndit cheazăia păcii cu Dumnezeu, călăuza păcii noastre sufletești și temelul păcii cu semenii noștri.

Pacea omului cu Dumnezeu este în strînsă legătură cu învățătura despre păcat și mîntuire. Păcatul a adus vrajbă între om și Dumnezeu, de aceea mîntuirea cere împăcarea și pacea lui cu Dumnezeu, împăcare și pace pe care Le-a restabilit Mîntuitorul prin opera Sa de mîntuire obiectivă a lumii. Pacea pe care Mîntuitorul o numește „*Pacea Mea*” (In. 14,

27) este darul dumnezeiesc al împăcării pământului cu Cerul, care s-a revărsat în lume prin coborîrea Fiului lui Dumnezeu pe pământ. Sf. Ap. Pavel afirmă hotărît că: „Avem pace cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Rom. 5, 10) și că „El este pacea noastră” (Ef. 2, 14). Astfel și pe noi „ne-a împăcat Dumnezeu cu Sine prin Hristos” (II Cor. 5, 18) și am devenit din nou fii iubiți ai Săi” (In. 1, 12), după cum spune și Sf. Ioan Gură de Aur, că „Dumnezeu a devenit Fiu al omului pentru a face pe fiii oamenilor fiii lui Dumnezeu”.

Pacea omului cu sine însuși este urmarea firească a păcii omului cu Dumnezeu, care rodeste liniștea lăuntrică și întărește puterea sufletului de stăpînire și călăuzire, în spiritul Evangheliei, a tuturor năzuințelor, înclinărilor și doririlor noastre. „Domnul păcii, zice Ap. Pavel, ne întărește în orice lucru bun ca să facem voia Lui” (Evrei 13, 21), căci El este „Cel ce lucrează în noi, atît ca să voim cît și ca să săvîrșim întru bunăvoință” (Fil. 2, 13). Pacea ființei noastre, ca stare de armonie desăvîrșită și mulțumire deplină, caracterizată de Fer. Augustin ca „seninătatea minții, liniștea sufletului, curăția inimii, frîna poftelor și prietena dragostei”, se păstrează și să întărește prin îndreptarea voii noastre după voia lui Dumnezeu, singura cale de așezare statornică a păcii noastre lăuntrice, după cuvintele Mintuitorului: „*învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți găsi odihna sufletelor voastre*” (Mt. 9, 29).

Pacea cu semenii noștri izvorește, ca raza din soare, din pacea omului cu Dumnezeu și cu el însuși, pace care nu poate rămîne închisă în sine și nevalorificată. Cel stăpînit de o pace lăuntrică desăvîrșită, acela iradiază pace, devine făcător de pace, pentru că pacea din ființa noastră caută în mod firesc pacea cu semenii noștri. Această pace, numită și pace externă, este lucrarea principală la care trebuie să ajungă pacea din ființa omului, este pacea ajunsă la maturitate, pacea internațională, pacea dintre popoare, națiuni și rase, așa cum o cer vremurile de azi, orientate spre noi forme de viață și existență socială. Pentru acest motiv se stăruie atît de mult asupra ei în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, din care desprindem că: „El (Hristos) este care a făcut unul din amîndouă (pop. evreiesc și păgîn) și a surpat păriletele din mijloc al despărțirii... pentru ca în Sine să zidească pe cei doi (evreu și păgîn) într-un om nou, făcînd pace” (Ef. 2, 14—18) și că „Viața pașnică este cea mai mare plăcere a omului” (Grigorie de Nissa).

În acest fel, aducînd pacea pe pământ sub acest întreg aspect, pe drept cuvînt Mintuitorul a fost numit „Domn al păcii”, iar învățăturii Sale i s-a dat numele de cuvînt al împăcării (II Cor. 5, 18) sau de Evanghelie a păcii (Ef. 6, 15).

Iubiți credincioși,

Nașterea Domnului este praznicul păcii, pentru că în zilele lui de prăznuire Mântuitorul este înfățișat în chip cu totul deosebit ca „Domn al păcii”, potrivit cuvintelor lui Leon cel Mare, care zice că „ziua de naștere a Domnului este ziua de naștere a păcii”.

Acest praznic al păcii divine nu trebuie să fie pentru voi numai o simplă amintire a unui eveniment petrecut aievea, acum 1961 de ani, ci un prilej de a păși mai hotărâți pe calea poruncilor dătătoare de viață ale păcii.

De aceea, întrețineți pacea voastră cu Dumnezeu, pentru că această pace este raportul firesc și natural ce trebuie să existe între oameni și Dumnezeu, manifestat prin împlinirea poruncilor Sale, cu urmări roditoare pentru mântuirea și fericirea voastră veșnică.

Cultivați pacea în sufletele voastre, că prin aceasta înălțurați furtuna patimilor, izvorul tuturor turburărilor și cauza neînțelegerilor dintre oameni.

Îndeplinind porunca întreită a păcii, ca pe un imperativ al firii omenești, al Evangheliei și al vremurilor noastre de adânci prefaceri sociale, veți contribui la transformarea cosmosului într-un „cer nou și pământ nou” (II Petru 3, 13) și veți face ca lumea întreagă să trăiască pacea ca pe o realitate zilnică, cîntînd — în acorduri universale — cea mai măreață cîntare ce s-a auzit vreodată pe pământ: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*”. Amin.

— Pr. IEREMIA B. GHITA

ANIVERSĂRI

MAREA SĂRBĂTOARE

Țara întreagă este împodobită de sărbătoare, căci în această zi de 23 August, se împlinesc 17 ani de la eliberarea patriei de sub jugul fascist. Milioane de oameni ai muncii, muncitori, țărani, intelectuali, cu toții sărbătoresc în această zi, prin cîntec, bucurie și voie bună aniversarea care a deschis pentru toți cei ce muncesc drumul spre viața cea nouă.

An de an, începînd de la eliberarea Romîniei, la 23 August 1944, oamenii muncii, în această zi trec în revistă rezultatele obținute de întregul popor în activitatea constructivă, pentru dezvoltarea economiei, a culturii și pentru desăvîrșirea socialismului.

Realizările și mărețele prefaceri, în toate domeniile din țara noastră, merg crescînd din an în an. Peste tot, în agricultură, în industrie, în toate ramurile de activitate, s-au făcut și se fac progrese uimitoare și realizări nemaivăzute pînă acum în Romînia.

În cei 17 ani de la eliberarea Romîniei de sub jugul fascist, în timpul puterii populare, peste întreg cuprinsul patriei, au apărut noi localități, centre industriale, orașe muncitorești, uzine, centrale electrice, fel de fel de combinate industriale, mine, etc. În domeniul agriculturii, regimul nostru democrat-popular a lichidat înapoierea în care se afla agricultura sub regimurile trecute, creînd condiții tehnice și materiale dintre cele mai moderne și mai potrivite pentru o agricultură înaintată. S-a acordat o deosebită atenție aplicării metodelor științifice de lucrare a pămîntului, folosindu-se pe scară mare îngrășămintele chimice.

Prin ajutorul acordat de către industria socialistă și a muncii desfășurată în rîndurile țărănimii muncitoare, aceasta a făcut progrese însemnate, în transformarea socialistă a agriculturii. Apoi, s-au creat noi și însemnate ramuri industriale, iar arta, cultura, știința, toate au luat dezvoltări mărețe și contribuiesc la culturalizarea maselor, la bunăstarea poporului și fac progrese din zi în zi, pentru o viață tot mai bună și mai îmbelșugată.

Uriașa dezvoltare a industriei și a agriculturii a creat condiții ca poporul să trăiască mult mai bine, să se îmbrace și să-și poată îmbogăți casa cu toate cele necesare. Țăranii muncitori, pe lângă că trăiesc o viață îmbelșugată, își pot cumpăra aparate de radio, biciclete, motociclete, ceasuri, mobilă și atîtea alte produse ce se desfac în magazinele satești și de la orașe. Și-au zidit case noi, frumoase, pășind cu toții spre progres, civilizație și cultură.

Poporul român făcînd parte din lagărul țărilor socialiste, contribuie ca toată forța sa la întărirea continuă a unității țărilor socialiste, avînd astăzi un mare prestigiu internațional. Republica Populară Romînă împreună cu celelalte țări socialiste, alături de toate țările iubitoare de pace, duce o politică de coexistență pașnică între țările cu sisteme sociale diferite, luptînd activ pentru consolidarea păcii și înțelegere între popoarele lumii. La O. N. U., și la toate întrunirile de peste hotare la care iau parte delegațiile Republicii Populare Romîne, la congrese și conferințe internaționale, reprezentanții poporului român se bucură de apreciere și respect deosebit. Republica Populară Romînă fiind considerată o țară puternică, bogată și activă în toate problemele care sînt puse în slujba progresului, a culturii, tehnicii și înțelegerii și colaborării între popoare.

Activitatea depusă de poporul nostru în toate problemele majore și de interes general, este evidențiată cu viu interes în întreaga lume. Manifestările de simpatie arătate cu diferite prilejuri, în o seamă de

țări din lume, dovedesc prestigiul și respectul de care se bucură Republica Populară Română peste hotare. Realizările poporului român în știință, cultură și în multe alte domenii, sînt remarcate de către oamenii de știință sovietici și din țările care ne cunosc și cu care avem relații.

Republica Populară Română activă în atîtea acțiuni pentru o bună înțelegere între toate popoarele lumii, merge dîrză pe acest drum, încrezătoare în triumful păcii în lumea întreagă.

Pentru susținerea acestor teze, *Domnul Gh. Gheorghiu-Dej*, a spus: „Alături de celelalte țări socialiste, Republica Populară Română duce o politică de apărare fermă a păcii, de micșorare a încordării internaționale și de promovare a coexistenței pașnice. Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului român, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru — Partidul Muncitoresc Român”. Dragostea de pace a poporului nostru, hotărîrea lui de a apăra pacea, izvorește din grija de a ocroti omul, de a ocroti tot ceea ce se creează cu trudă, pentru om, pentru viitor.

Această sărbătoare mare, aduce poporului român atîtea bucurii și atîtea nădejdi pentru ziua de mîine, căci în această zi, se trec în revistă atîtea mărețe înfăptuiri care s-au săvîrșit de întreg poporul nostru muncitor.

Sărbătorind ziua de 23 August, ziua eliberării de sub jugul fascist, poporul nostru, în frunte cu clasa muncitoare, merge hotărît pe drumul trasat de 23 August, pentru îmbunătățirea continuă a nivelului de trai material și cultural al celor ce muncesc, pentru desăvîrșirea socialismului și pentru apărarea păcii în întreaga lume.

Redacția

COMEMORĂRI BISERICEȘTI

Dr. IOSIF OLARIU

de Prot. Dr. Z. MUNTEANU
director, Seminarul Teologic din Caransebeș

La 6 decembrie 1961 s-au împlinit 41 de ani de la moartea marelui teolog și director al Institutului Teologic din Caransebeș, protosincelul Dr. Iosif Iuliu Olariu.

Tatăl său, Iosif Olariu a funcționat în comuna Doman, raionul Reșița și a avut doi fii pe Valeriu care ajunge prim-medec județean la Lugoj și pe Iuliu, marele nostru teolog, care se naște la 6 februarie 1859 în comuna Măidan, raionul Oravița.

Școala elementară o urmează în comuna sa natală și la Reșița. Școala secundară o urmează la Oravița și Lugoj unde își dă examenul de maturitate cu distincție. Cunoștea la perfecție limbile: maghiară, germană, sîrbă, latină și greacă.

Episcopul Ioan Popasu al Caransebeșului, purtînd o deosebită grijă pentru educarea elementelor bune din eparhia sa, îl trimite cu recomandare Mitropolitului Bucovinei Dr. Silvestru Morariu-Andrievici pe tînarul Iuliu Olariu în toamna anului 1880. Acesta îl susține cu mijloace proprii în reeședința sa, timp de 4 ani la Facultatea de Teologie, pe care o termină cu „succes eminent” fiind după afirmațiile profesorilor săi, cel dintîi dintre toți colegii săi din Bucovina și România¹⁾. După terminarea studiilor teologice, în vara anului 1884, pentru a și le desăvîrși și a se specializa, în deosebi în studiile biblice ale Testamentului Nou, Iuliu Olariu este trimis ca bursier al Episcopului Ioan Popasu în Germania la Lipsa și Erlangen timp de un an. Reîntors în țară își ia doctoratul

¹⁾ Citat din epistola Mitropolitului Silvestru Andreevici Morariu trimisă tatălui său Iosif și publicată în „Foia Diecezană, anul 1921, nr. 47, pag. 2.

în teologie la Facultatea de Teologie din Bucovina în primavara anului 1885, fiind primul doctor bănăţean şi ardelean.

În luna septembrie 1885 este numit profesor la Institutul Teologic din Caransebeş. Cu actul nr. 623-B/1888 profesorului Dr. Iuliu Olariu i s-a „concrezut Direcţiunea Institutului Teologic din Caransebeş”.

În anul şcolar 1917/18 a funcţionat ca director la Institutul Teologic din Arad.

Cu actul Cons. Eparhial Caransebeş din 30 august 1918 nr. 526-B ex. 1918, profesorul director Dr. Iosif Olariu este numit din nou în postul de profesor şi director la Institutul Teologic din Caransebeş, unde funcţionează până la moartea sa întâmplată la 6 decembrie 1920 stil nou.

În anul 1886 s-a căsătorit cu Anica Popovici, dar după un an îi moare soţia, rămânând văduv.

Episcopul Ioan Popasu în luna februarie 1887 îl hiroteşte întru presbiter. În luna mai 1893 a intrat în tagma monahală, primind numele tatălui său Iosif. În curând i se acordă demnitatea de protosinel.

În frământările pentru alegerile de episcop din anul 1909 o parte din alegători îl propun pe protosinelul Dr. Iosif Olariu pentru demnitatea de episcop, iar altă parte pe protosinelul Dr. Iosif Traian Badescu. Deşi majoritatea voturilor o întruneşte protosinelul Dr. Iosif Tr. Badescu, totuşi guvernul maghiar nu confirmă alegerea lui. Dar nu se poate hotărî să-l confirme episcop nici pe protosinelul Dr. Iosif Olariu şi astfel frământările de ani de zile ale acestor doi bărbaţi de mare valoare ai Bisericii Banatului rămân inutile.

În toamna vieţii lor, cei doi contrari s-au împăcat.

Între timp, în anul 1919 episcopul Caransebeşului Dr. Elie Miron Cristea a ajuns Mitropolit Primat la Bucureşti şi scaunul episcopesc a rămas din nou vacant.

Drept urmare a împăcării celor doi bărbaţi, arhimandritul Dr. Iosif Tr. Badescu este hirotonit, în ziua de 27 septembrie 1920, episcop al Caransebeşului.

După împăcare, timpul a fost prea scurt ca să le permită celor două minţi luminate o colaborare rodnică, fiindcă puterea morţii i-a despărţit.

Încă în vara anului 1920 directorul Dr. Iosif Olariu se îmbolnăveşte şi avînd nevoie de linişte se duce la minăstirea Hodoş-Bodrog unde rămîne două luni. În toamna aceluiaşi an se întoarce la Caransebeş şi îşi reia activitatea. Simţindu-

se însă tot mai slab, se vede nevoit să-și ceară un concediu de două luni. Singur, în camera sa, suferea stoic, resemnându-se cu lectura teologică.

A murit subit în 6 decembrie stil vechi 1920 de apoplexie,

A fost înmormântat cu mare fast în 8 decembrie de însuși episcopul Dr. Iosif Tr. Badescu înconjurat de un mare sobor de preoți. Pe lângă rudele răposatului iau parte la înmormintare membrii Consiliului eparhial, profesorii Institutului Teologic, preoți, foști elevi ai răposatului, etc.²⁾

A murit protosințelul Dr. Iosif Olariu, dar trăiește prin valoroasele sale opere teologice, care sînt prima încercare de a scrie opere teologice științifice în românește în Mitropolia Ardealului.

Înarmat cu o vastă și temeinică cultură teologică directorul Iuliu Olariu își pune tot talentul și zelul în slujba instituției ce o servește și a Bisericii românești scriind opere științifice din domeniul biblic al Vechiului și Noului Testament și a Dogmaticii, opere ce au fost apreciate atît în Mitropolia Transilvaniei, introducîndu-se ca manuale la Institutele noastre teologice, cît și de Eparhiile din vechile provincii românești și au fost apreciate chiar de specialiști de peste hotare.

În anul 1891 publică *Introducerea în cărțile sfinte ale Testamentului Vechi și Nou* la tipografia diecezană din Caransebeș cu „scopul de a pune la dispoziția studenților teologi și preoților cunoștințele necesare referitor la cărțile sfintei Scripturi și să promoveze încîtva studiul sfintei Scripturi în Biserica noastră”.

Expunerea este făcută din punct de vedere istoric. Cartea a fost bine primită și a apărut în trei ediții.

În anul 1892, tipărește din limba greacă în traducere românească, prima în limba română, *Scrierile Părinților Apostolești*, „motivată de trebuința cunoașterii scrierilor sf. Părinți pentru păstorul de suflete”.

Traducerea e făcută după textul original editat de Gebhardt, Harnack și Zahn în Lipsca, 1877.

Pentru a putea să pătrundem înțelesul cărților sfintei Scripturi, peste doi ani (1894) începe publicarea „*Manualul*”

²⁾ Vezi amănunte în lucrarea prof. Dr. Vasile Gheorghiu: „Marele teolog Dr. Iosif I. Olariu”, *Moartea și funerariile protosințelului Dr. Iosif I. Olariu*, pag. 17.

exegetic la Sfinta Scriptură a Testamentului Nou" la Tipografia Diecezană din Caransebeș. Manualul e conceput în patru volume, care apărut după cum urmează: vol. I apare în 1894 și cuprinde evangheliile sinoptice (644 pag.). Vol. II apare în 1897 și cuprinde evanghelia după Ioan (304 pag.). Vol. III apare în 1910 și cuprinde Epistolele către Romani, I și II Corinteni, Galateni și Efeseni (740 pag.). Vol. IV apare în 1913 și cuprinde comentariu la celelalte epistole pauline (482 pag.).

Dintre cărțile sfinte ale Testamentului Nou, numai F. A., cele șapte epistole catolice și Apocalipsa rămân necomentate. La alcătuirea acestor comentarii s-a folosit de cei mai buni exegeți romano-catolici și protestanți ca: Bisping, Schanz, Meyer, Keil, Bleek, B. Uleiss, etc., iar dintre ortodocși consultă pe Ioan Crisostom, Teofilact și E. Zigaben. Ceea ce ridică valoarea științifică a acestor lucrări e critica textului.

Ele pot fi folosite cu succes și de studentul teolog, dar și de omul de specialitate.

Meritul directorului Dr. Iosif Olariu, în ce privește opera sa exegetică constă în faptul că deși a consultat opere de confesiune străină a redat textul sf. Scripturi în sens ortodox și „a fost de folos mai multor generații, introducând cel dintâi la noi modelul comentariilor științifice”³⁾.

Dintre cărțile T. V. comentează Psalmii din Orologiu (Ceaslov) pe care îi publică în 1901 (248 pag.). Scopul traducerii respective al explicării sale este „de a înlesni înțelegerea Psalmilor, care se întrebuințează la anumite servicii dumnezeiești”. La explicare utilizează scrierile celor mai noi exegeți de atunci (Thalhofer, Schegg, Delitzsch, Hengstenberg, etc.).

Traducerea românească este cea a Bibliilor de la Buzău și Sibiu și cea dintr-un Ceaslov din Sibiu din 1859.

Iubitor și cercetător neîntrecut al bisericii, fiind mereu prezent la toate serviciile divine, pentru trebuințele teologilor a tipărit în 1897 un Manual de *tipic*, care a apărut în trei ediții.

La același nivel științific ca și opera exegetică e „*Manualul de Teologia Dogmatică Ortodoxă*” (812 pagini).

Materia e pe larg tratată și conține întreg materialul ce constituie obiectul Teologiei dogmatice ortodoxe speciale.

³⁾ Vezi Studii teologice, a. III, 1932, nr. 2, pag. 271 de prof. diacon H. Roventă.

Impărțirea sistematică și bine chibzuită a materialului întreg, precum și a fiecărui paragraf în parte, ușurează mult orientarea. În aranjarea materialului, Dr. I. Olariu urmează manualul de Teologie dogmatică ortodoxă a mitropolitului rus Macarie Bulgacov, tradus în limba română din limba franceză de episcopul Gherasim Timuș al Argeșului. Totuși cu toată relativa dependentă, Teologia sa dogmatică își păstrează valoarea științifică, căci autorul nostru nu pune numai în mod pozitiv dogmele amăsurat practicei observate de sfinții Părinți și învățătorii Bisericii, ci adesea preiucără materialul în mod speculativ, spre a realiza o cunoaștere mai profundă a dogmelor. Dintre autorii străini consulta pe dogmaști: Schneen, Perrone, Heinrich, etc.

Ediția a doua a Teologiei dogmatice apărută în 1916, este mai scurtă și întrunește numai în parte calitățile ediției I-a, întrucât vrea să expune în puține cuvinte material mult, multe idei.

Multe generații s-au adăpat și se vor adăpa din aceste manuale de teologie dogmatică, care fără pretențiunea unei desavârșite originanță, prezintă totuși o inițiativă laudabilă, mai ales dacă privim aceste lucrări prin prisma acelor vremuri de saracie în domeniul științelor teologice.

De la protosințelul Dr. Iosif Olariu au rămas și câteva manuscrise teologice prețioase ca: un Curs de teologie pastorală, un curs de limbi orientale, scris în limba germană, numit „Orientalische Sprachen” și o gramatică ebraică tot în limba germană „Hebraische Grammatik”.

Aceste manuscrise, sînt înregistrate sub nr. 243, 244 și 245, la secția mss. din biblioteca fostei Academii teologice din Caransebeș și se găsesc în biblioteca Consiliului Arhiepiscopesc din Caransebeș.

„Cursul de Teologie pastorală” a fost ținut de marele nostru teolog la Institutul Teologic din Arad în anii 1917/18, cînd a funcționat acolo ca director.

Profesorul Dr. Petru Rezuș de la fosta noastră Academie Teologică, azi profesor la Institutul Teologic din București, avînd binecuvîntarea Episcopului Veniamin Nistor, a publicat în revista „Altarul Banatului” a. I, nr. 11—12, 1944 și a. II, nr. 1—2 1945, o parte (partea generală) din amintitul curs. Celelalte manuscrise au rămas nepublicate.

Pe lîngă munca obositoare de profesor și director, Dr. Iosif Olariu a purtat grija redactării revistei „Foaia Diecezană”

timp de aproape 10 ani. În coloanele acestei reviste a publicat diferite studii teologice, articole și diferite note tipiconale.

Timp de 35 de ani ca profesor și director Dr. Iosif Olariu și-a servit Institutul Teologic cu zel și devotament, dînd Bisericii mulți preoți bine pregătiți.

I-a învățat carte, disciplină și dragoste de biserică, fiind prezent zilnic, timp de 35 de ani, la toate serviciile divine.

Prin contribuția benevolă a foștilor lui elevi i s-a ridicat o cruce la mormînt în anul 1936 și tot atunci într-un cadru festiv s-a făcut dezvelirea bustului directorului Dr. Iosif Olariu.

Valoroasele sale opere îl așează în rîndul marilor teologi ai Bisericii noastre.

DOCUMENTAR

IN DUHUL ECUMENICITĂȚII

de Episcopul NICOLAE al Aradului

Așa după cum pe bună dreptate observa cineva, „sinodul ecumenic — acest cuvânt mare — exercită din timpurile cele mai vechi o impresie, o vrajă sfântă asupra fiecărui creștin cu adevărat ortodox, pentru că un sinod ecumenic, adunat în numele Mîntuitorului, fiind suprema autoritate în toate chestiunile bisericești, după prototipul Colegiului apostolic, întruchiează cea mai splendidă expresie a unității desăvîrșite a Bisericii lui Hristos”. E adevărat că veacuri de-a rîndul unitatea Bisericii a fost grav rănită de disensiunile care au intervenit între creștini, de înstrăinarea fraților între olaltă. „Cămașa cea una a lui Hristos” a fost sfîșiata și împărțită nu numai de cei ce l-au răstignit pe Domnul ci de însăși urmașii Săi.

În felul acesta și convocarea unor noi sinoade era un fapt cu neputință de împlinit. Dar vremea pe care o trăim, vreme care cere oamenilor să coopereze în toate și să trăiască în pace și bună înțelegere, a creiat premisele pentru o mai mare apropiere și între creștini, deschizînd astfel perspectivele refacerii unității de altă dată. Pe această linie Ortodoxia cea atît de adesea discutată tocmai pe motivul diversității ei, a dat recent o dovadă mult grăitoare de ecumenicitate și unitate cînd, într-o adunare a reprezentanților tuturor Bisericilor dreptmăritoare, s-a hotărît ordinea de zi a viitorului pro-sinod preambul al unui nou sinod ecumenic.

Veacului nostru, așa dar, îi este dat a înnoda firul istoriei și a continua, la nivel corespunzător, epoca de glorie a sinoadelor ecumenice. De aceea, trăind momente atît de importante și avînd în față perspective atît de mărețe, putem afirma că e cea mai mare fericire pentru noi de a aparține veacului al XX-lea.

Încercări de a convoca sinoade ale creștinătății ortodoxe s-au făcut destule în ultimele decenii. E de ajuns să pomenim și numai de întrunirea reprezentanților Bisericii dreptmăritoare în anul 1923 la Constantinopol sau de „prosinodul” ținut în mînăstirea atonită Vatopedi în anul 1930. Acestea

însă, ca și congresele panelenistice din Atena (1931) ori cel panordodox tot din Atena (1936) ale profesorilor de Teologie, n-au putut da expresie glasului Ortodoxiei ecumenice pentru simplul motiv că multe din Biserici, și anume cele mai mari, ca spre pildă Biserica Ortodoxă Rusă, nu și-au spus cuvântul lor. De astă dată însă la Rodos n-a lipsit nici una din Bisericile ortodoxe, în afara micii Biserici albaneze, cele hotărâte aici reprezentând voința și conștiința Ortodoxiei întregi. Rodosul, capitala dodecanezului grecesc, acest oraș cu un trecut atât de glorios în istoria antică și la fel în cea modernă, a devenit între 24 septembrie și 1 octombrie

După recepția la Arhiepiscopul Theoclitos

1961, centrul Ortodoxiei universale. Aici s-au adunat delegații patriarhatelor apostolice, ale patriarhatelor mai noi, ale Bisericilor autocefale și autonome, reprezentanții Bisericilor coptă, etiopiană, armeană, siriană, din Malabar și invitații anglicani, episcopalieni, vechi catolici, latini, membrii ai Consiliului mondial al Bisericilor... În ședințele oficiale care au avut loc ca și în întrunirile și convorbirile particulare, s-a manifestat cu tărie vitalitatea Ortodoxiei, capacitatea ei de a oferi răspunsuri valabile marilor probleme cu care este confruntată contemporaneitatea, puterea ei neobosită de a milita pentru unitate și pace.

La dreptul vorbind obiectivul imediat pe care și l-a pus conferința de la Rodos a fost destul de limitat și anume, precum spuneam, acela de a fixa catalogul temelor pe care viitorul prosinod le va discuta și prezenta spre competență soluționare sinodului ecumenic. Proiectului de catalog întocmit de Patriarhia ecumenică în urma sugestiilor primite de la toate Bisericele, i s-au adus anumite modificări în sensul că unele teme au fost lăsate de-o parte, altele schimbate în ce privește formularea și altele, în fine, adăugate. Dintre temele asupra cărora s-a căzut de acord să se mențină pe ordinea de zi a viitoarelor întruniri menționăm: definirea noțiunii de dogmă, izvoarele revelației, textele simbolice în Biserica ortodoxă, noțiunea și autoritatea Bisericii, Ortodoxia și Biblia,

Delegația română și I. P. S. Mitropolit Spiridon al Rodosului, în fața vaporului ce a condus pe delegați la Rodos

uniformizarea tipicului și textelor liturgice, participarea elementului laic în viața Bisericii, studierea mijloacelor pentru sprijinirea și întărirea vieții liturgice în Biserica Ortodoxă și a artei bizantine tradiționale, codificarea sfintelor canoane, judecata bisericească și procedura penală bisericească, chestiuni în legătură cu gradul episcopal, viața monahală, posturile bisericești, formarea clerului, impedimente la căsătorie, îmbrăcămintea preoțească, chestiunea calendaristică, raporturile interconfesionale, autocefalia și autonomia în Biserica Ortodoxă, Ortodoxia și diasporaua, Ortodoxia și celelalte Biserici creștine, Ortodoxia și Mișcarea ecumenică,

Ortodoxia și celelalte religii, mijloacele de întărire a credinței ortodoxe în lume și în rîndul dreptmăritorilor creștini, unirea Bisericilor ortodoxe în vederea sprijinirii ideilor de pace, libertate și bună înțelegere între popoare, iconomia în Biserica ortodoxă, proclamarea sfinților, eutanasia, incinerarea morților, Biserica ortodoxă și familia, Ortodoxia și discriminarea rasială, Ortodoxia și rapidele transformări sociale din anumite părți ale lumii... Problema recăsătoririi preoților asupra căreia s-a discutat la Vatopedi n-a rezistat de astă dată în fața cererii delegațiilor grecești și cipriote de a se înlătura ca una ce n-ar avea nici un temei scripturistic, dogmatic și canonic.

In drum spre Catedrala Mitropolitană a Rodosului

Precum se poate observa, temele înscrise pe ordinea de zi a viitorului prosinod sînt extrem de multe și variate. Ele indică limpede tendința Ortodoxiei de a se preocupa — precum spunea mitropolitul Hrisostom Konstantinidis în predica de la sfînta liturghie cu care s-a deschis Conferința — de toate sectoarele esențiale ale vieții și activităților omenești. „Cînd frămîntările împrejurul nostru sînt atît de numeroase, continua mitropolitul Hrisostom, atît de multe curențele care se formează, atît de multe problemele de rezolvat, atît de multe eforturile Bisericilor și instituțiilor bisericești, atît

de mare așteptarea oamenilor și atât de mare buna voință din toate părțile, Ortodoxia nu poate sta cu urechile astupate, ea nu poate rămâne pasivă, nu poate merge pe alături și să nu se integreze în restul întrecerii bisericești, nu poate să rămână fără a lua inițiative, fără a trasa căi, a propune soluții, a da bune exemple și a emite învățături.

Conferința panortodoxă de la Rodos punând în discuție atari probleme a dovedit tuturor că ea are conștiința existenței epocii noastre cum și a responsabilității sale...".

Lăsînd de-o parte inerentele discuții, necesare și folositoare de altfel, acordul tuturor delegaților în decursul ședințelor plenare și din comisii a fost impresionant. Regăsindu-se împreună, frații de aceeași „lege” care nu s-au mai adunat la un loc de atîta timp, au constatat că nu-i desparte nimic. Chiar și atunci cînd punctul lor de vedere asupra uneia sau alteia din problemele discutate nu coincidea inițial, pînă în cele din urmă s-a găsit soluția care să mulțumească pe toți.

„Simfona” manifestată la Rodos — termenul grec „simfonia”, care înseamnă tocmai a fi de acord, a fost unul din cuvintele cele mai des folosite în timpul discuțiilor — s-a concretizat în „mesajul” adoptat cu unanimitate în ultima ședință plenară. Acest „mesaj” vorbește în chip special despre necesitatea de a exista o înțelegere deplină între cei ce mărturisesc același crez și despre dezideratul ca în lume să existe pace și bună înțelegere căci aceasta este și voința lui Dumnezeu.

„... În plină conștiință a mării noastre responsabilități față de Dumnezeu, pentru sufletele tuturor oamenilor trăind pe pămînt, creați din același sînge și găsindu-se în Una, Sfîntă, Catolică și Apostolică Biserică, pentru a îndeplini porunca dragostei dată de Domnul și în numele Său, vă rugăm pe toți apropiați nouă — se spune în acest Mesaj — să aveți pacea în voi (Marcu 9, 50), pacea lui Hristos, pacea Dumnezeului nostru... Și peste tot ne exprimăm nădejdea că Domnul nostru Iisus Hristos, care a împlinit credința noastră, ne va păstra pe noi ca și lumea întreagă în dragostea și frăția Sa, și noi ne rugăm ca Domnul Păcii, Iisus Hristos să păstreze pacea pe pămînt și buna voință între oameni...”.

Semnul unității și coeziunii tuturor Bisericilor reprezentate la Rodos l-a constituit pe deasupra, rostirea într-un singur glas a Crezului cu prilejul ultimei ședințe plenare din partea tuturor participanților. A fost un moment deosebit de impresionant cînd deodată cu pronunțarea primelor cuvinte ale „simbolului” credinței care leagă într-o unitate de nezuruncinat pe toți ortodocșii de pretutindenea, clopotele tuturor bisericilor au început să bată cu putere. Se părea că a reînviat vremea sinoadelor ecumenice de altă dată... Dar

ce zic se părea, căci această vreme nici n-a murit ci și-a găsit doar o prelungire în istoria ce o făurim noi azi.

*

Biserica Ortodoxă Română a trimis la Rodos o delegație avînd în frunte pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Justin al Moldovei. Activi și bine orientați în toate problemele, animați de gânduri sfinte și conștienți de marea misiune ce li s-a încredințat, reprezentanții Bisericii noastre au adus un aport pozitiv la lucrările Conferinței. Fără a exagera cu nimic lucrurile, se poate spune că șeful delegației Bisericii Ortodoxe Române a fost unul din personajele cele mai importante, inter-

In biserica Bunevestiri în care s-au ținut ședințele Conferinței

venind în discutarea majorității problemelor și fiind consultat înainte de aducerea oricărei hotărîri. Fără vorbe mari și mai ales fără ostentație, delegații romîni au depus eforturi ludabile în scopul adoptării celor mai juste decizii. Lor le revine și meritul de a fi determinat introducerea în catalogul de teme a problemei păcii, capitală în viața omenirii de astăzi.

Ziarele grecești, ca de altfel întreaga presă mondială publicînd reportaje asupra lucrărilor Conferinței panortodoxe de la Rodos, au remarcat aportul delegaților romîni, sub-

liniind modul în care, alături de ceilalți participanți, au determinat rezolvarea unor probleme esențiale ca spre pildă aceea a regulamentului de funcționare al Conferinței. Fiecare delegat român a participat la una din cele șase comisii de lucru, iar conducătorul delegației a făcut parte din prezidiul Conferinței fiind în același timp și președintele unei comisii.

Delegația Bisericii noastre apoi a avut ocazia să transmită daruri atât diferitor alți delegați și oaspeți la Conferință, cât și unor personalități bisericești. Astfel în cadrul unei recepții la Arhiepiscopia Atenei, au fost remise prețioase cadouri Înalt Prea Sfințitului Theoclitos. La fel Mitropolitul Spiridon al Rodosului și unele biserici ale eparhiei sale au primit obiecte bisericești artistic executate în atelierele Patriarhiei române.

Pentru stabilirea unor mai strinse legături cu reprezentanții altor Biserici și organizații religioase, Înalt Prea Sfințitul Justin a dat o recepție la restaurantul hotelului Iviscos din Rodos, la care au fost invitați cei mai marcanti participanți ai conferinței.

*

Pe lângă rosturile superioare pe care le-a împlinit, Conferința panortodoxă de la Rodos a fost și un nimerit prilej pentru toți delegații și invitații de a cunoaște diferite locuri legate de istoria primelor timpuri ale creștinismului sau de aceea a antichității elene. Astfel în capitala Greciei ei au putut vedea Areopagul unde Apostolul Neamurilor a vorbit despre „Dumnezeul cel necunoscut”, la Corint au vizitat vechea cetate și „vima” de pe care a cuvântat oarecând același Apostol. Apoi au făcut un scurt popas în insula Tinos și unul mai îndelungat în insula Patmos. Aici s-a oficiat o sfință liturghie în vechea mănăstire deținătoare a valoroase manuscrise și alte obiecte de artă, ca apoi să coboare la vestita peșteră în care Apostolul și Evanghelistul Ioan și-a scris Apocalipsa. Cu emoție s-a apropiat fiecare de chilia în stinca căreia se mai poate vedea și azi locul în care ucenicul iubit al Domnului își pleca capul obosit de gânduri. În insula Rodos apoi, lângă localitatea Lindos, la poalele unei minunate Acropole, a fost vizitat un mic golf în care legenda spune că ar fi poposit Sfințul Pavel cu prilejul uneia din călătoriile sale misionare.

Pe lângă aceste sacre antichități creștine, la care s-ar putea adăuga mănăstirea de la Dafni renumită pentru mozaicurile sale, mănăstirea Penteli de la marginea Atenei sau mănăstirea Filerimos așezată într-un cadru extrem de pitoresc în apropierea Rodosului, au fost vizitate vestigiile culturii și civilizației elene, impresionante prin frumusețea și măreția lor. E de ajuns dacă numesc și numai Acropolea ateniană cu

minunatele ei temple, Acropole pe care în timpul ocupației hitleriste eroul Manolis Glezos a înfipt steagul libertății, templul lui Poseidon de la Sounion, vechiul Eleusis cu locurile sale de tainică inițiere și, mai presus de toate, multele monumente ale Rodosului, atât antice cât și medievale. Aici doar se găsea una din cele șapte minuni ale antichității, vestitul Colos din Rodos simbol al luptei pentru libertatea poporului și tot de aici s-a transportat în muzeul Vaticanului nu mai puțin vestitul Grup al lui Laocoon. În orașul Rodos au putut fi vizitate ruinele uriașei cetăți clădite de cavalerii Sfântului Ioan care în 1522 a cedat în fața turcilor. Intr-o

*Delegații în fața Catedralei din Atena,
după întoarcerea de la Rodos*

seară, la poalele cetății într-o grădină special amenajată, delegații la conferință au asistat la un interesant și original „spectacol de sunet și lumină” care a reactualizat impresionant întâmplările legate de căderea cetății.

La dreptul vorbind nici nu pot fi menționate toate acele lucruri care au putut fi văzute (ex. Muzeul Bizantin și Muzeul Benaki din Atena, biserica Sfântul Dionisie Areopogitul, Seminarul Rizarios, localitatea climaterică Loutraki...) și care în totalitatea lor au oferit participanților la Conferință nu numai posibilitatea de a se desfăta sufletește ci, mai ales,

de a se apropia unul de altul, de a trăi împreună câteva săptămâni într-o ambianță generatoare de gânduri frățești și sfinte. Organizatorilor le revine un deosebit merit în această privință ca unii care au făcut tot ce omeneste era posibil ca fiecare să se simtă bine și să fie satisfăcut.

Conferința panortodoxă de la Rodos s-a încheiat incontestabil cu un mare succes. E ceea ce remarcă și Henri Fesquet în reportajul publicat în cotidianul „Le Monde” (4 octombrie 1961, pp 1,8). Ortodoxia s-a dovedit a fi o Biserică „Una, Sfântă, catolică și apostolică”, cu nimic inferioară altor Biserici, ci tocmai dimpotrivă, și în stare să facă față noilor împrejurări ale vieții contemporane, dând soluții pozitive problemelor cu care e confruntată omenirea zilelor noastre. Succesul acesta este a se pune pe seama comprehensiunii și bunăvoinței tuturor delegațiilor și, în mod special, a reprezentanților Bisericii rusești surori care au știut să apere atât integritatea Ortodoxiei, ferind-o de unele tendințe străine ei, cât și să ridice nivelul discuțiilor până la a transforma Conferința într-o adunare în care hotărârile luate se poate spune, pe drept cuvânt, au fost rezultatul și al deliberării participanților dar și al asistenței continue a Sfântului Duh. „Părutu ni-s-a nouă și Sfântului Duh...” au declarat Sfinții Apostoli întruniți în sobor. Același lucru îl pot afirma și cei ce adunându-se la Rodos au deschis calea unei noi epoci în istoria Bisericii creștine, epocă asistată neîndoiește de harul dumnezeiesc care toate le desăvârșește. Rămâne să înregistrăm de acum înainte rezultatele ce vor decurge din această primă luare de contact și, care sintem încredințați, nu vor înșela bunele speranțe ale noastre ale tuturor.

CRONICA INTERNĂ ȘI EXTERNĂ

SESIUNEA SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și-a ținut în zilele de 30 și 31 august a. c., la București sesiunea anuală, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

În cadrul dezbaterilor, Sfântul Sinod a aprobat mesajul Conferinței mondiale creștine pentru pace care s-a ținut între 13 și 18 iunie a. c. la Praga. Totodată Sfântul Sinod a hotărât să intensifice acțiunea ierarhilor, clericilor și credincioșilor ortodocși în slujba păcii, pentru înlăturarea primejdiei unui nou război, pentru interzicerea armelor nucleare și pentru înfăptuirea dezarmării complete care reprezintă năzuința întregii omeniri. Sfântul Sinod a mai hotărât ca Biserica Ortodoxă Română, răspunzând invitațiilor primite, să participe la conferința pan-creștină care s-a ținut în acest an la Rhodos, pentru pregătirea unui Pro-sinod ortodox și să trimită un observator la Adunarea Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New Delhi.

Cu acest prilej, Sfântul Sinod a trimis Președintelui Consiliului de Stat al R. P. R., Domnului Gh. Gheorghiu-Dej și președintelui Consiliului de Miniștri al R. P. R., Domnului Ion Gheorghe Maurer, telegrame prin care exprimă loialitatea clerului și credincioșilor ortodocși față de Republica Populară Română și reînnoiesc legământul de a sprijini orice acțiune menită să asigure biruința cauzei păcii în toată lumea.

EPISCOPUL CULTULUI EVANGHELIC DIN THURINGIA A VIZITAT ROMANIA

În cursul lunii septembrie a. c. episcopul cultului evanghelic din Thuringia, R. D. G., M. Mitzenheim, ne-a vizitat țara. Înaltul oaspe a fost primit de Domnul Ștefan Voitec, vice-președinte al Consiliului de Stat al R. P. R. Apoi a făcut o vizită la Departamentul Cultelor, fiind primit de Domnul profesor Dumitru Dogaru, secretar general al Departamentului Cultelor, precum și la Patriarhia Bisericii Orto-

doxe Române, unde a fost primit de Prea Fericirea Sa Justinian Patriarhul României.

În timpul șederii în România, episcopul cultului evanghelic din Thuringia, a vizitat o seamă de instituții bisericești din țară, Valea Prahovei, orașele Brașov, Sibiu și gospodăria colectivă din Cisnădie.

MOARTEA EPISCOPULUI ARDAY ALADAR

În ziua de 16 septembrie 1961, după o lungă suferință, a decedat, în etate de 71 de ani, episcopul Arday Aladár, al Episcopiei reformate Oradea. Înmormântarea a avut loc în ziua de 19 septembrie. Defunctul episcop reformat, președinte al colegiului preoților reformați din eparhie, pentru activitatea lui a fost decorat cu ordinul „Steaua Republicii Populare Române clasa III-a”. A activat cu însuflețire în acțiunea de luptă pentru pace, pentru care fapt a fost ales membru al Comitetului Regional de luptă pentru pace din Oradea.

DIN VIAȚA MISIUNII SPIRITUALE RUSE DIN IERUSALIM

La 15 ianuarie 1961, Patriarhul Bisericii din Ierusalim, Benedict I, secondat de consulul general al Greciei în Israel, Dl Pandermalis, colaboratorul consulatului Dl Papaiani, economul Patriarhiei din Ierusalim, arhimandritul Hrisant și alții, au vizitat Misia Spirituală Rusă din Ierusalim.

Înălții oaspeți au fost primiți de către conducătorul Misiei Spirituale Ruse, arhim. Augustin cu membrii Misiei. Cu acest prilej Patriarhul Benedict a amintit despre vizita Prea Fericitului Patriarh Alexei în țara sfântă. În cinstea acestei vizite și a raporturilor frățești dintre Biserica Ortodoxă Rusă și cea din Ierusalim, conducătorului Misiei, Augustin, i s-a conferit crucea — ordinul Sfântului Mormint al Domnului.

SOLEMNITATEA BISERICIASCA DE LA BISERICA ORTODOXA RUSA DIN ORAȘUL BEIRUT

În 4 februarie 1961 cu prilejul împlinirii a 16 ani de la întronizarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, în biserică Bunei Vestiri din Beirut (Liban) s-a oficiat o liturgie solemnă, la care au participat: I. P. mitropolit Ilie Salibi (Beirut), Ilie Karam (Munții Libanului), Pavel Tirosidovschi, Alexandru Komschi, episcopul Vasile (Samaha), tot clerul din Beirut și peste 200 de persoane din partea comunității ortodoxe din localitate.

În cuvîntarea rostită, Mitropolitul Ilie (Salibi) a scos în relief activitatea rodnică a Patriarhului Alexei, adevăratul patriot, luptător pentru pace și prietenie între popoare.

CONVORBIRILE DELEGAȚIEI BISERICII ORT. RUSE CU SECRETARUL GENERAL AL CONSILIULUI MONDIAL AL BISERICILOR

Între 8—11 martie 1961, la Geneva se afla delegația Bisericii Ort. Ruse în frunte cu Președintele Departamentului pentru afaceri externe a Bisericii Patriarhiei din Moscova, episcopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului. Din delegație au făcut parte: docentul Academiei din Leningrad, protoiereu V. M. Borovoi, membru Departamentului pentru afaceri externe al Bisericii Patriarhiei din Moscova, secretarul Departamentului, A. Buevschi și referentul Departamentului V. Alexeev.

Delegația s-a întâlnit și a avut o convorbire cu secretarul Consiliului Mondial al Bisericilor, dr. V. A. Wissert-Haft, locțiitorul Secretarului general preotul anglican Francis Heuse dir. adj. al institutului ecumenic în Boss, dr. Nicos Nissiotis și secretarul adj. Alexandr de Weimar.

În timpul discuțiilor s-a accentuat necesitatea menținerii și în viitor al raporturilor reciproce ale Bisericii Ort. Ruse și a Consiliului Mondial al Bisericilor în spiritul tratatelor începute în anul 1958, la Utrecht.

HIROTONIRI DE EPISCOP ÎN BISERICA RUSA

În 25 martie 1961, a avut loc hirotonia arhimandritului Cassian (Iaroslavschi), în biserica Troițe-Serghievei Lavrî, în episcop al Uglițului, vicarul eparhiei Iaroslavsc. Hirotonia s-a săvîrșit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și întregii Rusii, mitrop. Krutițului și Colomenului Pitirim, arhiepiscopul Crasnodarului și Cubanului Victor, episcopul Arsenie (i. r.) și episcopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului.

Iar la 2 aprilie 1961 a avut loc hirotonia arhimandritului Damian (Marciuc) în episcop al Cernăuțului și al Bucovinei. Hirotonia au săvîrșit-o exarhul Ucrainei, mitropolitul Chievului și al Galiției Ioan, episcopul Harcovului și Bogoduhescului Nestor și episcopul Dnepropetrovscului și al Zaporojiei Ioasaf.

Hirotonia s-a oficiat în Catedrala sf. Vladimir din Chiev.

În iunie 1946, episcopul Damian (preot Dimitrie Marciuc) a fost paroh în Zastavna, eparhia Cernăuțului și protopopul cercului Zastavna.

AVANSARI DE IERARHI IN BISERICA RUSA

Episcopul Nicodim al Iaroslavului și al Rostovului, a fost avansat la rangul de arhiepiscop pentru munca depusă la Departamentul afacerilor externe de pe lângă Patriarhia din Moscova, în calitate sa de Președinte al Departamentului.

Episcopul de Crasnodar și Cuban, Victor, a fost ridicat la rangul de mitropolit pentru meritele deosebite și munca neîntreruptă timp de patruzeci de ani în slujba Bisericii ca arhiepiscop al aceluiași regiuni.

SARBATORIREA PATRIARHULUI BULGARIEI LA MOSCOVA

La 24 mai, ziua prăznuirii sf. întocmai cu apostolii Chiril și Metodie, Președintele Departamentului afacerilor externe al Bisericii ruse, Prea Sfințitul Nicodim, episcopul Iaroslavului și al Rostovului, a săvârșit un Te-Deum în biserica bulgară din Moscova, cu ocazia onomasticii P. F. Patriarh Chiril al Bulgariei.

DIN VIAȚA BISERICII ORTODOXE BULGARE

În luna mai, Biserica bulgară a pierdut doi vrednici arhierei.

La 1 mai a murit subit mitropolitul din Marea Tîrnov, Sofronie.

La 8 mai, în urma unei boli îndelungate a decedat mitropolitul Mihail al Dorostolului și Cervenscului.

Arhipăstorii decedați, au absolvit Academia Teologică din Chiev, iar mitropolitul Sofronie, a mai studiat și la Facultatea de Teologie din Cernăuți și dreptul canonic la universitatea din Strassburg.

MORMINTUL SFINTULUI APOSTOL PETRU

Incepute încă cu mulți ani înainte, săpăturile urmărind descoperirea mormîntului Sfîntului Apostol Petru au fost continuate și mereu încurajate de speranța dobîndirii unor rezultate. Acestea s-au lăsat și se mai lasă încă așteptate, în ciuda afirmației — dovedită neîntemeiată — a papei Pius al XII-lea în 1950 că mormîntul ar fi fost găsit sub altarul vestitei catedrale din Roma care îi poartă numele.

Nu de mult o conferință ținută de Margherita Guarducci, profesoară de epigrafie greacă la Universitatea din Roma, în fața unor înalți demnitari bisericești, a readus în

discuție o problemă oarecum compromisă de afirmațiile hazarde ale unor apologeți pripiți. Numita profesoară pretinde că a descoperit pe una din lespezile necropolei subterane a lui Constantin — sub bazilica Sfântului Petru — o criptografie protocreștină datînd din anii 150—160 și care ar cuprinde următorul text: „*Petru este înmormîntat aici*” (în rev. Unitas, XIII-e annee, vol. VI, 3-e trimestru, nr. 51, 1960, p. 367).

Indicația aceasta este incontestabil prețioasă, dar ea nu lămurește misterul pe care atîția s-au încercat să-l lămurească pînă acum. Criptografia descoperită de prof. Margherita Guarducci, ca și celelalte documente cunoscute pînă acum, nu datează dintr-o epocă mai veche decît jumătatea a doua a sec. al II-lea. Ori ceea ce s-ar dori găsit e tocmai un astfel de document vechi, în stare să ofere dovada incontestabilă a locului în care a fost depus trupul mîritului Apostol.

NOU INSTITUT ORTODOX DE PATRISTICA

Cu prilejul unei sesiuni mai recente a Sfîntului Sinod al Bisericii ecumenice ținută la Constantinopol, s-a hotărît înființarea unui institut central ortodox de studii patristice. Acest institut va funcționa aproape de Salonic, într-o mînaștere aparținînd Patriarhiei ecumenice.

ENCICLOPEDIIE ECUMENICA

Sub auspiciile asociației evanghelice „Kirchentag” apare în Germania o enciclopedie intitulată „Weltkirchenlexikon”.

În 1200 rubrici se dau informații complete asupra tuturor manifestărilor din viața Bisericii, precum și asupra ramificațiilor sale istorice și actuale, fără a se omite constituirea și activitatea Consiliului ecumenic. Fotografii, reproduceri și schițe completează în mod folositor publicația. Indicații bibliografice oferă posibilitatea unor cercetări ulterioare aprofundate. Profesorul Peter Meinhold din Kiel, autorul tocmai al articolului consacrat eforturilor pentru unirea Bisericilor creștine, subliniază în mod deosebit faptul că enciclopedia tratează în mod deschis și sincer pricinile neînțelegerilor dintre Biserici.

Enciclopedia, care este rezultatul colaborării reprezentanților Bisericilor din lumea întreagă, se datorează lui Franklin H. Littell și Hans Hermann Walz, iar editarea îi aparține firmei Kreuz-Verlag din Stuttgart.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI

CONFERINȚELE DE ORIENTARE

Oamenii de bine, iubitori de pace de pe toate meridianele globului terestru, se conving tot mai mult, că în actualul secol al atomului, al rachetelor cosmice și al electronicii, în era succesei uimitoare, civilizația umană nu poate fi salvată de pericolul unui război nuclear, decât printr-o dezarmare generală și totală, prin promovarea unei politici de destindere a încordării internaționale.

Biserica noastră a salutat cu deosebită căldură, inițiativa dezvoltării unei colaborări multilaterale a tuturor popoarelor balcanice, întrucât această colaborare corespunde nu numai intereselor naționale ale statelor peninsulei Balcanice, dar servește și măreței cauze a păcii generale.

Conferința de orientare programată pe luna mai a tratat tema: „Biserica Ortodoxă și crearea unei zone a păcii în Balcani”. Cu acest prilej s-a reliefat faptul, că lipsa de unire și de înțelegere a popoarelor balcanice a fost cauza războaielor din trecut, conducătorii marilor popoare capitaliste exploatarea situația tulbură din Balcani.

S-a subliniat apoi mesajul Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, adresat popoarelor balcanice pentru crearea unei zone a păcii în Balcani. După ce s-a scos în evidență faptul că Biserica noastră ortodoxă a sprijinit cu însoțire dezvoltarea prieteniei și colaborării popoarelor din Peninsula Balcanică, s-au reliefat legăturile actuale dintre Bisericile Ortodoxe din Balcani, manifestate prin vizite reciproce, schimb de studenți, schimb de scrisori irenice între înfrățitorii Bisericilor Ortodoxe din Balcani, etc., precum și îndatorirea creștinilor ortodocși de a sprijini crearea unei zone a păcii în Balcani.

Conferințele de orientare au avut loc la sediile tuturor protopopiatelor, sub prezidiul delegaților chiriarhali.

La conferințele de la Lugoj și Sînnicolaul Mare a participat ca delegat chiriarhal vicarul Arhiepiscopiei, Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman. Cons. adm. Prot. Ic. Stavr. Dr. V. Vlăduceanu, a prezidat conferințele ținute la Lipova și Reșița.

Tema prelucrată de toți preoții a fost citită la Timișoara de Pr. I. Triponescu; la Lugoj de Pr. N. Sintescu; la Lipova de Pr. I. Craia; la Deta de pr. I. Capotescu; la Bozovici de pr. P. Bogoievici; la conferința de la Reșița, de pr. N. Bocșan; la conferința ținută la protopopiatul Făget referatul a fost citit de pr. I. Clavel; iar pr. I. Păpășilă a expus referatul la Oravița. La Caransebeș, tema conferinței a fost expusă de pr. Zamfir Boldea; la Sînnicolaul Mare, a citit lucrarea pr. Teodor Șerb, iar la Orșova, pr. Nicolae Sinevici.

Cu prilejul conferințelor de orientare, slujitorii altarelor, la discuțiile ce au avut loc pe marginea temei și în moțiunile adoptate, și-au luat angajamentul de a populariza în rîndul credincioșilor și de a sprijini ideea dezvoltării colaborării multilaterale a popoarelor balcanice, în vederea asigurării păcii, securității, progresului economic și cultural a țărilor din această regiune, precum și pentru întărirea păcii în întreaga lume.

DE LA SEMINARUL TEOLOGIC

Intr-un cadru festiv s-a sărbătorit în ziua de 29 aprilie, la Seminarul Teologic din Caransebeș, ziua de 1 Mai. Prof. A. Levitchi, a ținut conferința: „1 Mai, ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc”.

Iar în ziua de 9 mai aniversîndu-se „Ziua Victoriei”, prof. Traian Sevici a conferențiat despre „Ziua Victoriei”.

În ziua de 23 iunie 1961, a avut loc la Caransebeș, sub prezidiul p. r. prof. univ. Dr. Nicolae Neaga, de la Institutul Teologic din Sibiu, examenul de diplomă pentru absolvenții Școlii de cîntăreți bisericești. Au fost declarați absolvenți, șapte elevi. Iar în ziua de 26 și 27 iunie 1961, s-a ținut examenul de diplomă pentru absolvenții Seminarului Teologic, prezidat de p. r. Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicarul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului, de p. r. prof. univ. Dr. Nicolae Neaga și de p. r. consilier adm. Petru Sălăgeanu, delegat al P. S. Episcop Nicolae al Aradului. În urma examenului prestat au fost declarați absolvenți, 25 elevi.

Incheierea și serbarea de sfîrșit de an a avut loc în 29 iunie, la sărbătoarea Sf. Ap. Petru și Pavel, în prezența delegatului Departamentului Cultelor.

După Rugăciunea de mulțumire săvîrșită în cadrul Sf. Liturghii în vechea catedrală, de către un sobor de preoți, serbarea de sfîrșit de an s-a desfășurat în sala festivă a școlii.

Serbarea a început cu imnul R. P. R. A urmat apoi darea de seamă a păr. director Ic. Stavr. Dr. Zeno Munteanu asupra mersului anului școlar și a rezultatelor obținute. Au fost înscriși în total 71 elevi.

În ce privește educația cetățenească a elevilor, păr. director arată că aceasta s-a făcut sub directa îndrumare și conducere a profesorilor diriginți, prelucrându-se temele: Principiul coexistenței pașnice, Știința sovietică, Explorarea spațiului cosmic, Problema războiului și a păcii, etc.

În cadrul activității extrașcolare s-au ținut diferite serbări festive, pe cercuri de activitate, ca: ARLUS, Lupta pentru pace și Cercul literar.

Apoi directorul Seminarului Teologic adresează cuvinte de recunoștință, Prea Fericitului Patriarh Justinian, Consiliului Arhiepiscopesc, Prea Sfințitului Episcop Nicolae al Aradului și Onor. Departament al Cultelor, pentru sprijinul acordat școlii.

În continuare a urmat un program artistic dat de elevii școlii.

În numele absolvenților, șeful promoției Dan Ioan, mulțumește păr. profesori pentru frumoasele învățături împărtășite, precum și autorităților bisericești și Onor. Departament al Cultelor, pentru sprijinul ce le-a fost acordat în decursul anilor de studii.

*

În ziua de 19 septembrie 1961, a avut loc examenul de admitere la Școala de cîntăreți bisericești din Caransebeș. La examen au asistat și domnii: inspector general Șt. Stănescu din Departamentul Cultelor și împuternicitul regional șef al Departamentului Cultelor, M. Teperdel, precum și delegatul chiriarhal al Episcopiei Aradului, consilier adm. Petru Sălăgeanu. Au fost admiși 14 candidați.

*

Deschiderea festivă a anului școlar s-a făcut duminică, 1 oct. 1961. În vechea Catedrală s-a oficiat Sf. Liturghie de un sobor de preoți profesori ai Seminarului Teologic și de parohii locale, în cadrul căreia s-a săvîrșit rugăciunea de învocare a Duhului Sfînt.

La școală s-a făcut sfințirea apei mici într-o sală decurs frumos împodobită unde s-a ținut și serbarea. După această ceremonie, Păr. Director Dr. Zeno Munteanu, și-a ținut cuvîntarea sa de început de an, vorbind despre chemarea preoției și despre răspunderea mare ce o are preotul înaintea lui Dumnezeu. Păr. Director înșiră cîteva din obligațiile ce se cer unui elev seminarist. Ca primă obligație amintește trica de Dumnezeu. A doua datorință a unui elev seminarist este disciplina liber consimțită atît în școală cît și în afară de școală. A treia datorință a unui elev seminarist este munca

sistematică, zi de zi. Și în fine pentru că școala noastră pregătește viitorii preoți nu numai din punct de vedere teologic, duhovnicesc, ci și pentru activitatea social-cetățenească, a patra obligație a unui elev seminarist este participarea la principalele manifestații sociale, artistice și culturale, precum și ținerea în curent cu toate problemele vieții contemporane și în special cu străduințele continue ale oamenilor de bine din lumea întreagă pentru cauza cea mai scumpă azi, a păcii și a prieteniei între toate popoarele lumii.

Înainte de a-și încheia cuvântarea, Păr. Director Ic. Stavr. Dr. Zeno Munteanu exprimă mulțumiri și recunoștință autorităților noastre bisericești, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. Deasemenea exprimă mulțumiri și recunoștință Consiliului Arhiepiscopesc al Timișorii și Caransebeșului, precum și Consiliului Eparhial al Aradului pentru dragostea și interesul ce-l poartă școlii noastre.

Apoi exprimă mulțumiri și On. Departament al Cultelor pentru sprijinul acordat școlii.

Festivitatea s-a încheiat cu troparul „Bine ești cuvântat”.

SARBATORIREA SF. IERARH IOSIF CEL NOU DE LA PARTOȘ, MITROPOLITUL TIMIȘORII

În ziua de 16 septembrie, ziua Sfântului Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, în Catedrala mitropolitană din Timișoara, Sf. Liturghie a fost oficiată de un sobor de preoți și diaconi. Pr. R. Radu, în predica rostită a caracterizat viața Sfântului Banatului și a evidențiat minunile săvârșite de Sfântul Ierarh.

La sfârșit, în fața raclei, ce adăpostește moaștele Sf. Ierarh, din naosul Catedralei mitropolitane, s-a rostit rugăciunea către Sf. Iosif cel Nou de la Partoș.

ÎN SLUJBA PACII

Alături de Mișcarea Partizanilor Păcii — această formidabilă forță morală a veacului — activează cu deosebită însuflețire pentru apărarea păcii și tinăra „Mișcare creștină pentru pace de la Praga”.

Conferința de orientare a preoțimii din luna septembrie 1961, a avut ca temă: „Acțiunea Mișcării creștine pentru pace de la Praga în actuala situație internațională”.

Conferința de orientare a oferit preoțimii prilejul de a se edifica asupra acestei mișcări și asupra conferinței pancreștine pentru pace de la Praga, ce a avut loc în luna iunie 1961. S-a reliefat apoi în referatele prezentate, importanța acestei mișcări pentru promovarea cauzei păcii în lume.

La discuțiile purtate pe marginea temei programate, slujitorii altarelor ortodoxe române din Arhiepiscopia noastră, și-au exprimat din nou atașamentul neclintit la marea cauză a păcii și prieteniei între popoare. Alături de milioanele de

oameni iubitori de pace din lumea întreagă, preoțimea a condamnat cu hotărîre agresiunile imperialiste în țările africane și îndeosebi agresiunea franceză împotriva Tunisiei și a salutat adoptarea de către sesiunea specială a Adunării Generale a O. N. U. a rezoluției afro-asiatice în vederea asigurării retragerii tuturor forțelor armate franceze de pe teritoriul tunisian. De asemeni, preoțimea a salutat cu bucurie rezultatul vizitei în Uniunea Sovietică a delegației romîne de partid și guvernamentale, care a constituit o nouă contribuție la dezvoltarea continuă a relațiilor frățești romîno-sovietice, cheazășie strălucită a înfloririi patriei noastre și a întăririi unității marii comunități a țărilor socialiste.

Devotați cauzei păcii, preoții ort. rom. din Banat s-au alăturat cu însuflețire propunerilor Statului nostru și a celorlalte State socialiste, pentru încheierea Tratatului de pace cu Germania și normalizarea situației în Berlinul occidental.

Pentru a da expresie atmosferei entuziaste în care s-a desfășurat conferința de orientare, la sfîrșit s-a adoptat cu unanimitate o moțiune, în care preoțimea asigură Conducerea scumpei noastre patrii că își va da și în viitor contribuția în acțiunea ce se duce de toți oamenii cinstiți din lumea întreagă pentru triumful păcii, pentru preîntîmpinarea unui război racheto-nuclear, pentru crearea unei societăți fără arme și fără războaie.

Conferințele de orientare au fost prezidate de delegați chiriarhali.

Vicarul Arhiepiscopiei, Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman a fost delegat la conferința de orientare ținută la Timișoara, unde pr. Gh. Geția-Timișoara-Mehala a citit lucrarea programată. La Lugoj, Sînnicolaul Mare și Oravița a prezidat conferințele cons. adm. Prot. Ic. Stavr. Dr. V. Vlăduceanu. Referatul a fost prezentat la Lugoj de Pr. Zaharia Humița-Boldur, la Sînnicolau de Pr. Cornel Crăciunescu-Satchinez și la Oravița de Pr. M. Văcărescu-Gîrliște. Iar la conferințele de orientare ținute la Orșova, Deta și Reșița, a fost delegat cons. adm. V. Faur. Tema a fost tratată de Pr. V. Florescu-Cornevea, la conferința de orientare de la Orșova, de Pr. Tr. Gičiu-Sculea, la Deta și de Pr. Liviu Liuba, la Reșița.

CONFERINȚE DE LUCRU CU PROTOPOPII DIN ARHIEPISCOPIE

În 25 august și 12 octombrie au avut loc, la sediul Consiliului arhiepiscopesc din Timișoara, conferințe de lucru cu protopopii din Arhiepiscopie. S-au reîmprospătat instrucțiunile de ordin financiar și administrativ în vigoare, în legă-

tură cu administrarea averilor bisericești și s-au dezbătut chestiuni curente administrativ-bisericești, cultural-sociale și economice.

REPARAȚII LA BISERICI

La bisericile din Pustiniș și Sînnicolaul Mare s-au făcut reparații la turnurile bisericilor și la acoperiș, avariate în urma unei furtuni.

De asemenea și în parohia din Timișoara IV, s-au executat lucrări de reparații la acoperișul bisericii.

DECESE

Ic. Stavr. Prot. pens. Romulus Ancușa-Caransebeș. În ziua de 19 aprilie 1961, după o lungă și grea suferință, s-a stins din viață, la etatea de 77 ani, în locuința sa din Caransebeș, Ic. Stavr. Prot. pens. Romulus Ancușa — fost consilier adm. la fosta Episcopie ort. rom. a Caransebeșului.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 21 aprilie 1961, în cimitirul ort. rom. din Caransebeș, fiind oficiată de un sobor de preoți în frunte cu I. P. C. Sa Ic. Stavr. Prot. Dr. Zeno Munteanu — directorul Seminarului Teologic din Caransebeș.

*

Preot Ioan Balcu. În ziua de 17 mai 1961 a încetat subit din viață, pr. Ioan Balcu din Toager, raion Deta. A fost înmormîntat în ziua de 19 mai 1961, slujba prohodului fiind săvîrșită de preoții din jur, în frunte cu protopopul I. B. Mușianu, care în cuvîntul rostit a scos în evidență meritele defunctului.

*

Protosinel Ieronim Balintoni. În ziua de 17 mai 1961 a trecut la cele eterne, în vîrsta de 72 de ani, în comuna Gladna Romînă, raionul Făget, unde s-a retras după pensionare, protosinelul Ieronim Balintoni, fost exarh al mînăstirilor din Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului.

Înmormîntarea a avut loc în cimitirul parohiei Gladna Romînă. A fost prohodit de un sobor de preoți în frunte cu protopopul Iulian Opreșni-Făget. Meritele defunctului au fost reliefate de protopopul I. Opreșni și de pr. I. Popa parohul locului.

*

Nicolae Izvernar. În ziua de 17 iunie, a încetat din viață, la Anina, Izvernar Nicolae, în etate de 51 ani. A fost prim epitrop al bisericii de acolo 15 ani, chivernisind cu dragoste averea ei.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 19 iunie.

Defunctul a lucrat mult la terminarea și deschiderea bisericii din Stînăpări. Meritele și viața sa curată, au fost ară-

tate de către preotul locului. A fost membru în Adunarea eparhială.

*

Pr. Iacob Stoian-Anina. În ziua de 24 august 1961, s-a stins din viață Pr. Iacob Stoian, paroh în Anina, raion Reșița. Înmormântarea a avut loc în ziua de 26 august la Anina, fiind oficiată de un sobor de preoți. Protopopul Reșiței, Victor Cazacu, în cuvîntul funebru rostit, a reliefat activitatea bisericască și socială a defunctului preot. Iar în fața bisericii, protopopul Oraviței, Gh. Bihoi a rostit un cuvînt de despărțire din partea preoțimii din protopopiatul Oravița.

*

Pr. Ștefan Vasiescu. În urma unei boale nemiloase, a trecut la cele eterne, în ziua de 30 august, în vîrstă de 52 de ani, preotul Ștefan Vasiescu-Gottlob. Serviciul religios al înmormîntării a fost săvîrșit în ziua de 1 septembrie, de un sobor de preoți, în frunte cu protopopul raionului Sînnicolaul Mare, T. Farca, care a și parentat pe defunct.

Decedatul preot a servit la altarul bisericii din Periam și Beregsău, iar în ultimul timp la Gottlob.

*

Pr. pensionar Iosif Petcu. În ziua de 5 octombrie 1961, a încetat din viață la Timișoara, preotul pensionar Iosif Petcu, în etate de 88 de ani.

Descendent al unei vechi familii de preoți, venerabilul preot a păstorit timp de peste 5 decenii în parohia Bazoș, raionul Timișoara. Prin străduințele defunctului, s-a zidit biserica din Bazoș.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 8 octombrie, în cimitirul parohiei Timișoara-Fabric din strada Mătăsarilor, fiind oficiată de un sobor de preoți. Meritele defunctului au fost reliefate de către preoții A. Columba-Timișoara-Fabric și I. Sintion-Bazoș. Răspunsurile au fost date de cîntăreții bisericii din Bazoș.

Dumnezeu să-i odihnească cu dreptii!

EPISCOPIA ARADULUI

SERVICII RELIGIOASE PONTIFICATE DE P. S. S. EPISCOP NICOLAE

Serviciile religioase din Catedrala arădană și-au recă-pătat, prin venirea noului ierarh, strălucirea de dinaintea îmbolnăvirii adormitului în Domnul Episcop Andrei.

Astfel P. S. Sa Părintele Episcop Nicolae a pontificat Sf. Liturghie din Duminecile Ortodoxiei, Floriilor și a Praz-nicului Invierii Domnului, precum și slujbele din Joia și Vi-nerea Patimilor și slujba Sfintei Invieri.

Luni, în ziua a doua a Sf. Paști, P. S. Sa a pontificat Sf. Liturghie din biserica revenită din Arad.

De fiecare dată P. S. Sa a rostit cuvântări despre insem-nătatea sărbătorii, iar corul Catedralei, dirijat de Dl. Prof. Ioan Lipovan, a fost mereu prezent cu frumoasele răspunsuri și cîntări ale bisericii noastre.

VIZITE CANONICE

În Dumineca de dinaintea Rusaliiilor P. S. S. Episcop Nicolae, însoțit de P. C. Prot. Nicolae Vesa, inspector epar-hial, a vizitat parohia Curtici.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Sa a vorbit despre ade-vărata credință și s-au împărțit anafore. După Sf. Liturghie P. S. Sa s-a întreținut, la oficiul parohial, cu preoții parohiei și membrii consiliului parohial.

*

În zilele de 10 și 11 septembrie, cu prilejul conferințelor de orientare a preoțimii, P. S. Sa Episcopul Nicolae al Ara-dului, însoțit de consilierul eparhial Petru Sălăgeanu, a cercetat parohia ortodoxă din importantul centru Hunedoara.

P. S. Sa a asistat duminică în 10 septembrie la Sf. Litur-ghie și după predica parohului locului prot. Suciu Nicolae care a rostit și cuvîntul de bun venit, a vorbit credincioșilor hunedoreni subliniind vrednicia lor în muncă și credință și dîndu-le frumoase îndemnuri,

În aceeași zi P. S. Sa Episcopul Nicolae a cercetat parohia Cinciș cu originala ei biserică, vizitînd și urmele castrului roman de acolo.

Biserica parohiei Ghelar are un aspect impunător. Lucrarea este sub acoperiș și a început pictarea cerimiei de către pictorul Nițescu, promițînd să devină o lucrare neobișnuit de frumoasă.

În ziua de 11 septembrie P. S. Sa Episcopul Nicolae a prezidat conferința preoțească dela sediul protopopiatului Hunedoara.

SFINȚIRI DE BISERICI ȘI CAPELE

Duminică, 15 octombrie, parohia Tauți din protopopiatul Ineu a avut prilejul să-și încununeze cu bucurie aleasă osteneala îndelungată a credincioșilor care, în frunte cu preotul Grigorie Șeremet, au înnoit lăcașul lor de închinăciune, pe afară și cu deosebire pe dinlăuntru, înzestrîndu-l cu un frumos iconostas aurit, sculptat de meșteri din loc, precum și cu pictură nouă, și diferite alte podoabe.

Cum biserica nu era sfințită de arhiereu, cununa bucuriei din acea zi a parohienilor din Tauți a fost cercetarea Episcopului lor care a și săvîrșit actul tîrnosirii.

Însoțit de cei doi consilieri eparhiali Petru Sălăgeanu și Ioan Nădăban, Prea Sfinția Sa a fost întîmpinat în fața bisericii de obstea credincioșilor, în frunte cu P. C. Sa protopopul raional Emil Borza și un sobor de preoți.

După cuvîntul de întîmpinare și răspunsul P. S. Sale, a început rînduiala actului tîrnosirii și apoi slujba sfintei liturghii arhieresti.

La prîccasă Prea Sfințitul episcop Nicolae a vorbit credincioșilor despre credința lucrătoare și datoria credincioșilor de a și-o arăta în fapte vrednice.

Înainte de încheierea sfintei liturghii, preotul Gh. Șeremet a prezentat un amănunțit raport asupra lucrărilor făcute, mulțumind Prea Sfinției Sale pentru osteneala de a le fi prilejuit o atît de înălțătoare bucurie. P. S. Sa a răspuns îndemnînd pe credincioși ca, așa cum au avut rîvnă pentru împodobirea sfintei biserici, să trudească spre împodobirea cu virtuți active, a sufletului lor pentru a putea făuri și pe pămînt o viață fericită și a dobîndi și mîntuirea de veci.

După ce s-a servit la casa parohială, o agapă la care P. S. Sa și preoții au stat de vorbă cu reprezentanții enoriașilor din Tauți, oaspeții și-au luat rămas bun, încheind astfel această sărbătorească zi a vrednicei parohii pe care au cercetat-o.

Duminică, 20 august 1961 s-a sfințit prin delegatul chiriarhal consilier Petru Sălăgeanu, sfințirea capelei din parohia Orțișoara păstorită de preotul Viaceslav Cutieru. Capela situată în cimitir, a fost renovată complet și frumos împodobită.

La ritualul sfințirii și la Sf. Liturghie au luat parte credincioșii localnici adânc impresionați de această sărbătoarească manifestație prilejuită de dărnicia lor pe care s-a sprijinit întreaga lucrare.

*

Duminică 3 septembrie, în urma unor reparații importante făcute din dania credincioșilor și prin grija preotului Alexandru Brașoveanu, a fost sfințită, de către P. S. Sa Episcopul Nicolae al Aradului, înconjurat de un sobor de preoți, biserica din parohia Aradul Nou, care nu fusese sfințită prin arhieru.

După ce trei preoți au săvârșit slujba sfințirii apei, la ora 9.30 Prea Sfinția Sa a sosit la biserică, întâmpinat de preoți, de corul parohiei și de obștea credincioșilor și s-a îmbrăcat în odăjdiiile arhieresti. Se începe apoi împlinirea întregului ritual atât de impresionant, al sfințirii bisericii.

În cadrul sfintei Liturghii Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae, a predicat la priceasnă despre rostul sfintelor moște în biserică.

La sfârșit conducătorul oficiului parohial a prezentat raportul asupra lucrărilor executate și a mulțumit Prea Sfinției Sale pentru săvârșirea actului sfințirii, iar enoriașul Ștefan Popovici a grăit cu multă însuflețire din partea credincioșilor. Prea Sfinția Sa a răspuns în încheiere vorbind despre sporul de har care se aduce parohiei prin sfințirea lăcașului de închinare și prin numirea unui nou preot instalat în parohie cu câteva zile mai înainte.

*

Duminică 17 septembrie prin protopopul raionului Criș, regiunea Crișana, Dimitrie Cuzman, asistat de preotul locului Andrei Triteanu, s-a făcut sfințirea capelei din parohia Sîntana pe seama credincioșilor din acea comună.

IN MIJLOCUL PREOȚIMII

Animat de dorința de a cunoaște mai îndeaproape pe osirditorii și împreună lucrătorii în via Domnului, precum și de a-i îndruma spre o cât mai autentică viață preotească, P. S. Episcop Nicolae a participat la lucrările conferințelor de îndrumare ale preoților din protopopiatele Arad și Criș.

Indemnînd preoțimea de a se face pildă bună credincioșilor, de a fi „tuturor toate”, prin viață fără pată, P. S. Sa a cerut ca „și în viața pastorală preoții să realizeze progrese. Angrenîndu-se în strădanile de pace și progres ale poporului, clerul și credincioșii trebuie să dovedească că sînt la înălțimea marilor sarcini care stau în fața tuturor oamenilor cinstiți ai veacului nostru”.

CONFERINȚE DE ORIENTARE

În cursul lunii mai clerul din întreaga Eparhie s-a întrunit la sediile oficiilor protopopești în conferințe de orientare, unde a desbătut tema „Biserica Ortodoxă și creierea unei zone a păcii în Balcani”.

Conferințele au fost prezidate de P. S. Episcop Nicolae la protopopiatele Arad și Criș. P. C. Prot. Vitalie Pereteatcu, consilier eparhial, la protopopiatele Deva, Hunedoara și Orăștie și de către P. C. Prot. Nicolae Vesa, inspector eparhial, la Protopopiatele Brad, Gurahonț, Ineu, Hațeg și Petroșani.

Din numărul mare de referate prezentat au fost alese spre a fi citite, în plenul conferinței, cele mai complete.

Referatele prezentate, precum și discuțiile purtate pe marginea lor — la care au luat parte mai mulți preoți — au dovedit atenția și seriozitatea pe care preoțimea înțelege să o acorde acestei mereu actuale probleme a păcii. Biserica nu poate fi Biserică adevărată decît militînd pentru menținerea păcii. Clerul ortodox rămîne credincios acestui ideal și să străduiește să-l și înfăptuiască.

ȘEDINȚE DE LUCRU CU PROTOPOPII

În după amiaza zilei de 22 mai a avut loc, la Centrul Eparhial din Arad, ședința lărgită a Consiliului Eparhial, la care au participat toți protopopii raionali.

Cu acest prilej s-au rezolvat o seamă de probleme curente și s-au dat îndrumări privind buna desfășurare a vieții bisericești în Eparhie.

*

În ziua de 17 octombrie la Centrul Eparhial din Arad s-a ținut o conferință de lucru cu toți protopopii din cuprinsul Eparhiei Aradului.

Prea Sfințitul Episcop Nicolae, care a prezidat conferința, a deschis lucrările printr-un cuvînt de prezentare generală a problemelor de pe ordinea de zi și de indemn la îndeplinirea conștiințioasă a tuturor îndatoririlor ce ne revin.

S-au dat apoi lămuriri, de către consilierul administrativ bisericesc Petru Sălăgeanu asupra întoimirii schemelor de

funcțiuni și salarii pe anul 1962, precum și a altor lucrări administrative.

P. C. Părinte Ioan Nădăban, consilierul secției economice a Episcopiei, a dat ample lămuriri în legătură cu întocmirea planului de venituri și cheltuieli pe anul 1962.

Lucrările au durat până la ora 14,30, când, după cuvîntul de închidere, P. S. Sa Episcopul Nicolae a invitat la o masă comună pe toți cei ce au luat parte la conferință.

LUCRARILE ADUNĂRII EPARHIALE

În ziua întâi a praznicului Pogorîrii Duhului Sfînt din acest an Adunarea Eparhială a Eparhiei Aradului s-a întrunit în sesiune extraordinară, prima sesiune prezidată de noul ei președinte, P. S. Episcop Dr. Nicolae Corneanu.

După ce au participat la Sf. Liturghie, pontificată de P. S. Sa, membrii Adunării Eparhiale s-au întrunit în sala de ședințe a Centrului Eparhial. O delegație din sînul Adunării invită pe P. S. Episcop Nicolae să prezideze ședința.

În cuvîntul de deschidere P. S. Sa a spus printre altele că s-a convocat această sesiune a Adunării Eparhiale pentru ca nou alesul Episcop al Aradului să ia cea dintîi legătură cu forul suprem al Eparhiei și în rîndul al doilea pentru a respecta Statutul de organizare al Bisericii Ortodoxe Romîne.

P. S. Sa a schițat ansamblul de măsuri luate și care mai sînt de luat atît pe plan administrativ bisericesc, cît și pe plan economic.

După ce membrii au ascultat cuvîntul Chiriarhului, Adunarea trece la lucrări și designează trei secretari de ședință: P. C. Protopop Teofil Chiffa, Dl Dr. A. Botiș și Dl Nicolae Todea.

Citindu-se apelul și constatîndu-se că din totalul de 26 membri sînt prezenți 21, P. S. Sa declară Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă a lua hotărîri valide.

Se hotărăște apoi trimiterea unor telegrame adresate înaltelor autorități de Stat și bisericești a căror text citindu-se, este primit cu aplauze.

După împărțirea rapoartelor la comisii pentru studiere și referare, ședința se suspendă.

După masă, la reluarea ședinței, se dă cetire proceselor verbale ale comisiilor asupra rapoartelor prezentate și anume: Raportul general al secției bisericești, — raportul special despre trecerea a 36 parohii la Arhiepiscopia Timișorii și a 12 parohii la Eparhia Aradului, raportul special asupra re-arondării unor parohii, raportul special despre transformarea bisericii parohiale Arad-Centru în Catedrală episcopală și alte rapoarte privind buna desfășurare a vieții bisericești din Eparhie.

Comisia economică a prezentat raportul general al secției economice și rapoartele speciale privind repararea și împodobirea Catedralei, reparațiile și amenajările de la clădirile Episcopiei, etc.

Comisia de organizare și validare a prezentat raportul special al secției bisericești privind delegarea părintelui protopop Teofil Chiffa-Deva ca membru cleric în Adunarea Națională bisericească și a unui membru mirean în Adunarea Eparhială și complectarea unui loc liber de membru în Consiliul Eparhial.

După ce se iau la cunoștință procesele-verbale ale comisiilor, Adunarea Eparhială discutând rapoartele se aduc hotărâri corespunzătoare asupra lor.

La sfârșitul lucrărilor Adunării, P. S. Sa Episcopul Nicolae rostește cuvântarea de închidere a sesiunii extraordinare, mulțumind membrilor pentru participarea la ședință și pentru interesul arătat în rezolvarea problemelor de pe ordinea de zi. P. S. Sa încheie cu un călduros apel către membrii Adunării de a sprijini și în viitor activitatea bisericească dirîntreagă Eparhie și de a contribui la lupta pentru pace.

În numele membrilor clerici pâr. prot. Ieronim Ciocan și în al mirenilor Domnul Nicolae Todea, membru în Adunarea Eparhială, mulțumește Prea Sfinției Sale, pentru conducerea înțeleaptă și cu abnegație a Eparhiei asigurîndu-L și în viitor de toată colaborarea loială a membrilor Adunării Eparhiale, precum și de ascultarea fiiască a credincioșilor pe care-i reprezintă.

HIROTONIRI

În ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae a hirotonit întru presbiter, în catedrala din Arad, pe diaconul Ioan Șerb.

Bunul Dumnezeu să înmulțească darul noului preot al Său.

Duminică, 22 octombrie, în Catedrala din Arad s-a săvîrșit slujbă arhierescă. Prilejul a fost oferit de hirotonirea întru diacon a secretarului eparhial al Eparhiei Aradului, magistrul în Teologie Traian Sevicu.

Slujba s-a desfășurat într-un cadru deosebit de solemn.

Impresionant a fost momentul cînd, în numele credincioșilor, corul a răspuns confirmînd și din partea acestora, cuvintele arhierelui care proclama despre noul diacon: „Vrednic este”.

La priceasnă Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae a vorbit, în legătură cu pericopa evanghelică, despre păcatul

dinlăuntru nostru de care trebuie să ne dăm seama și să-l dezmădăcinăm.

Cea din urmă ectenie a fost rostită de noul diacon.

Astfel Catedrala din Arad s-a împodobit cu un element de nădejde.

NOII ABSOLVENȚI AI SEMINARULUI ȘI INSTITUTULUI TEOLOGIC

La încheierea examenelor de diplomă de la Seminarul Teologic din Caransebeș și de licență de la Institutul Teologic din Sibiu, Episcopia din Arad a luat cunoștință de rezultatele obținute de absolvenții fii ai Eparhiei de la școlile de învățămînt teologic de mai sus, prin prezența Prea Sfinției Sale Episcopul Nicolae la examenul de licență de la Sibiu și prin aceea a delegatului chiriarhal Petru Sălăgeanu, consilier administrativ-bisericesc, la examenul de diplomă de la Seminarul Teologic din Caransebeș.

După isprăvirea examenelor Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae al Aradului a invitat pe noii licențiați în Teologie și pe absolvenții de Seminar Teologic, la reședința episcopoească din Arad, pentru ziua de vineri 30 iunie a. c.

În cadrul unei agape ce s-a dat la reședința episcopoească, într-o atmosferă intimă, s-a discutat despre anii de învățătură, despre planurile de viitor ale tinerilor oaspeți.

Prea Sfinția Sa a avut calde și înțelepte cuvinte de încurajare pentru toți și pentru unii, în parte și i-a invitat să se socotească fii apropiați ai Prea Sfinției Sale și ai Eparhiei, cercetînd pe Prea Sfinția Sa.

După masă Prea Sfințitul Episcop Nicolae a oferit fiecăruia cîte un pachet de cărți drept semn al dragostei duhovnicești pe care le-o poartă.

INSTALĂRI

În ziua de duminică 27 august 1961, în sf. biserică din parohia Șebiș, sediu al Protopopiatului raionului Gurahonț, s-a instalat ca protopop al raionului și preot al parohiei Șebiș, Ioan Popa.

Solemnitatea s-a desfășurat în fața unui frumos număr de credincioși.

După ocazionala predică s-a predat noului protopop și paroh sf. evanghelie și cheile, după obicei.

În ziua de duminică 3 septembrie 1961 a fost instalat în parohia Aradul Nou preotul Nicolae Vesa.

La Sf. Liturghie a luat parte un mare număr de credincioși.

Au servit P. C. Sa părintele Vasile Bărbuțiu protopopul raionului Arad, noul preot Nicolae Vesa și preotul Alexandru Brașoveanu dela parohia Aradul Nou II.

La priceasnă părintele protopop a vorbit despre raporturile dintre păstor și turmă și a îndeplinit îndătinatele forme de instalare a preoților.

REALIZARI PE TARIM ECONOMIC

La reședința episcopescă din Arad s-au făcut unele amenajări și reorganizări destul de importante.

Sînt în curs de amenajare camere pentru primirea preoților și altele.

*

În parohia Blăjeni-Plai din protopopiatul Brad și la fiiliile acesteia s-au făcut reparații în valoare totală de 67.509 lei. Din această sumă s-au primit dotații de la Onoratul Departament al Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, de la Sfînta Episcopie din Arad 3000 lei și contribuțiile credincioșilor.

Lucrările au constat în cea mai mare parte din acoperirea cu tablă și repararea jgheaburilor la biserici și din instalarea de paratrăznete.

Este demn de semnalat spiritul de jertfelnicie al enoriașilor precum și eforturile depuse de preotul paroh Ioan Stanciu pentru realizarea acestor lucrări.

DECESE

† *Iconom Stavrofor Florea Codreanu.* În dimineața zilei de 3 mai Părintele Florea Codreanu s-a stins, în vîrstă de 64 ani, după o grea suferință. Corpul neînsuflețit a fost depus în Catedrala din Arad, joi, 4 mai, dimineața. Înmormîntarea a avut loc vineri, 5 mai, orele 17. Slujba Prohodului a fost oficiată de un sobor de preoți, în prezența P. Sf. Episcop Nicolae, care a citit rugăciunea de deslegare. Au cuvîntat Prot. Gh. Perva, secretar eparhial în numele Consiliului Eparhial și Ic. Stavr. Dr. Petru Deheleanu, ambii scoțînd în relief calitățile și meritele răposatului.

Prin trecerea la cele veșnice a Părintelui Florea Codreanu Biserica pierde un vrednic și devotat slujitor.

Calitățile mari pe care cei mai mulți le au doar cîte una, adormitul întru Domnul le avea pe toate într-un frumos buchet: cinste, sinceritate, modestie, conștiinciozitate, punctualitate, hărnicie, bună chibzuință, bun simț, etc. Fiecare credincios care l-a cunoscut poartă în el o fărîmă din înima părintelui Florea Codreanu. Deaceea toți l-au iubit, l-au admirat și au mulțumit lui Dumnezeu că l-au avut păstor.

Fie pentru îndurerata lui familie o mare mîngăiere faptul că golul ce-l lasă în urmă scumpul ei răposat se resimte tot atît de mult și în parohie, care a fost marea lui familie și că la greutatea durerii ei se alătură atîția umeri, ca să i-o ușureze.

*

Preteasa Sofia Perian. După grele și îndelungate suferințe, la vîrsta de 69 ani, marți 11 aprilie 1961, a adormit în Domnul preteasa Sofia, soția I. P. C. Păr. Protopop Stavrofor Virgil Perian din parohia Brad, regiunea Hunedoara.

Prohodirea rămășițelor pămîntești s-a săvîrșit joi, 13 aprilie 1961, de către un sobor de preoți, cîntările funebrele fiind executate de corul bisericesc din Brad.

În panegiricul rostit s-a evocat personalitatea decedatei și pierderea suferită de familie și parohie, arătîndu-se că defuncta a fost o mamă model și o preteasă distinsă.

Sicriul cu rămășițele pămîntești ale pretesei Sofia Perian a fost pus în mormînt nou, în psalmodii de prohod și îm de tîmîie, în cimitirul ortodox din parohia Brad.

Faptele ei bune vor grăi mereu despre vrednicia ei.

*

În ziua de 18 iunie 1961, a încetat din viață preotul *Dionisie Moldovan* din parohia Bobilna, raionul Orăștie, regiunea Hunedoara, în vîrstă de 48 ani, după o preoție de 23 ani.

A fost un preot vrednic și un bun cetățean al Patriei. Moartea lui prematură ne îndurează.

*

În ziua de 3 iunie a. c. a încetat din viață preotul *Augustin Băilă* din parohia Dîrloș-Mediaș, în vîrstă de 82 ani, după o păstorire de 40 de ani, între care și în protopopiatul Orăștie.

*

După o îndelungată suferință în ziua de 27 aprilie 1961, a trecut la cele veșnice preotul pensionar *Vasile Groza*, în vîrstă de 76 ani.

Activitatea sa pastorală — de aproape o jumătate de veac — și-a desfășurat-o în parohiile Arăneag, Dorgoș, Milova și Horia. Pentru rodnicia ei a fost distins cu brîu roșu.

*

După o scurtă suferință a încetat din viață preotul pensionar *Ilie Popovici*, din parohia Ocolișul Mic, protopopiatul Orăștie.

Născut în 1889 în satul Ocolișul Mic, a fost hirotonit preot în anul 1910 pentru parohia Cigmău pe care a păstorit-o pînă în anul 1957, iar de atunci a slujit pînă la moarte în parohia Ocolișul Mic.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 20 mai 1961.

Ioan Giurgiu din parohia Iermata protopopiatul Ineu, regiunea Crișana.

În afară de slujba preoției, preotul Ioan Giurgiu s-a îndelitnicit cu sculptura în lemn, muncă de pe urma căreia mai multe biserici au fost înzestrate cu câte un frumos chivot și cu cruci ornamentale.

La vârsta de 55 ani, după o scurtă dar grea suferință, preotul Giurgiu se mută dintre cei vii fiind înmormântat cu cinstea cuvenită preoților, în cimitirul din parohia Ineu unde își avea domiciliul.

*

Teodor Leucuția, fiu de preot, a păstorit parohia Sinteia Mare din protopopiatul Criș, regiunea Crișana, timp de 31 de ani. Pentru vrednicia sa a fost distins cu briul roșu.

A încetat din viață în ziua de 20 august 1961, la vârsta de 82 de ani, fiind înmormântat de un sobor de preoți în frunte cu protopopul raionului.

Veșnică să le fie pomenirea!

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

ISTORIA UNIVERSALA

în 10 volume

Volumul I, București, 1958, 755 pag., Lei 62

Monumentala lucrare „Istoria Universală”, care va avea 10 volume, elaborată de un larg colectiv de cercetători științifici sovietici, umple un gol simțit în literatura noastră istorică.

Succesele obținute de noua istoriografie sovietică a dat posibilitate întocmirii unei mari sinteze istorice, cu adevărat științifice, lămurind — de pe pozițiile învățaturii marxist-leniniste — o serie de fenomene și evenimente din istoria universală, insuficient studiate sau expuse denaturat de istoriografia burgheză.

Istoriile universale din secolul al XIX-lea, ale istoricilor germani Schlosser și Weber, precum și lucrările lui Buckle din Anglia și Draper din S. U. A. reflectau condițiile timpului lor, considerând istoria omenirii ca o mișcare progresivă, deși o reduceau în special la dezvoltarea politică și intelectuală, mai ales a popoarelor Europei.

La începutul secolului nostru, caracterul istoriilor universale s-a schimbat radical. Importantele descoperiri, mai ales în domeniul arheologiei, au lărgit orizontul științei istorice, i-au permis să pătrundă în adâncul secolelor, să reconstituie aspectul civilizațiilor de mult dispărute. Locul istoriei universale, elaborată de un singur autor, l-au luat operele colective, în mai multe volume.

Spre deosebire de istoriile universale burgheze, care prezentau istoria diferitelor țări și popoare cu omisiuni vădite și tendențioase, în dauna intereselor vitale ale popoarelor, știința istorică marxistă se bazează pe realizările științifice ale trecutului, adoptă și valorifică rezultatele prețioase cuprinse în cercetările concrete ale istoriografiei nemarxiste și cercetează istoria omenirii ca un proces al dezvoltării societății.

Istoria Universală, în 10 volume, editată de Academia de Științe a U.R.S.S. este concepută ca o primă lucrare generală din literatura istorică, în care se arată drumul străbătut de omenire din vremurile străvechi până în zilele noastre. Re-

dactor principal al acestei prețioase lucrări este E. M. Jukov, ajutat de un mare colectiv de savanți sovietici, colaboratori ai institutelor de istorie ale Academiei de Științe din U.R.S.S. și ai altor instituții științifice din marea țară a socialismului.

Primele două volume ale Istoriei universale, care o semnalăm, sînt consacrate istoriei comunei primitive și a lumii antice (pînă în sec. IV—V al e. n.), volumele III și IV — istoriei evului mediu (sec. V—mijlocul sec. XVII-lea), volumele V, VI și VII — istoriei moderne (de la revoluția engleză din sec. XVII pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie), iar ultimele trei volume cuprind evenimentele istorice contemporane pînă la terminarea celui de al II-lea război mondial inclusiv.

Volumul I a apărut avînd ca redactor responsabil pe I. P. Franțev, iar traducerea romînească a fost făcută de un colectiv, coordonat de conf. univ. V. Costăchel și conf. univ. Al. Vianu.

Volumul I ne reliefează în partea I, cu date amănunțite, apariția societății omenesti, descriind epoca de dezvoltare a orînduirii comunei primitive. Partea a II-a tratează descompunerea orînduirii comunei primitive și cele mai vechi state sclavagiste din valea Nilului și din Mesopotamia (mileniile IV—III î. e. n.). În partea a III-a se expune dezvoltarea relațiilor sclavagiste în Egipt și Mesopotamia și apariția altor state sclavagiste (mileniul II î. e. n.). Iar finalul primului volum (partea a IV-a) cuprinde statele sclavagiste din Orientul antic și din Europa în prima jumătate a mileniului I î. e. n.

ISTORIA UNIVERSALA, volumul II, București, 1959,
902 pag., Lei 50

Ăcest volum a apărut avînd ca redactor responsabil pe S. L. Utcenkov, iar traducerea romînească a fost făcută de același colectiv, care a tradus și primul volum. Controlul științific a fost făcut de prof. univ. D. Tudor, conf. univ. Iorgu Stoian, asistent univ. Achim Popescu, Gh. I. Constantin și Gh. Cronț.

Volumul II tratează în partea I, dezvoltarea relațiilor sclavagiste în Asia anterioară și în bazinul Mării Mediterane, apoi se ocupă de formarea statului Ahemenizilor, ne prezintă războaiele greco-persane, războiul peloponeziac, decăderea Atenei și ridicarea Macedoniei, cultura greacă în secolele V—IV î. e. n., precum și triburile din Europa și Asia în mileniul I î. e. n.

Partea II relevă prăbușirea statului Ahemenizilor, apoi descrie constituirea și decăderea statului lui Alexandru Macedon, statele elenistice, formarea puterii mediteraniene a Romanilor, precum și dezvoltarea relațiilor sclavagiste la po-

popoarele din bazinul Mării Negre, din Caucaz și Asia centrală.

În partea a III-a colectivul redacțional al volumului ne înfățișează popoarele și statele din Asia de răsărit și de sud (sec. V î. e. n.—IV e. n.).

Partea IV-a tratează imperiile sclavagiste, popoarele și triburile din Europa, Asia anterioară și Asia centrală (sec. I—III e. n.).

Criza orînduirii sclavagiste în imperiul roman, imperiul roman târziu, prăbușirea orînduirii sclavagiste, edictul de la Milano și transformarea creștinismului în religie dominantă, căderea imperiului roman de Apus, ideologia și cultura imperiului roman de Apus, ideologia și cultura imperiului roman târziu, precum și importanța istorică a căderii imperiului roman de Apus, formează obiectul părții a V-a a volumului.

ISTORIA UNIVERSALĂ, volumul III, București, 1960
908 pagini, Lei 50

A fost elaborat de un colectiv de istorici, avînd ca redactor responsabil pe N. A. Sidorova. Controlul științific al traducerii românești a „Istoriei Universale” vol. III a fost făcut de conf. univ. V. Costăchel, conf. univ. M. Kandel, conf. univ. Al. Vianu, lect. univ. R. Manolescu, S. Iancovici și Gh. Cronț.

Lucrarea are 5 părți. Partea I este intitulată „Dezvoltarea relațiilor feudale în China. Apariția și dezvoltarea relațiilor feudale în Tibet, Indochina, Coreea, Japonia și India”.

Partea II-a a volumului tratează despre „Prăbușirea orînduirii sclavagiste și trecerea la feudalism în țările Europei, Asiei Mijlocii și Anterioare și constituirea statelor feudale timpurii”.

În partea III-a, lucrarea reliefează „Societatea feudală dezvoltată în țările din Asia, Europa și Africa de Nord”.

Pe baza unui bogat material documentar, volumul ne prezintă în partea IV-a „Formarea statului mongol și lupta popoarelor împotriva dominației lui. Apariția statelor feudale centralizate în Asia”. Finalul acestei părți zugrăvește lupta poporului rus și a altor popoare din Europa de Răsărit împotriva năvălitorilor tătar-mongoli, apoi agresiunea feudalilor suedezi, germani, danezi, unguri și poloni, împotriva Rusiei în secolul al XIII-lea.

Partea V-a relevă dezvoltarea ulterioară a societății feudale și formarea statelor feudale centralizate în Europa. Anume reliefează formarea relațiilor capitaliste în Italia și Renașterea timpurie, Franța în timpul războiului de 100 de ani, Anglia și Germania în secolele al XIV-lea și al XV-lea, Țările scandinave în secolele al XII-lea—al XVI-lea, Cehia și Polonia în secolele al XIV-lea și al XV-lea, Unirea Spaniei,

Formarea statului Portugaliei, Egiptul, Siria și Cilicia în secolele al XIII-lea—al XV-lea, Imperiul otoman în secolele al XIV-lea și al XV-lea.

Un capitol deosebit constituie lupta popoarelor din Europa de Sud-est împotriva agresiunii feudalilor turci și anume a slavilor de sud, a Albaniei, Ungariei Țării Românești și a Moldovei, iar la sfârșit ni se expune declinul economic al Bizanțului și cucerirea Constantinopolului de către oștile otomane.

Capitolul ultim tratează despre unificarea teritoriilor rusești în jurul Moscovei și formarea statului rus centralizat (secolele al XIV-lea și al XV-lea).

Monumentala lucrare „Istoria Universală” este elaborată pe baza unei vaste bibliografii, consultându-se operele clasicilor marxism-leninismului, precum și izvoare și publicații apărute în diverse țări și anume: Anglia, țările arabe, Țara Românească, Moldova și Transilvania, Ungaria, Bizanțul, Germania, Transcaucazia, India, Indochina și țările din mările Sudului, Iran, Spania, Italia, China, Coreea, Mongolia, Polonia, Rusia, Țările scandinave, Asia Mijlocie, Tibet, Turcia, Franța, Cehia și Japonia.

Valoroasa operă a apărut în condiții tehnice superioare, cuprinzând hărți și ilustrațiuni în culori, desene ornamentale, desene și fotografii înfățișând și lămurind problemele expuse, precum și vignete la începutul și sfârșitul capitolelor.

DIN ISTORIA GINDIRII UNIVERSALE

Antologie, vol. I

Editura de stat didactică și pedagogică, București, 1959,
pag. 539.

Lucrarea ce o semnalăm elaborată de Institutul de științe pedagogice, sub redacția prof. univ. Stanciu Stoian, cu concursul mai multor colaboratori, vine să umple un gol în literatura noastră pedagogică.

Istoria pedagogiei este o disciplină importantă în sistemul științelor pedagogice.

Antologia de care ne ocupăm este menită să redea succint un material din care cititorul poate vedea gândirea proprie a figurilor celor mai reprezentative din istoria pedagogiei. Lucrarea va cuprinde două volume.

Primul volum ce-l prezentăm, cuprinde gândirea pedagogică premarxistă, expunându-se cronologic, întâi pedagogia universală, apoi cea românească. Textele cuprinse în antologie sînt precedate de scurte note introductive, în care sînt înfățișate succint trăsăturile dominante, caracteristice, pentru operele și epocile respective, cu scopul de a preciza poziția și

contribuția fiecărui pedagog în dezvoltarea învățămîntului și gîndirii pedagogice.

Antologia expune întii educația și instrucția în antichitate, în orînduirea sclavagistă, în Grecia și Roma antică, redînd texte din Iliada și Odiseia, fragmente din sofîști, precum și din operele lui Democrit, Socrate, Platon, Aristotel și Quintilianus.

Trecerea de la antichitate, la orînduirea feudală au făcut-o în pedagogie „părinții Bisericii”. De aceea în antologie au fost cuprinse și trei dintre figurile cele mai reprezentative ale acestei epoci: Clement Alexandrinul, Vasile cel Mare și Ieronim.

În capitolul intitulat: „Pedagogia creștină din ultimele secole ale antichității”, după conturarea personalității lui Clement Alexandrinul, socotit ca unul dintre „doctorii” Bisericii, primul gînditor creștin, care a lăsat o lucrare de pedagogie, cunoscută sub numele de „Pedagogul”, ni se redă textul: „Cine este pedagogul și care e pedagogia lui” luat din opera „Pedagogul”. Urmează apoi Vasile cel Mare cu textul: „Cuvînt către tineri” sau „Despre folosul ce-l putem trage din citirea scriitorilor profani” și apoi Ieronim cu textul: Din „Scrișori alese”: Despre educația tinerei Pacatula.

Capitol de seamă constituie „Școala și problemele de educație în orînduirea feudală”, reliefîndu-se educația și instrucția în evul mediu feudal. Ne sînt prezentate operele lui Alcuin, Hrabanus Maurus, Vladimir Monomahul, Toma din Aquino și apoi metodele de predare în universitățile medievale.

În continuare ni se înfățișează școala și gîndirea pedagogică în epoca renașterii și a reformei, cu operele lui Desiderius Erasmus de Rotterdam, Thomas Morus, Martin Luther, François Rabelais, Michel de Montaigne. La sfîrșit ni se arată educația și instrucția în Rusia în sec. XVI—XVII, descriindu-ne școlile frăției din Luțk, apoi sînt reproduse fragmente din „Demonstroii”, o scriere rusă din sec. XVI ce reprezintă un cod original de norme de viață moral-religioasă, socială și de familie.

Finalul acestui capitol este consacrat școalei și teoriei pedagogice în perioada descompunerii feudalismului. Ni se relevă operele lui Jan Amos Komensky, Thomaso Campanella, John Locke, François Fenelon, reformele lui Petru I pentru înlăturarea stării de înapoiere economică și culturală a Rusiei la începutul sec. al XVIII-lea, apoi gîndirea pedagogică a lui Jean Jacques Rousseau, Claude Adrien Helvetius, D. Diderot, G. S. Skovoroda, Immanuel Kant, Christian Gotthilf Salzmann, Nikolai Ivanovici Novikov și Alexandr Nikolaevici Radișcev.

Între sistemele de gândire pedagogică în perioada de înțărare a capitalismului în Europa apuseană și de criză a regimului iobagist în Europa răsăriteană, se menționează cele ale lui J. H. Pestalozzi, G. W. Fr. Hegel, Claude Henri Saint-Simon, Charles Fourier, Robert Owen, Johann Friederich Herbart, Fr. W. Fröbel, Vissarion Grigorevici Belinski, Alexandr Ivanovici Herțen, Friedrich A. Diesterweg, Nikolai Gavrilovici Cernișevski, Nikolai Aleksandrovici Doboroliubov, Herbert Spencer, Nikolai Ivanovici Pirogov, Konstantin Dmitrievici Ușinski, D. I. Pisarev și Lev Tolstoi.

Finalul vol. I din Antologie cuprinde gândirea pedagogică în țara noastră, expunând contribuțiile de seamă ale atîtor scriitori, poeți, și oameni de știință romîni, la dezvoltarea învățămîntului și gândirii pedagogice. Galeria o deschid cronicarii moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce. Urmează apoi „Învățăturile lui Neagoe Basarab, Domnul Țării Romînești, către fiul său Teodosie”, una din cele mai vechi lucrări în limba romînă, în care se redau și unele sfaturi moral-educative în spiritul epocii în care a fost concepută. Conținutul ei reflectă relațiile dintre oameni, caracteristice societății feudale.

În continuare ni se înțîfîșează opera lui Dimitrie Cantemir, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi și Teodor Iancovici de Mirievo. Acesta din urmă, director al școlilor romînești și sîrbești din Banat între anii 1773 și 1782, a participat la planul de organizare a școlilor din Banat pe baza unui Regulament pentru îmbunătățirea școlilor elementare ilirice și valahice, care avea și un conținut progresist, prin intenția de ridicare a țărănimii din starea de ignoranță. În 1782, pedagogul nostru bănățean, care prin laborioasa sa activitate a contribuit în mare măsură la ridicarea nivelului cultural al Banatului, a fost recomandat de împăratul Iosif II, împărătesei Ecaterina a II-a, pentru a participa la organizarea învățămîntului din Rusia, după modelul celui din Austria. Iancovici a înantat în acest scop, un proiect de organizare a învățămîntului în Rusia și a elaborat și cîteva manuale pentru școlile populare în limba rusă. Pedagogii sovietici Medînski și Ogorodnikov constată în Istoria Pedagogiei, că cunoscutul pedagog T. I. Iancovici a avut un rol important în organizarea școlilor rusești din sec. al XVIII-lea.

În perioada de glorie a activității pedagogice a lui Pestalozzi, cînd solii culturii din diverse țări europene vin la Yverdon, spre a cunoaște metodele marelui pedagog elvețian, „pentru luminarea poporului”, un fiu al Ardealului, Stephan Ludwig Roth, minat de aceeași dorință, devine pe timp de un an și jumătate ajutorul și colaboratorul său pentru perfecționarea metodicii predării limbilor. Întors în Ardeal, însuflețit de idealurile Yverdonului, desfășură o vastă activitate econo-

mică, social-culturală și științifică, publicind lucrări cu conținut pedagogic: „Învățămîntul limbii”, „Esența Statului”, etc. Antologia redă cîteva fragmente din opera acestuia „învățămîntul limbii”.

Un loc de seamă, în lucrarea ce o prezentăm, ocupă operele luptătorilor revoluționari de la 1848: Nicolae Bălcescu, Petrarhe Poenaru și Ioan Ionescu de la Brad. Apoi ni se reliefează ideile pedagogice precum și operele lui Grigorie Pleșoianu, Ion Eliade Rădulescu, Simion Bărnuțiu, Sami László, Gh. Costa-Foru, Ioan P. Eliade, Ion Popescu, A. I. Odobescu, Șt. C. Michailescu, I. Creangă, M. Eminescu, I. L. Caragiale, Spiru Haret și Const. Dimitrescu-Iași.

Finalul lucrării cuprinde principalele legiuri școlare pînă la 1900.

V. Vlăduceanu

CARȚILE DE LUT

Acesta este titlul unei luminoase scrieri. Lucrarea este alcătuită de L. Lipin și A. Belov. A apărut în romînește la București 1960, în 385 pagini cu prețul de 12 lei, sub îngrijirea acad. V. V. Struve, care o prevede cu o instructivă prefață.

Cartea lui L. Lipin și A. Belov aruncă o lumină asupra unei epoci din cele mai importante ale istoriei antice. Această carte arată cum au trăit oamenii în Asiria de altădată, și arată temeiul pentru care a trebuit să dispară de pe arena istoriei acea faimoasă împărăție sclavagistă. Cartea ne dă prețioase informații cu privire la țările Orientului antic, la localitățile memorabile: Ur, Ninive, Lagas, Babilon, Sumer și altele. În cele 380 pagini avem strîns un material atît de variat, interesant și plin de învățăminte încît el poate fi de mult interes și pentru cititorii revistei noastre.

Iată, în succesiunea cronologică, principalele capitole ale lucrării: Părintele asiriologiei ruse. În acest capitol (p. 9—28) ni se face prezentarea asirologului M. V. Nicolski, om cu o cultură multilaterală, istoric și etnograf, arheolog și bibliofil, care a pus bazele asiriologiei în Rusia, adică a științei „care studiază istoria, cultura, limba și monumentele scrise ale popoarelor antice din Mesopotamia”. În acest capitol se povestește, atrăgător, cum s-a ajuns la descoperirea bibliotecii regale a „cărților de lut”, cea mai veche bibliotecă din lume. Biblioteca este legată de numele faimosului rege asirian Asurbanipal. Cu ajutorul ei se pătrunde în adîncul mileniilor, se cunoaște, mai bine, ținutul dintre cele două riuri, Mesopotamia, cum i se zicea cu un cuvînt grecesc. Cunoaștem pe sumerienii și alte popoare trecute în domeniul istoriei. Capitolul al II-lea intitulat „În căutarea cetății Ninive” (p. 33—

74), descrie dealurile misterioase din Mesopotamia, „care îți sar în ochi și te îndeamnă să te gîndești la orașe antice îngropate sub ele și la bogățiile lor legendare”. Acolo unde se întinde azi deșertul înflorau cîndva grădini, și holde bogate îmbrăcau cîmpiile, pe dealurile mohorîte, unde azi se afla bordeiele mizere ale felahilor irakieni și curturile ușoare ale beduinilor nomazi, erau presărate altădată falnice orașe și palate subterane. În căutarea acestora au alergat arheologi pasionați ca M. V. Nikolski, Cl. James Rich, Pierre Botta, V. F. Dittel, R. V. Kinjalov, B. B. Piotrovski, V. Place, H. Layard, G. Smith ș. a.

Rezultatul cercetărilor a fost descoperirea orașului Ninive, locul de activitate al profetului Iona, și mai ales biblioteca de la Ninive, ruinele orașului Babilon, ruinele de la Persepolis, monumente funerare, monumente de artă reprezentînd lei înaripați, statui, sculpturi în fildes, inscripții, basoreliefuri cu diferite subiecte din istoria Orientului antic, dar mai ales descifrarea scrierii cuneiforme, adică citirea în cărțile de lut. „Posibilitatea de a citi scrierea cuneiformă asiro-babloniană a conferit o valoare neprețuită acelor tăblițe de lut, cărora înainte vreme nu li se acorda nici o atenție”. Scrierea cuneiformă a fost, odinioară, universală. Au folosit-o sumerienii, urartii, persii, fenicienii, hitiții, elamiții. Inscripțiile cuneiforme povestesc nu numai despre popoarele din antichitate, dezvelind viața, obiceiurile și cultura lor, dar ele dezvăluie multe taine ale prezentului. Arheologii reușesc să stabilească, fără greș, legendele care au la bază pe cele orientale. Astfel b. o. Povestea lui Arghir cel înțelept, care a început să fie cunoscută printre romîni cu multe secole înainte, se bazează pe o legendă asiriană. Acțiunea s-a petrecut în sec. al VII î. Hr., pe vremea împăratului asirian Sancherib, care avea drept prim sfetnic pe Arghir, om nespus de înțelept și vestit în toată împărăția. În legenda asiriană sînt cuprinse sfaturile înțeleptului Arghir, care sînt pline de cuprins educativ. Iată unele din ele:

„Pune frîu limbii ca să nu clevească, stăpînește-ți mîna ca să nu fure”. „Mai bine să cari lemne cu un înțelept, decît să bei vin cu un prost”. „Nu fii dulce peste măsură ca să nu fii înghițit”. „Nu fii amar din cale afară ca să nu fi scuipat”. „Vorbește încet, fără să ridici glasul. Căci dacă s-ar putea clădi o casă cu ajutorul țipetelor, atunci măgarul și-ar construi în fiecare zi cîte două case”.

Scrierea intitulată „Cărțile de lut” face cunoscute nemărate alte lucruri. Ea trezește interes atunci cînd o citești.

ANTICHITATEA

Sub acest titlu prof. Arh. R. Bordenache, a publicat în Editura tehnică din București (1959) un simpatice volum care

(în 256 pag. text și ilustrații) înfățișează evoluția arhitecturii și artelor plastice în antichitate. Incepe cu primele manifestări artistice din Valea Nilului și Mesopotamia, Caldeea și Babilonul, Asiria și Noul Babilon. Trece apoi la Iranul antic și la bazinul egeean și Grecia antică, cu Creta și Micena, până la apogeul și decăderea imperiului roman. Din Italia antică și imperiul roman tratează Etruria și Roma antică, Republica și Imperiul.

La baza lucrării stă Marea Enciclopedie Sovietică, apărută sub îndrumarea unor erudiți oameni de știință sovietici. Ilustrațiile sînt culese din diferite publicații. Materialul ilustrativ este întregit de cîteva hărți și un tablou sinoptic care precizează locul și timpul dezvoltării arhitecturii și artei antice respective.

Iată în rezumat caracteristica artei antice: În ce privește Egiptul, acolo arta s-a dezvoltat într-o vreme cînd despotismul faraonilor apăsa chinuitor asupra poporului. Creația liberă era înăbușită și arta se folosea pentru a preamări pe cîrmuitorii divinizați. „Arta Egiptului a fost condiționată de cerințele cultului, ceea ce a determinat dezvoltarea, mai cu seamă a arhitecturii, sculpturii și picturii de caracter religios. Așa se explică de ce arta Egiptului s-a caracterizat prin respectarea, în trasăturile ei principale, a modelelor create de ideologia religioasă încă în timpurile cele mai vechi și care au rămas obligatorii în decursul multor veacuri” (p. 9). În schimb în arta egipteană se reflectează lupta dintre diferitele pături sociale.

Monumentele de artă din mileniile V—IV î. de Hr. oglindesc credințele triburilor și ritualele legate de pomenirea morților.

Principiile de bază ale artei egiptene antice s-au format în mileniul al III-lea î. de Hr. (Perioada imperiului vechi). Acum s-a deschis calea spre crearea tipului clasic de piramidă. Prima piramidă de acest gen a aparținut faraonului Snefru (la Dașhur înaltă de 100 m.), iar cea mai mare este cea a lui Keops (la Gizeh, înaltă de 146 m.). În apropierea acesteia s-a construit piramida lui Kefren și Mikerinos.

Perioada Imperiului de mijloc (sec. XXI—XVIII) constituie o etapă nouă în dezvoltarea artei egiptene. Pentru a preamări pe potențaii zilei — pe faraonii din Teba, au fost construite nenumărate statui. Numărul piramidelor este mai redus în această epocă, în schimb abundă templele, monumentele și mormintele regilor.

În perioada Imperiului nou (sec. XVI—XI) joacă un rol de frunte în dezvoltarea artei capitala Teba. S-au construit în epoca aceasta celebrul templu al lui Amon Ra (de la Karnak), cel de la Luxor și faimoasele portrete sculptate ale lui Ehnaton și al soției lui, al lui Nofertit. În timpul acesta s-a

construit și remarcabilul templu al lui Sepi I și uriașa sală a coloanelor de la Karnak, „cea mai mare sală hipostilă din lumea antică, cu 134 coloane” și templul în stîncă al lui Ramses al II-lea (din Nubia). În perioada aceasta s-a ridicat palatul lui Ramses al III-lea. Obiectele găsite în mormîntul faraonului Tut-Ank-Amon, reprezintă modele minunate ale meșteșugului artistic”.

Perioada care începe în sec. al X-lea (cea tîrzie, e mai puțin importantă. Egiptul e cucerit de perși, greci și romani.

În ce privește *Mesopotamia*, Chaldeea și vechiul Babilon, Prof. Arh. R. Bordenache ia ca punct de plecare mileniul al IV-lea, cînd, în Mesopotamia, arta s-a construit pe baza celei a Babilonului. În acest period s-a dezvoltat arhitectura edificiilor de cult, pentru că cultura se găsea acum într-o indisolubilă legătură cu arta și religia. Templul de la El-Obeid, închinat lui Ninhursag — zeița fertilității — poate servi ca model de arhitectură din perioada de formare a orînduirii sclavagiste. Cel mai semnificativ model de artă de la mijlocul mileniului al III-lea, este stela victoriei lui Eannatum. Cea mai bună operă de artă din perioada akkadiană (sec. XXIV—XXIII î. de Hr.) este stela biruinței regelui Naram-Sîn. Majoritatea statuilor era închinată zeilor. Printre monumentele de artă care s-au păstrat (din cultura vechiului Babilon este codul de legi al regelui Hammurabbi (1792—1750 î. de Hr.). Pe acest monument este înfățișat regele rugîndu-se lui Samaș, zeul soarelui, și al dreptății. Monumentul se distinge „prin hieratismul compoziției”.

Un capitol important îl constituie arta veche din *Asiria*. În primul stadiu arta asiriană este înrudită cu cea a Babilonului vechi. *Asiria* care a luat ființă în mileniul al doilea, a avut un rol important în istoria artei. Ea s-a îmbinat în mod organic cu sculptura, cu pictura murală și cu decorația ceramică. Mărturiile unei vechi tradiții de artă sînt palatele din Assur, Kalah, Dur-Sarrakin și Ninive. Una dintre „trăsăturile caracteristice ale arhitecturii asiriene este aspectul de cetate al edificiilor, ca o necesitate și o consecință a războaielor frecvente” (pag. 19). Arhitectura Asiriei urmărea scopuri defensive. Un element specific al arhitecturii îl constituie porturile ornamentale. În scenele care umplu suprafețele monumentelor artiștii au folosit cu pricepere peisajul. În afară de peisaj s-au lucrat scene reprezentînd bătălii, dar și alte subiecte. Palatul lui Sancherib este „o măturie vie a intensificării exploatării muncii sclavilor de către conducătorii Asiriei. În dezvoltarea artei asiriene punctul culminant îl constituie epoca lui Assurbanipal (sec. VII î. de Hr.).

În ce privește Noul Babilon, arta babiloniană ia un nou avînt în sec. al VII-lea î. de Hr. Nenumărate lucrări de arhitectură se ridică în epoca lui Nabukodonosor al II-lea (604—

561 î. de Hr.). S-au descoperit trei palate ale lui Nabukodonosor, precum și ruinele unor construcții bolțite, care formau structurile celebrelor grădini suspendate. S-a descoperit poarta zeiței Iștar prin care intrau în oraș procesiunile religioase și zidurile ce străjuiau „drumul sfânt” al procesiunilor. Operele artistice babiloniene s-au bucurat, în general, de o mare faimă.

Începînd cu pag. 24 R. Bordenache se ocupă de cele mai vechi monumente de artă de pe teritoriul Iranului antic. Este vorba de ceramica colorată de la Suza, Persepolis, Tepe-Ghian, Tepe-Sialk, Tepe-Ghissa, Sah-Tepe, etc. Arhitectura ajunge culmea în epoca akemenidă (sec. III—II î. de Hr.). Aceasta este reprezentativă prin complexele de palate de la Karsagada, Suza, Ecbatana. Important este palatul regal de la Persepolis, ridicat sub Darius I și Xerxe, cu săli mari, coloane, etc. Dintre construcțiile importante menționăm mormîntul lui Cyrus de la Parsagade și mormintele regale de la Nah-I-Rustem, tăiate vertical în stîncă. Sculptura e reprezentată prin reliefurile de pe scara palatului din Persepolis.

Bogată în realizări artistice este Creta antică și Micena apoi Grecia antică. Săpăturile arheologice au descoperit multe din tainele civilizației vechi. Palatele, picturile și vasele de la Festos și Hagia Triada și Knossos ne dau o imagine clară despre avîntul luat de artă în Creta, încă începînd cu mileniul al II-lea î. de Hr. O minune de opere arhitectonice s-au păstrat la Micena, ruinele Acropolei, Poarta leilor, Tezaurul lui Atreu.

Una dintre cele mai prețioase moșteniri ale artei ne lasă însă Grecia antică. Multe opere de artă s-au păstrat în întregime. Menționăm templul Herei din Olîmpia (sec. VII a. Hr.), templul lui Apollo din Delfi (sec. VII—VI a. Hr.), templul lui Poseidon din Paestum (sec. V a. Hr.), templul Atenei din Egina (sec. V a. Hr.), templul Concordiei din Agrigente (Sicilia) (sec. V a. Hr.), Acropolea din Atena (sec. V a. Hr.), templul zeiței Atena Nike (sec. V a. Hr.), teatrul lui Dionisie de la Atena (sec. IV a. Hr.), teatrul de la Epidaur (sec. IV a. Hr.), teatrul de la Siracuză (sec. IV a. Hr.), stadionul din Delfi (sec. IV a. Hr.), monumentul lui Sisicrates din Atena (sec. IV a. Hr.), Olimpionul din Atena (sec. II a. Hr.) și multe și nenumărate statui, basoreliefuri, busturi, care constituie o mîndrie a muzeelor din lume.

Capitolul ultim al cărții este dedicat lucrărilor de artă din Italia antică și imperiul roman. Citind acest capitol constăți că romanii au fost un exemplu de măiestrie, atît în ce privește sistemele constructive, cît și formele de arhitectură. Grandoarea lor poate fi admirată în exemplul celor salvate pînă azi. Atari monumente sînt Mormîntul Cecilioi din Roma (sec. I a. Hr.), templul Vestei din Roma (sec. I a. Hr.),

arenele romane din Pola (sec. I a. Hr.), Amfiteatrul Flaviilor, Coloseul din Roma (sec. I a. Hr.), templul lui Apollo din Pompei (sec. I d. Hr.), etc. Peste 300 de ilustrații lămuiesc admirabil textul cărții. Se poate spune că lucrarea constituie „un muzeu istoric de imagini”.

Cartea profesorului arhitect R. Bordenache oferă posibilitatea de a cunoaște marile opere de artă ale lumii antice. Lucrarea este plină de interes nu numai pentru cei de specialitate ci și pentru cititorii revistei noastre. La construirea bisericilor și a monumentelor religioase preoții pot lua elemente din arta atât de măreață a lumii care a apus și vor pune mai mare preț pe păstrarea în bună stare a monumentelor de artă.

Prof. N. NEAGA

OSTY Chan. E. *Les Epîtres de Saint Paul*, Paris, Ed. Siloë, 1961, 340 p.

Volumul acesta este ediția a doua a epistolelor Sf. Paul, la editura Siloë. Toți cei care cunosc pe canonicul Osty erau convinși că autorul n-avea să lase așa cum era capo-d'opera sa anterioară. El a revăzut-o pentru ca să-i dea o extensiune și mai mare. Introducerea și notele au fost remaniate și augmentate. Prof. Trinquet a făcut, la fine, un index alfabetic, ce ne permite ca pentru orice chestiune importantă să ne raportăm la textele principale ce o privesc.

WINANDY Dom. J. *Le Cantique des Cantiques*. (Coll. „Bible et vie Chrétienne”). Paris, 1960, Ed. Casterman, 176 p.

Iată un nou comentariu asupra Cântării Cântărilor al cărui sens este precizat de către subtitlu: „Poem de iubire schimbătoare, într-o scriere de înțelepciune”. Chestiunea rămâne încă în suspensie, iar exegeții sînt foarte împărțiți.

Este vorba despre cîntece de iubire executate în Israel cu ocazia nunților?; ori autorul biblic, sub acest înveliș, a voit să însemne simbolic dragostea lui Dumnezeu pentru Israel, utilizînd pentru aceasta aplicația, devenită tradițională de la profetul Hozea, adică profeții îi făceau lui Israel imne de iubire conjugală? În orice caz pare foarte probabil gîndul, că în ce privește Cîntarea Cîntărilor, trebuie să vorbim de scriere profetică mai mult decît de o scriere de înțelepciune.

Winandy analizează textul sacru, frază cu frază, și da în detalii explicația concretă a Cîntării Cîntărilor. Foarte bine spune în prefață profesorul Dubarlé; „Nimeni nu se poate lăuda să atingă certitudinea cînd este vorba de scrieri foarte depărtate de zilele noastre...”

OSTY Chan. J. *Les Psaumes* (trad. nouvelle avec introduction et notes). Paris, Ed. Saint-Paul, 1960, 402 p.

Continuându-și traducerea Bibliei, canonicul Osty ne da într-o nouă ediție lucrarea sa asupra Psalmilor, pe care a cizelat-o cât se poate de atent, iar editura Saint Paul ne-o prezintă cât se poate de agreabil.

O scurtă introducere procură cititorului esențialul informațiilor necesare pentru a începe studiul Psalmilor. În Psalmi nu este vorba numai de bucăți poetice, cu licențele lor, ci este vorba de faptul că ele au fost redijate de foarte mult timp și de numeroși autori, care n-aveau nici aceeași limbă, nici aceeași concepție ca noi, iar uneori religia lor este chiar susceptibilă de a ne pune pe gânduri.

Cu competență, autorul ne dă explicațiunile lămuritoare. Un comentariu succint urmează după fiecare psalm, complexând astfel introducerea. Autorul s-a sforțat, în special, să ne dea o traducere, care să fie exactă și în același timp și ușoară. Dorința i-a fost împlinită, căci nu numai că el ne face să participăm la minunata mireasmă a psalmilor, dar ne face să simțim atât ritmul cât și imboldul acestor poezii inspirate.

— — *Isaie*. I cap. I—XXXIX. texte fr. par. J. Steinmann. Introduction et commentaires par une équipe biblique du centre d'études N. D. (Coll. „Connaitre la Bible”), Paris, 1960, p. 160.

Iată o colecție exegetică nouă: „Connaitre la Bible”. Scopul a fost să se reunească într-un singur tot, foarte simplu, traduceri și aspecte diferite ale unui comentariu exegetic, ilustrat cu noile documente. De altfel se anunță că în cadrul colecției va apare un atlas biblic, o istorie a lui Israel și un comentariu spiritual. Ceea ce-i original în această colecție, este faptul că în afară de traducere, totul este opera laicilor, care s-au reunit la Notre-Dame, pentru a studia Biblia, sub direcția lui J. Steinmann.

După cât se vede, primul tratat din colecție este cartea profetului Isaia, ori mai exact ceea ce-i revine profetului secolului al VIII-lea; adică capitolele I—XXXIX. Lectorii neinițiați pot să fie surprinși de ușurința cu care textele sînt luate din cap. XII și puse în capitolul I, iar din cap. V în cap. III. Un index, la fine, ne permite să regăsim ordinea capitolelor din textul inspirat.

— — *Jérémie*. Texte fr. par J. Steinmann. Introduction et commentaires par une équipe biblique du centre d'études N. D. (Coll. „Connaitre la Bible”). Paris, Desclée de Brouwer, 1960, 190 p.

Inutil să mai repetăm pentru acest volum, ceea ce am amintit despre cel al lui Isaia, din aceeași colecție. Am putea

totuși aminti că introducerea cu privire la profetul din Anatot a încercat să exprime psihologia profundă a lui Ieremia și să informeze pe lector, foarte exact, asupra situației politice așa de complexe a acestei epoci, când Asiria ceda locul Babiloniei, cu toate că Egiptul ațîța contra Babilonului pe toți prinții Palestinei și Siriei din sec. VI înainte de Chr.

NEHER A. *Jérémie*. Paris, Ed. Plon, 1960, XIV + 233 p.

D-l A. Neher ale cărui convingeri religioase iudaice sînt cunoscute, căci el s-a ocupat de profeți și în alte lucrări, acum ne pune la îndemînă o monografie asupra unuia din cei mai mari profeți: Ieremia. Cu accent, adesea liric, autorul conturează viața profetului, anii săi de pregătire și perioada fulminantă, în care activitatea lui profetică, concizînd cu una politică procaldeeană defetistă, se inserează în istoria Iudeii și Babiloniei, în istoria universală. Autorul caracterizează apoi mesajul profetului, teologia lui, filosofia istoriei și filosofia religiei căreia i se atașase, filosofie ce pune în joc problemele fundamentale ale destinului uman. Cu destulă abilitate, autorul a știut să cadreze biografia lui Ieremia în marea istorie a epocii. În multe locuri, reconstrucția sa este contestabilă în parte, iar interpretarea dată mesajului lui Ieremia nu-i valabilă, decît în perspectiva teologiei lui Neher.

GAECHTER P. *Petrus und seine Zeit*. Neutestamentliche Studien. Innsbruck, Tyrolia-Verlag, 1958, 460 p.

Sub titlul *Petrus und seine Zeit*, Păr. P. Gaechter publică în două studii distincte: *Amtsträger von Korint* și *Schranken im Apostolat des Paulus*, șapte articole ce apăruseră deja în diverse reviste, articole pe care el le-a remaniat și desvoltat: *Das Dreifache: Weide meine Lämmer, Die Wahl des Matthias, Der Hass des Hauses Annas, Die Sieben* (Acta Apost. VI, 1—6), *Jerusalem und Antiochia, Petrus in Antiochia* și *Jakobus von Jerusalem*.

În acest volum de 460 pagini, consacrat unor subiecte destul de variate, pentru ca să merite titlul așa de larg „Petrus și timpul său”, autorul abordă multe probleme, ce conțacă printre cele mai dificile din exegeza Noului Testament. Ne limităm a spune că ansamblul prezintă o abundență de precizii exegetice și istorice, de reflexii psihologice și de orientări teologice, care-s prețioase pentru cunoașterea timpurilor primare ale Bisericii, mai precis pentru cunoașterea realizării concrete a organizației sale și personagiilor principale (Petrus, Paul, Iacob, Ierusalim, etc.), care au jucat un rol corespondent, atît în ce privește prerogativele respective, cît și temperamentele lor personale.

IRENOU A. et FRANCHET C. *David* (Coll. „La vie aux pays bibliques”). Paris, Ed. de l'Ecole, 1961, 175 p.

Ca și cele trei lucrări anterioare consacrate patriarhilor Abraham, Isaac și Iacob, acest volum face să revie figura unui mare personaj biblic și pune în valoare semnificația sa special religioasă pe planul istoriei mântuirii.

Autorii sînt bine informați cu tot ceea ce noi am putea cunoaște din contextul istoriei. Textul și ilustrațiile fac ca volumul să se prezinte într-un chip clar și precis. Dar autorii știu să nu se țină numai pe planul istoriei umane, care, cu tot incontestabilul geniu politic al lui David, n-ar fi avut nici un motiv să se oprească asupra acestui aventuros suveran, al unei țărișoare orientale. Faptele lui David, compuse într-o largă măsură, de un istoric aproape contemporan al acțiunilor (excelent narator și remarcabil scriitor) au pentru credincioși o valoare profetică. Cu acest scop au și fost înserate în Sf. Scriptură.

Sîntem recunoscători autorilor pentru faptul că ne-au pus în contact direct cu textele antice, dar au degajat așa de bine durabila și totdeauna actuala semnificație spirituală a textelor biblice.

BARSOTTI Divo, *Spiritualité de l'Exode*, (Coll. „Cahiers de la Pierre qui Vire”), Paris, 1960, 304 p.

Exodul este o carte cheie, prin faptele pe care le raportează și în care planul lui Dumnezeu se conturează foarte bine (Vechiul Legământ), apoi prin spiritualitatea pe care Sf. Apostol Paul a extras-o (I Cor. 10) și pe care Evanghelia a patra a prelungit-o în propria-i preocupare (apă, mană, miel), mai ales prin tipologia pe care Sf. Părinți au descoperit-o aici (trecerea Mării Roșii, personalitatea lui Moise, etc.). Așa dar, această carte inspirată este de o mare bogăție spirituală. Idealul dar și dificultatea ar fi să stabilim o joncțiune armonioasă între achizițiile științei exegetice și alimentul spiritual pe care Sf. Părinți l-au scos din textul biblic. Poate că într-o zi, acest lucru va fi încercat și rezolvat.

În lucrarea de față, autorul a înfățișat mai ales „sensul spiritual”. Și el l-a făcut foarte bine.

KAUFMANN Y. *The Religion of Israel: from its Beginnings to the Babylonian Exile*; Tr. et abr. by Moshe Greenberg. Chicago, University Press, 1960, 468 p.

Biblia a format și formează obiectul atîtor scrieri, încît este greu ca să le citești pe toate. Cartea de față este tradusă

din ebraică și este o prescurtare după cea apărută, între 1937—1956, în opt volume. Autorul este profesor de studii biblice, la universitatea din Ierusalim, iar traducătorul este și dînsul profesor la universitatea din Pennsylvania și coeditor al revistei *Journal of Biblical Literature*.

Cartea aceasta este un model de claritate și precizie. Autorul se arată a fi un erudit, căci în afară de literatura biblică, el utilizează și pe cea antropologică, filologică și istorică. El nu este sectarian, ci urmărește cu pasiune adevărul istoric. Capitolul asupra imaginii păgînismului din Biblie și asupra combaterii teoriilor școalei lui Wellhausen, cu privire la desvoltarea evolutivă a religiei mosaice, de sigur, va forma obiectul unei îndelungate cercetări și debateri între oamenii de specialitate.

LECONTE R., *Terre Biblique* (La Palestine aux trois dimensions). Avec 76 photos en couleurs. Paris, Ed. Elsevier, 1960, 190 p., 8 hărți.

Palestina „în cele trei dimensiuni” indică cele trei realități etnice și religioase, iudaismul, creștinismul și islamismul. La drept cuvînt această carte este un album remarcabil, editat de un călător, dublat de un biblist distins. Informîndu-ne asupra vieții actuale a Țării Sfinte, autorul ne transportă dintr-un loc într-altul, ne face să parcurgem locurile sfinte, ce contează în rîndul prim.

Cel ce citește această carte, realizează un veritabil pelerinaj, destul de agreabil, fiindcă cele 76 de fotografii în culori ilustrează magistral opera autorului. Cartea lui Leconte este de o nebănuită utilitate pentru cititorul care n-a avut posibilitatea să meargă la Locurile Sfinte.

SIMON M., *Les sectes juives au temps de Jésus*. (Coll. „Mythes et Religions”, 40), Paris, PUF, 1960, 139 p.

Savantul profesor din Strasbourg, autorul magistralei lucrări „*Verus Israel*”, acum ne dă o operă de dimensiuni modeste, dar de un cuprins destul de prețios. Era și dificil să înserezi în cele 135 de pagini, o așa de bogată materie. D-l Simon a reușit totuși, sub o formă foarte accesibilă, să ne dea o panoramă substanțială, corectă, nuanțată și bine informată asupra subiectului. Mai întîi el descrie marile secte: sadukei, farisei, zeloți. El întîrzie ceva mai mult asupra esenismului, azi mult mai bine cunoscut, grație manuscriselor aflate la Qumran. Asupra problemelor ridicate de aceste manuscrite, el își dă opinia lui, ponderată și prudentă. De altfel, în general, ea pare să reprezinte atitudinea cea mai înțeleaptă în acest domeniu așa de controversat în destule puncte. Apoi autorul tratează despre alte secte mai puțin im-

portante. El consacră un capitol tendinții pe care o reprezintă iudaismul alexandrin (aici nu se poate vorbi de sectă), bine cunoscut grație scrierilor lui Filon. În fine un capitol de concluzie tratează (și aici cu mare prudență) delicata problemă a raporturilor dintre sectele iudaice și creștinism. Spunem că utilizarea cuvintului „sectă”, chiar explicată în lămuririle introductive ale autorului, nu pare destul de justificată. După părerea generală, aceste grupuri erau partide politico-religioase și se pare că D-l Simon n-a insistat suficient asupra motivațiilor politice și sociale ale adepților, trăind chestiunea din punct de vedere prea exclusiv religios. Acestea spuse, în ansamblu, cartea aduce un mare serviciu, căci ne orientează asupra unor chestiuni de mare importanță pentru comprehensiunea originilor creștinismului.

PHILONENKO Marc, *Les Interpolations Chrétiennes des Testaments des douze patriarches et les manuscrits de Qumran*, Paris, PUF, 1960, 68 p. (Cahiers de la Revue d'histoire et de philosophie religieuses).

Testamentul celor doisprezece patriarhi constituie o curioasă operă parabiblică, o „pseudoepigrafă”, după expresia consacrată, operă păstrată în grecește, în armeană și în slavă, cunoscută de mult timp. Unii au văzut în Testamentul celor 12 Patriarhi o operă creștină, dar cea mai mare parte a savanților văd în el o operă iudaică interpolată de creștini. Dupont-Sommer încă din 1950, a emis ideea că aceste „interpolări creștine” în care era vorba de un personaj mesianic glorios și suferind, așa de asemănător lui Christos, în realitate, ele vizau pe Dascălul Dreptății, acel profet al esenismului, care acum ne este foarte familiar, grație documentelor de la Qumran. Deci, Testamentul celor 12 patriarhi ar fi de origine esenă și ar prezenta chiar unitate de compoziție. Aceasta însemnează a presupune la esenieni „o christologie” aplicată Dascălului Dreptății, foarte analoagă viitoareii christologii creștine. Philonenko s-a sforțat să studieze în cele mai mari detalii toate aceste interpolări reale ori pretinse și de a arăta că ele se aplică foarte bine Dascălului Dreptății. Demonstrația să nu pare totdeauna convingătoare, dar un studiu așa de amănunțit asupra pasajilor respective este foarte util, iar argumentarea merită a fi luată în considerare și apreciată cu atențiune.

HARAN M., *The Ark and the Cherubim. Their Symbolic Significance in Biblical Ritual*. Extras din *Israel Exploration Journal*, vol. 9, 1959, pp. 30—38; 89—94.

Iată un studiu asupra arcei și heruvimilor. Autorul amintește cele două teorii, cele mai curențe, cu privire la acest element esențial al cultului israelit: un cufăr, ce con-

ține obiecte de cea mai mare sfințenie (tablele Legii, piatra meteorită, o statuie) sau tronul în care locuște Dumnezeu. Era bine să se menționeze o a treia teorie, cea care vede în arcă un model redus al sanctuarului sau altarului (cf. A. P. le *temple de Jérusalem*, p. 26, unde el face caz de această ipoteză a lui H. G. May).

M. Haran pare a se teme să recunoască paralele foarte strînse și directe cu Mesopotamia, cu privire la heruvimi (p. 94). Dar lucrul acesta cu greu poate fi contestat. Asupra acestui subiect totdeauna este bine să se revină la studiul lui Dhorme și Vincent (*les Cherubim* în *Revue Biblique*, 1926, pp. 328—358 și 481—489) pe care i-am fi voit citați.

Pentru autor, acoperămintul arcei (*kapporet*) este tronul lui Dumnezeu, arca fiind scara (treapta) sa. Compararea acestor două elemente cu cele două părți ale sanctuarului (*hekal* și *debir*), nu ne aduc o completă convingere.

CANTINATY J., *La pédagogie de Dieu dans -la Bible*. Paris, Ed. Ouvrieres, 1960, 105 p.

Autorul a fost tentat să arate procedeele pedagogiei divine față de om, tratînd mai multe teme, ca mărturii ale Legămîntului, expunînd elementele așa de variate, ca de ex. Liturgia și genurile literare. Poate că autorului i s-ar putea reproșa, că în ultimul capitol are tendința de a confunda și interpretările. Dar expunerea este alimentată de referințe, foarte deschis și la curent cu studiile actuale. Mergînd de la general la esențial, el termină totdeauna cu o aplicație practică. Ansamblul este original și va face serviciu cititorului.

ROBERT Martin-Achard, *From Death to Life. A Study of the Development of the Doctrine of the Resurrection in the Old Testament*. Transl. from the French by John Penney Smith, London, Oliver and Boyd, 1960, 250 p.

După ce discută concepțiile de viață și moarte, această operă a profesorului de literatura și teologia Vechiului Testament la universitățile din Geneva și Neuchatel, tratează detaliat studiul tuturor pasagiilor din Vechiul Testament, care au legătură cu idea de reînviere. Posibilitatea influenței canaanite și persane asupra dezvoltării credinței nu este diminuată, dar certitudinea reînvierii se află bazată pe suveranitatea lui Dumnezeu, care este de asemenea factorul esențial al învățăturii creștine asupra acestui subiect. Foarte la punct cu datele biblice și cu operele savanților moderni, cartea va fi una din cele mai bune în această privință.

PARKES James, *The Foundations of Judaism and Christianity*. London, Valentine, Mitchell, 1960, 360 p.

Autorul este un cleric al Bisericii engleze, care și-a consacrat 30 de ani din viață studiului relațiilor dintre poporul iudeu și vecinii săi. În acest volum, competent și conciliant, el caută să stabilească că perioada de la Zorubabel pînă la secolul prim al erii creștine, departe de a fi un timp de declin, din contra ea a dat naștere iudaismului rabinic și creștinătății gentile. El consideră că efortul acestor două credințe, de a proba una ilegitimitatea alteia, este o tragedie dureroasă, care pledează pentru o nouă perspectivă în viitor, care să ducă la concilierea fructuoasă a lor.

Această teză a lui Parker este dorită azi de toată lumea.

MESSEN D. J., *Platonismus und Prophetismus*. München-Basel, Reinhardt-Verlag, 2. Aufl., 1958, 240 p.

Această operă este datorită penei unui filosof, care a fost tentat de idea să traseze o paralelă între Platon și Aristotel pe de o parte, iar pe de altă parte cu profeții lui Israel. Lucrarea sa se caracterizează prin folosirea de concepte filosofice. Comentariile asupra lungilor extrase biblice citate sînt prea generale. Totuși, cartea nu trebuie judecată din același punct de vedere ca al unui studiu exegetic special. Scopul autorului nu este de a contribui la exegeza textelor biblice, ci de a ajunge la partea lui a II („Platonism și Profetism în antiteză”, la un examen al influenței celor două curente în creștinism. Unele desvoltări sînt consacrate citorva figuri mari ale creștinismului, care în ochii autorului au fost interpretii cei mai autorizați și cei mai originali al aportului iudaic și grec, ca de ex. Augustin, Toma d'Aquino, Luther. Aceste pagini merită atenția acelor care se sforțează să definească aporturile semite și curentul eșit din gîndirea greacă, în sinul creștinismului.

PIPER Otto, *The Biblical View of Sex and Marriage*, N. Y. Scribner, 1960, 239 p.

În ciuda titlului său, lucrarea aceasta nu este o prezentare a ideilor biblice despre sex și căsătorie, ci-i mai mult un efort de a interpreta sexul pentru omul modern, pe bază de texte scoase din Biblie. Interpretarea autorului este bazată pe două idei fundamentale pe care el și le-a format din studiile sale biblice: stimă pentru misterul sexului și sfințenia căsătoriei. Mai mult teolog, decît psiholog, autorul este inclinat să fie conservator în interpretările sale și dogmatic în concluziile sale.

JAMES E. O., *Le culte de la déesse mère dans l'Histoire de religions*; tr. fr., Paris, Payot, (Coll. „Biblioth. Hist.”), 1960, 300 p.

Această nouă operă a prof. de istoria religiunilor de la universitatea din Londra se ocupă de ideea zeiței-mame din riturile orientale, arătându-i extensiunea în decursul lumii vechi, începînd din India și ajungînd pînă în Egipt și sudul Europei.

Intr-un capitol special el cercetează supraviețuirea ideii în lumea creștină și anume în tema: Biserica-mamă și devoțiunea marială. În acest domeniu delicat, autorul a știut, deși cu unele neclarități și imprecizii, să sublinieze situațiunea radical nouă, introdusă de creștinism, chiar cînd creștinismul acceptă ori tolerează formule și comportamente moștenite din vechiul cult al „Marei Mame”.

Culese din periodice și adaptate pe romînește.

P. r. Athanase Negoită

IZVOARE BISERICESTI BANATENE

În „Revista Arhivelor”, organ al Direcției Generale a Arhivelor Statului din Republica Populară Romînă, anul III, nr. 2/1960, p. 193—200, dl. Al. Rusu publică studiul intitulat „Condicile de circulări bisericești din secolele XVIII—XIX un bogat izvor pentru cercetători”, în care subliniază și ilustrează totodată cu texte originale valoarea documentară a acestor izvoare ale trecutului istoric al Banatului.

Vechile arhive ale parohiilor ortodoxe cuprind bogate și însemnate date cu privire la viața socială a bănățenilor. Cu deosebire așa numitele condici de circulări bisericești constituie pentru studiul istoriei patriei noastre „unicul material scris în limba romînă, în secolul al XVIII-lea, care s-a păstrat pe teritoriul Banatului”.

Depozitele Arhivelor Statului din Timișoara cuprind multe exemplare rare de condici cu circulări bisericești, care au fost păstrate cu grijă de către oficiile parohiale în cursul vremii.

Afară de sudul Banatului, unde situația juridică a grănicerilor pretindea cunoașterea limbii germane în timpul serviciului la cordoanele de pază către Turcia, poporul nu cunoștea altă limbă decît cea romînă. În asemenea condiții, contactul cu autoritățile de stat în executarea diferitelor ordine superioare a fost mijlocit de către *preoțimea satelor*, nu numai în problemele bisericești, ci și în problemele sociale. Căci preoții transmiteau aceste ordine în limba poporului.

În virtutea sistematizării administrației imperiului austro-ungar din vremea lui Iosif al II-lea și pentru o cît

mai rapidă transmitere a ordinelor superioare de la Buda și Viena pînă în cele mai mici cătune ale comitatelor bănățene, se organizează și arhivele tuturor „dicasteriilor” (servicii și instituții din comitate) inclusiv arhivele oficiilor parohiale ortodoxe.

În consecință, fiecare parohie era obligată să aibă un registru, în care se introduceau ordinele venite de la protopopiate, care le primeau de la episcopia respectivă. Corespondența emisă de forurile superioare circula pe calea acestor registre. Astfel ordinele primite de la curtea imperială din Viena sau de la locotenența regală din Buda se transmiteau prin curier direct Episcopiei din Timișoara, care le transcria într-o condică ce circula de la o parohie la alta. Organele administrative ale comitatului urmăreau cu strășnicie dacă ordinele circulare au fost trecute în aceste condici de către conducătorii parohiilor sau nu, cei neglijenți fiind aspru pedepsiți. În zilele de duminică sau sărbători, se citea credincioșilor adunați în biserică din aceste condici ordinele primite, iar preotul explica celor de față modul de executare a acestor ordine.

Cele mai multe din aceste circulări se referă la probleme școlare, la recrutarea în armată, la munca pămîntului, la lupta contra „lotrilor” (tilharilor), la măsuri preventive pentru a înăbuși revolta poporului contra stăpînitorilor de pămînt sau contra administrației statului care a înecat în sînge răscoala lui Horia, la îndemnul autorităților către poporul român de a lupta contra revoluționarilor unguri în 1848—1849, de a îngreuna activitatea revoluționară a lui Eftimie Murgu în Banat, etc.

Astfel, de pildă, prin circulara din 1783 a contelui Antoniu Jancovici, primul inspector școlar „illir” al Banatului, se ordonă preoților să îndemne poporul la munca cîmpului prin împuținarea zilelor de sărbători, care erau foarte numeroase. Oamenii nu lucrau în aceste zile și astfel domnii feudali erau lipsiți de brațe de muncă.

Circulara din 5 septembrie 1785 oglindește grija magistratului din comitatul „Temișvarului”, care arată că se aude că „rumîinii pînă la scurta vreme iară să se ridice”. Este vorba aici despre faptul că-n timpul răscoalei lui Horia aproape 300 de familii din răsculații lui au fost dislocați din Transilvania și colonizați în sudul comitatului Timiș. Funcționarii comitatului se temeau să nu se răscoale din nou acești oameni.

Autoritățile comitatului erau preocupate în chip serios de problema „lotrilor”. „Lotrii” erau țărani ce luptau pentru libertate și pentru a scăpa de odioasele cătușe ale domnului feudal. Ei nu erau tilhari de rînd, căci nu atacau niciodată pe oamenii săraci, ci numai pe cei avuți, iar prada o împărțeau

între sătenii din satul lor de origine. Circulara consistoriului Episcopiei din Timișoara, din 27 martie 1787, ordonă preoților să descopere și să denunțe autorităților ascunzătoarea acestor „lotri”. Dar aceste îndemnuri au rămas în mare parte fără nici un rezultat.

În circulara din 28 septembrie 1789, episcopul Petru Petrovici din Timișoara amintește de lupta comună a armatelor austriece sub comanda prințului de Coburg și a armatelor ruse sub comanda generalului Suvorov, împotriva turcilor, la care au luat parte mulți soldați din Banat.

Circulara episcopului Pantelimon Jivcoviți al Timișoarei, din 26 iunie 1848, pomenește despre acțiunea lui Eftimie Murgu alături de revoluționarii unguri din 1848—1849 și despre indemnul său către poporul român.

Cu mici excepții, fiecare parohie ortodoxă română din Banat a păstrat aceste condici cu circulări. Din păcate, aceste circulări n-au fost publicate pînă acum în nici o colecție de documente.

La paginile 195—200, dl. Al. Rusu publică cîteva circulări transcrise din chirilă, după text original, din condica de circulări a Oficiului parohial ortodox român din comuna Sat-chinez, raionul Timișoara, care se află între fondurile Serviciului Arhivelor Statului din Timișoara.

C. Sîrbu

AMINTIRI POLONE DESPRE BANAT

În revista Mitropoliei ortodoxe polone *Źerkovni Vestnik* — *Vestitorul bisericesc*, nr. 1—2, Varșovia, 1961, a apărut un prea frumos articol ilustrat intitulat: „Amintiri din călătoria în România” (p. 36—41). Autorul și cu soția pleca din Varșovia spre Varna cu trenul și în drumul lor s-au oprit și în țara românească. Regiunea i-a impresionat, fiind septembrie, lună cu rod. La Timișoara au vizitat mai întîi catedrala, pe care o află măreață prin înălțimea și dimensiunile ei grandioase; aspectul exterior și interior nu are asemănare. Deși autorul, de altfel se ține anonim, descrie cu atenție tot ce l-a impresionat din arhitectonica și pictura catedralei, pentru a fi înțeles de cititori, prezintă și imaginea catedralei cît și a bisericii sf. Înălțări. Apoi descrie sf. liturghie de Duminică la care a participat și care a lăsat o impresie adîncă în sufletul său prin demnitatea slujbei și melodicitatea cîntărilor liturgice. Astfel el mărturisește: „puternică și impresie de neuitat a lăsat în sufletele noastre slujba sf. Liturghii... am fost într-o biserică mai veche, construită înainte de catedrală; clopotele ne-au îndrumat pașii spre ea; am găsit acolo numeroși credincioși în rugăciune, iar cînd au început cîntările Heruvicului, apoi Sfînt, Sfînt... și Rugăciunea Domnească, ca

și Doamne miluește, am crezut că e cîntare îngerească; de emoție ni s-au umezit ochii și rugăciunea noastră era mai fierbinte..." Apoi descrie comparativ unele uzuri liturgice fie în plus sau minus față de slujba slavonă cu obiceiurile ei din Polonia, ca de pildă lipsa unor închinăciuni la ieșirea cu sf. Daruri sau în timpul slujbei, dar l-a impresionat ținerea lumînărilor în mînă din partea credincioșilor, ca la slujba de Crăciun. Descrie și felul vecerniei ascultate, precum și al utreniei. În continuare descrie întîlnirea cu unii clerici și felul lor de a umbla prin oraș în haine preoțești și cum la sf. slujbă se rînduiesc în sobor, neexistînd dreptul de protoiereu mitrofor, ca în biserica rusă. Lucruri asemănătoare a constatat și la sîrbii ortodocși din Timișoara, deși cu unele deosebiri. Luarea rămasului de bine a fost cordială și amintirile vor rămîne neșterse.

M. ȘESAN

T. A. C. - Nr. 21 - 1962

DOCUMENTAR

EPISCOPUL NICOLAE AL ARADULUI: In duhul ecumenicității	84
--	----

CRONICA INTERNA ȘI EXTERNA

REDACTIA: Sesiunea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Episcopul evanghelic din Thüringia a vizitat România, Moartea episcopului Arday Aladar, Din viața Misiunii spirituale ruse în Ierusalim, Solemnitatea bisericească de la biserică ort. rusă din Beirut, Convorbirile delegației Bisericii Ortodoxe Ruse cu secretarul general al Consiliului Mondial al Bisericilor, Hirotoniri de episcop în Biserica Rusă, Avansări de ierarhi în Biserica Rusă, Sărbătorirea P. F. Patriarh al Bulgariei la Moscova, Din viața Bisericii Ortodoxe Bulgare, Mormântul Sf. Apostol Petru, Noul Institut Ortodox de Patristică, Enciclopedie ecumenică	93
---	----

VIAȚA BISERICESCA
IN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

REDACTIA: <i>Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului</i>	98
REDACTIA: <i>Episcopia Aradului</i>	105

PREZENTARI BIBLIOGRAFICE

V. VLADUCEANU: Istoria universală vol. I, II, III, Din istoria gândirii universale	115 118
Prof. N. NEAGA: Cărțile de lut, Antichitatea	121
Pr. ATHANASE NEGOIȚA: <i>Osty Chan E.</i> , Les Epitres de Saint Paul; <i>Winandy Dom. J.</i> , Le Cantic des cantiques; <i>Osty Chan J.</i> , Les Psalms; <i>Isaie</i> , Texte pr. par. J. Steinmann; <i>Jeremie</i> , Texte pr. par. J. Steinmann; <i>Neher A.</i> , Jeremie; <i>Gaechter P.</i> , Petrus und seine Zeit; <i>Renou A. et Franchet C.</i> , David; <i>Barsotti Divo</i> , Spiritualité de l'Exode; <i>Kaufmann I.</i> , The Religion of Israel; <i>Leconte R.</i> , <i>Simon M.</i> , <i>Philonenko Marc</i> , <i>Haron M.</i> , <i>Cantinaty J.</i> , <i>Robert-Martin-Achard</i> , <i>Parkas I.</i> , <i>Messen D. J.</i> , <i>Pipper Otto</i> , <i>James E. O.</i>	126
Prof. C. SIRBU: Izvoare bisericești bănațene	134
Prof. M. ȘESAN: Amintiri polone despre Banat	136

72
40

1 y r w w

ANTICARIAT TIMȘOARA
Lei 40

